

Næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet Akershus

KNUT VAREIDE OG HANNA NYBORG STORM

TF-notat nr. 23/2011

TF-notat

Tittel:	Næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet. Akershus.
TF-notat nr:	23/2011
Forfatter(e):	Knut Vareide og Hanna Nyborg Storm
Dato:	11.11.2011
Gradering:	Åpen
Antall sider:	68
Framsidedfoto:	
ISBN:	978-82-7401-458-9
ISSN:	1891-053X
Pris:	160,- Kan lastes ned gratis som pdf fra telemarksforsking.no
Prosjekt:	Regionale analyser 2011
Prosjektnr.:	20110140
Prosjektleder:	Knut Vareide
Oppdragsgiver(e):	Akershus fylkeskommune
Resymé:	<p>Denne rapporten beskriver utviklingen i Akershus med hensyn til befolkning, arbeidsplasser, utdanningsnivå, næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet.</p>
Telemarksforsking, Boks 4, 3833 Bø i Telemark. Org. nr. 948 639 238 MVA	

Forord

Denne rapporten er en videreføring av tidligere næringsanalyser. Analysene bygger på indikatorer og metoder fra tidligere år, som er oppdatert eller oppgradert. I tillegg introduserer vi enkelte nye tema og indikatorer.

De som har lest tidligere rapporter vil kjenne igjen kapitlene for folketall, arbeidsplasser, NæringsNM og Attraktivitetspyramiden. Attraktivitetspyramiden er oppgradert i år. Metoden for beregning av bostedsattraktivitet, Attraktivitetsbarometeret, er endret vesentlig. Attraktivitetsbarometeret tar nå også med innvandring som grunnlag for beregningene.

I denne rapporten har vi også med to nye kapitler. Det ene kapitlet omhandler utdanningsnivå, det andre innovasjon i næringslivet.

Telemarksforskning har utarbeidet 23 regionale analyser på ulike geografiske nivå i 2011. Oppdragsgiverne har møttes ved fire anledninger underveis for å diskutere innhold, relevans og metoder. Dette har gitt verdifulle innspill til oss som har utarbeidet rapportene.

Bø, 11.11.11

Knut Vareide
Prosjektleder

Innhold

Sammendrag	5
1. Befolkning.....	6
2. Arbeidsplasser	11
3. Utdanningsnivå	18
4. NæringsNM	23
5. Innovasjon i næringslivet.....	37
6. Attraktivitetspyramiden.....	48
7. Oppsummerende analyser	64

Sammendrag

Akershus er et fylke hvor alt går godt. Det er vanskelig å finne noen indikatorer som ikke er gode for Akershus i 2010. Befolkningen vokser raskt, arbeidsplassene blir flere, næringslivet er innovativt, har høyt utdanningsnivå, god lønnsomhet og får mange nyetableringer.

Befolkningen i Akershus fortsetter å vokse raskt. Befolkningsveksten i Akershus er som vanlig høyere enn veksten på landsbasis. Det skyldes stor netto innflytting fra andre fylker.

Antall arbeidsplasser i Akershus vokser også raskt. Næringslivet hadde en god vekst i 2010, etter å ha hatt en nedgang i 2009. Nå vokser næringslivet i Akershus raskere enn i landet ellers. Akershus har høyere vekst i antall arbeidsplasser i de fleste bransjene.

Akershus har en høy andel høyere utdannede, både i befolkningen og i næringslivet. Bare Oslo har høyere andel høyere utdannede. I Akershus Vest er imidlertid andelen høyere utdannede høyere enn i Oslo.

Bedriftenes utvikling analyseres i NæringsNM, som måler bedriftenes lønnsomhet, vekst og nyetableringer. Akershus ble fjerde beste fylke i NæringsNM for 2010, etter en, for Akershus, uvanlig svak tiendeplass i 2009.

Innovasjon i næringslivet er også målt i denne rapporten, på bakgrunn av tall fra SSBs innovasjonsundersøkelse. Akershus har en høy andel innovative bedrifter, spesielt i Akershus Vest. Det henger sammen med at Akershus har en høy andel av bedriftene i bransjer med mye innovasjon.

I det siste kapitlet brukes Attraktivitetspyramiden som modell for å beskrive utviklingen. I Attraktivitetspyramiden forklares steders utvikling gjennom deres attraktivitet langs tre dimensjoner: Attraktivitet for bedrifter i basisnæringer, attraktivitet for besøkende og attraktivitet som bosted. Akershus har tradisjonelt vært et fylke som har vokst gjennom å være attraktivt som bosted. Nærheten til Oslo har naturligvis vært viktig for bostedsattraktiviteten. Akershus er fremdeles svært attraktiv som bosted, men samtidig har Akershus også hatt størst framgang av alle fylkene både når det gjelder vekst i basisnæringer og besøksnæringer.

1. Befolkning

Befolkningsutviklingen er den viktigste indikatoren for regional utvikling. I de fleste kommuner, regioner eller fylker er befolkningsutviklingen den dominerende indikatoren for utviklingen, mens andre måleparametre er underordnet. Vi starter derfor rapporten med en kort oversikt over de viktigste trekkene i befolkningsutviklingen. Alt datagrunnlag i dette kapitlet er fra SSB.

1.1 Befolkningsutviklingen på lang sikt

Befolkningen i Akershus har vokst jevnt de siste tiårene. Det har vært vekst alle år.

De siste 40 årene har veksten ligget jevnt på mellom én og to prosent årlig. Veksten var langt høyere på 50- og 60- tallet.

De siste fem årene har den årlige veksten vært på rundt 1,7-1,8 prosent årlig. Dette har gitt en årlig tilvekst på over 8000 innbyggere årlig.

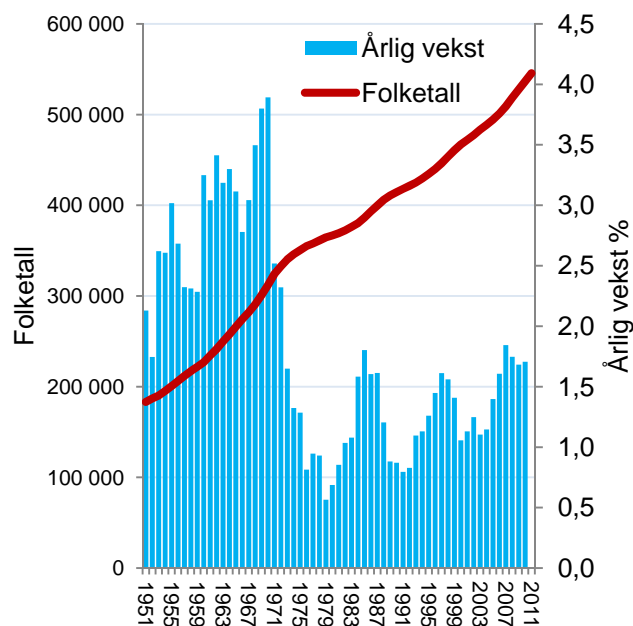
I antall har veksten de siste årene vært på nivå med veksten på 60-tallet. En vekst på rundt tre prosent på slutten av 60-tallet tilsvarte en årlig vekst i folketallet på litt over 8000. I 1970 var veksten på 3,9 prosent. Da økte folketallet med over 12 000.

Relativ utvikling

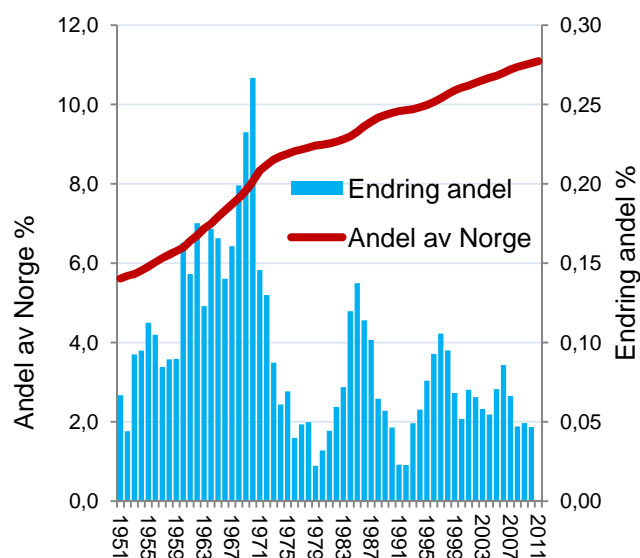
Hvis vi måler Akershus' andel av Norges befolkning og endringer i denne andelen, bekreftes bildet på Akershus' gode vekst. Akershus' andel av Norges befolkning har økt hvert eneste år siden 1951. Dette vil si at veksten har vært sterkere i Akershus enn i resten av landet i hele perioden.

Norge har fått en sterk befolkningsvekst de siste årene, som følge av økt innvandring. Når Akershus da har sterkere vekst i befolkningen enn resten av landet, viser dette hvor sterkt Akershus vokser.

Ellers ser vi at veksten i Akershus har gått i tiårsbølger.

Figur 1: Befolkningsutvikling og årlige endringer i befolkningen i Akershus siden 1951.

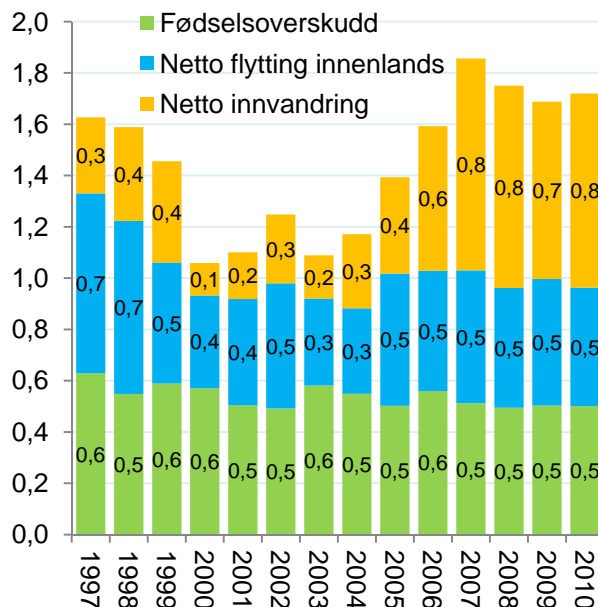

Figur 2: Utvikling i Akershus' andel av Norges befolkning og årlige endringer i denne andelen siden 1951.

1.2 Befolkningsutviklingen dekomponert

Befolkningsveksten kan splittes opp i tre komponenter: Fødselsoverskudd, netto innvandring og nettoflytting innenlands.

I Akershus bidrar alle tre komponentene til folketallsveksten. Netto innflytting og fødselsoverskuddet har ligget på rundt 0,5 prosent av folketallet de siste årene. Begge disse to komponentene er noe redusert i løpet av perioden, mens innvandringen har økt. Innvandringen førte til en vekst på 0,8 prosent i Akershus i 2010.

Figur 3: Befolkningsveksten i Akershus fordelt på fødselsoverskudd, netto innvandring og netto innenlands flytting i prosent av folketallet ved begynnelsen av året.

Relativ utvikling

I figur 4 ser vi hvordan de tre komponentene i befolkningsendringen i Akershus avviker fra landsgjennomsnittet.

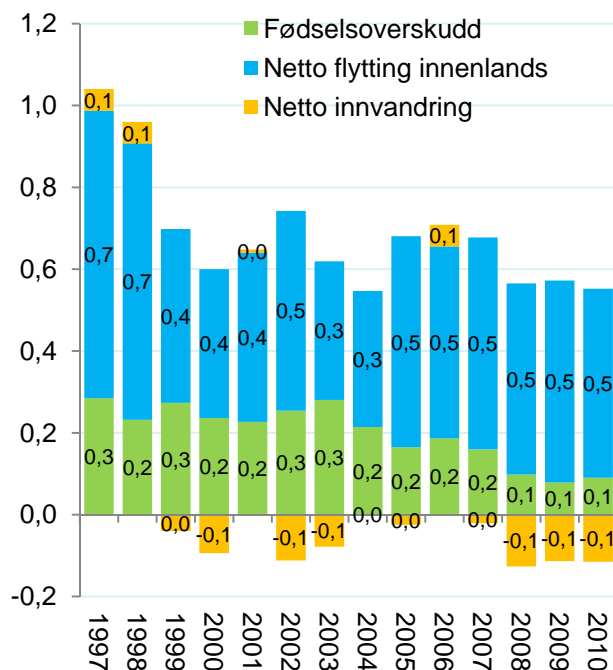
Figuren viser at Akershus faktisk har hatt lavere innvandring enn landsgjennomsnittet de siste fire årene. Den sterke veksten i innvandring til Akershus er faktisk litt lavere enn i landet som helhet.

Det har vært høyere fødselsoverskudd i Akershus enn resten av landet, men differansen var større i begynnelsen av perioden.

Nettoflyttingen mellom Akershus og resten av landet blir den samme som i figur 3, siden den innenlandske nettoflyttingen summeres til null.

Når vi ser på den relative forskjellen mellom Akershus og resten av landet, er det nettoflytting som har vært den komponenten som har bidratt klart mest til at veksten i Akershus har vært høyere enn landsgjennomsnittet.

Tendensen vises tydeligere i figur 4; både nettoinnflytting og fødselsoverskuddet har vært avtagende i perioden.

Figur 4: Avviket mellom Akershus og Norges fødselsoverskudd, netto innvandring og netto innenlands flytting i prosent av folketallet ved begynnelsen av året.

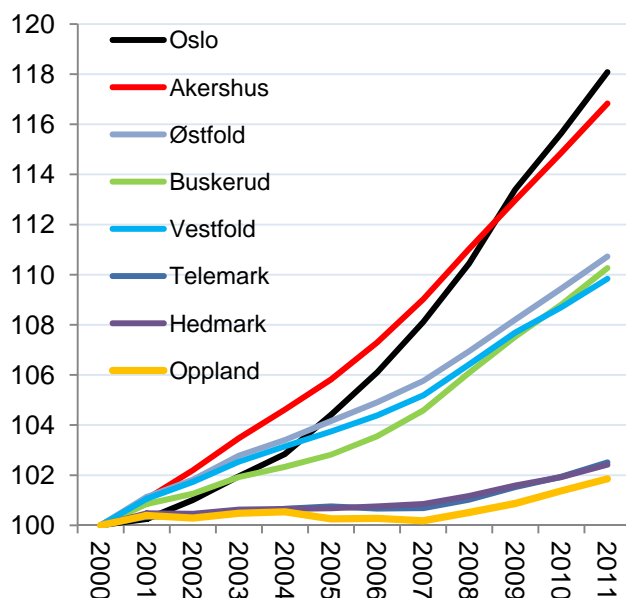
1.3 Sammenliknet med andre fylker

I figur 5 ser vi befolkningsutviklingen i fylkene på Østlandet etter 2000.

Befolkningen i Akershus har vokst med nesten 17 prosent fra 2000 til 2011. Akershus og Oslo er de to fylkene som hatt høyest vekst av alle fylkene. Oslo har vokst med over 18 prosent i denne perioden.

Vestfold, Østfold og Buskerud har vokst med mellom ti og tolv prosent.

Telemark, Hedmark og Oppland har vesentlig lavere befolkningsvekst enn de andre fylkene.

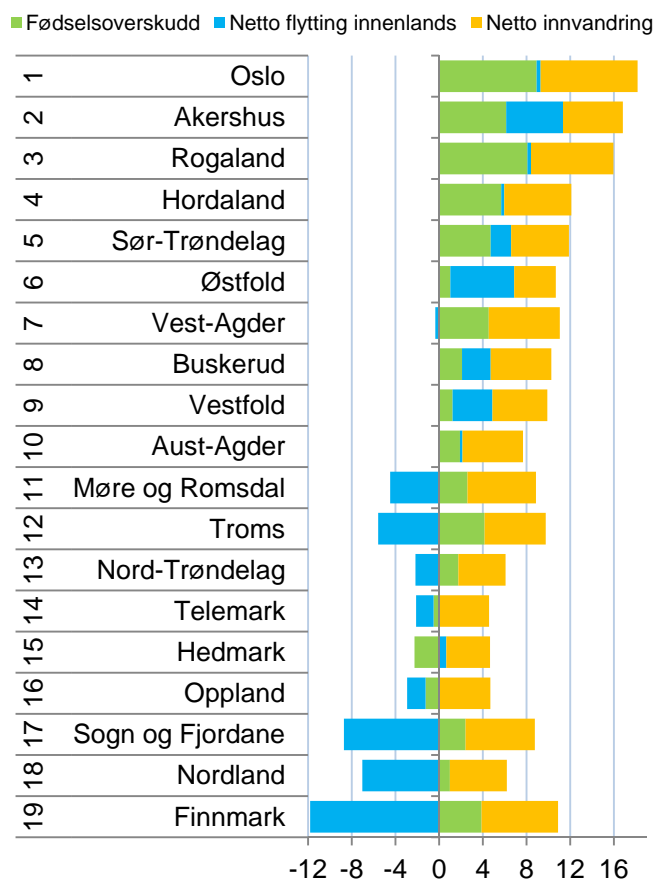
Figur 5: Befolkningsutvikling i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Dekomponert

I figur 6 ser vi hvordan veksten i fylkene er fordelt mellom fødselsoverskudd, innenlands nettoflytting og netto innvandring.

Oslo, som har høyest vekst, har høyest positiv fødselsbalanse og høyest innvandring. Oslo har ikke hatt nevneverdig netto innflytting de siste ti årene.

Akershus har hatt nest høyest vekst. Akershus har vokst nesten like mye gjennom alle de tre komponentene. Bare Østfold har hatt høyere netto innflytting i perioden.

Figur 6: Befolkningsveksten i fylkene etter 2000 fordelt på fødselsbalanse, innenlands flytting og innvandring. Prosent av folketallet i begynnelsen av perioden.

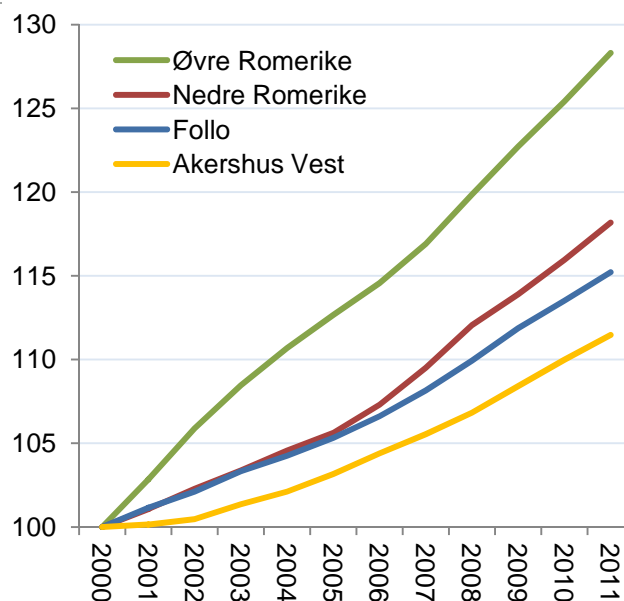
1.4 Befolkningsutvikling i regionene

Regionenes befolkningsutvikling er vist i figur 7.

Alle regionene i Akershus har hatt sterk vekst. Øvre Romerike har spesielt hatt en sterk vekst de siste ti år. Folketallet har vokst med hele 28 prosent siden 2000.

Nedre Romerike har vokst med 18 prosent, mens Follo har vokst med 15 prosent.

Akershus Vest er den regionen som har hatt lavest vekst. Her har folketallet økt med 11,5 prosent. Dette er allikevel høyere enn landsgjennomsnittet.

Figur 7: Befolkningsutvikling i regionene i Akershus i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

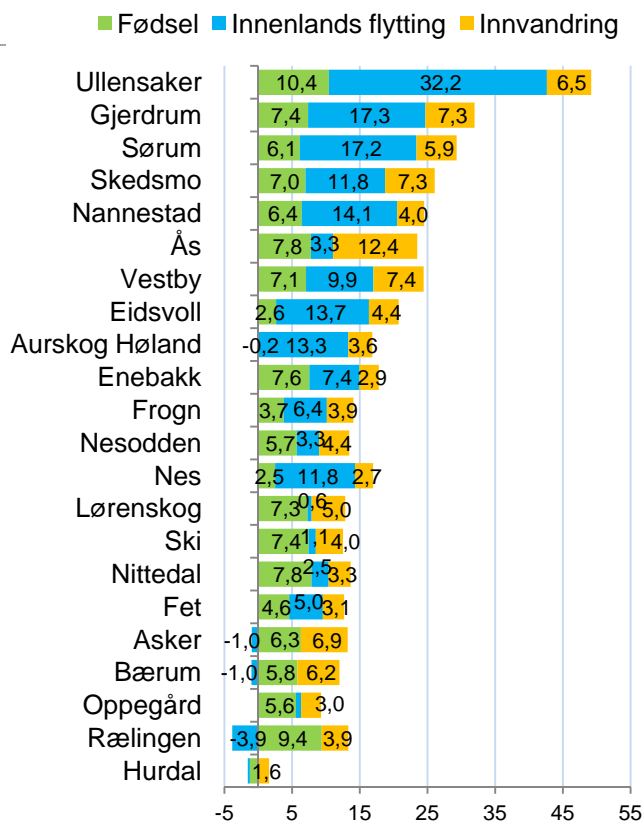
1.5 Befolkningsutvikling i kommunene

Ullensaker er den kommunen som klart har hatt den høyeste befolkningsveksten i Akershus, og i hele landet. Veksten i Ullensaker har vært på hele 49,2 prosent samlet siden 2000. Det er netto innflytting på over 32,2 prosent som har bidratt mest til denne veksten.

Gjerdrum og Sørumsund har også hatt rundt 30 prosent vekst.

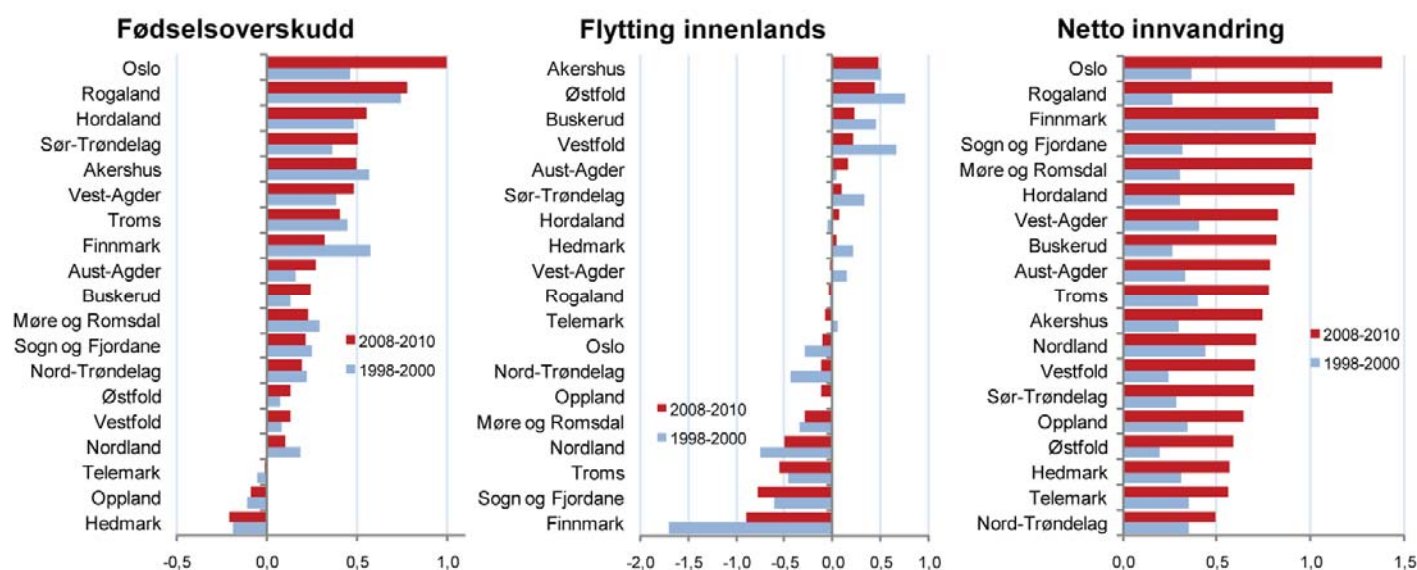
Ingen kommuner har hatt nedgang i folketallet, men Hurdal har hatt en vekst på kun 0,04 prosent.

Hurdal og Aurskog Høland har hatt fødselsunderskudd, mens Rælingen, Asker, Bærum og Hurdal har hatt netto utflytting.

Figur 8: Befolkningsutvikling i kommunene i perioden 2000-2010.

1.6 Noen trender

Figur 9: Befolkningsendringer i fylkene i siste treårsperiode sammenliknet med treårsperioden 1998-2000, målt som prosent av folketallet.

Vi kan sammenlikne befolkningsendringene de siste tre årene med endringene i treårsperioden ti år tidligere. Det er enkelte nye trekk i befolkningsutviklingen.

Fødselsoverskudd

Oslo er nå det fylket som har klart høyest fødselsoverskudd. Dette er en ny situasjon. For ti år siden hadde fylker som Finnmark, Akershus, Hordaland og Rogaland høyere fødselsoverskudd enn Oslo. De siste tre årene har fødselsoverskuddet alene gitt en befolkningsvekst på over én prosent årlig i Oslo. Trenden er at stadig flere barn blir født i de største byene. Hordaland og Sør-Trøndelag har også økt sitt fødselsoverskudd.

Fødselsoverskuddet har økt i Norge som helhet, men mange fylker har hatt nedgang. Størst nedgang har Finnmark hatt.

Flyttinger mellom fylkene

Det kan se ut til at flyttingen mellom fylkene har blitt litt mindre de siste ti årene. De fylkene som tapte mest i netto utflytting for ti år siden, Finnmark og Nordland, har lavere netto utflytting nå.

Samtidig har fylkene med høyeste innflytting for ti år siden, Vestfold, Østfold, Akershus og Buskerud, alle lavere netto innflytting.

Innvandringen

Innvandringen har økt svært raskt. De siste tre årene er det arbeidsinnvandring fra EU-land som har økt mest, mens innvandring av flyktninger har minket.

Oslo har nå klart høyest innvandring. Finnmark hadde høyest innvandring tidligere, og har nå tredje høyest innvandring. Rogaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal har også hatt høy innvandring de siste tre årene. Dette er sannsynligvis arbeidsinnvandring som reflekterer vekst i næringslivet. Fylker som Nord-Trøndelag, Telemark og Hedmark hadde forholdsvis høy innvandring tidligere, men har nå lavest innvandring av alle fylkene.

De regionale konsekvensene er at fødselsbalansen og innvandringen nå er de viktigste drivkreftene bak sentraliseringen. Disse faktorene har tidligere bidratt til å dempe sentraliseringen. Flyttingen, som tidligere var årsaken til sentraliseringen, har nå blitt litt mindre viktig. Det vil gjøre arbeidet med å snu sentraliseringen mer sammensatt. Det er ikke lenger nok å stoppe utflyttingen fra distriktene.

2. Arbeidsplasser

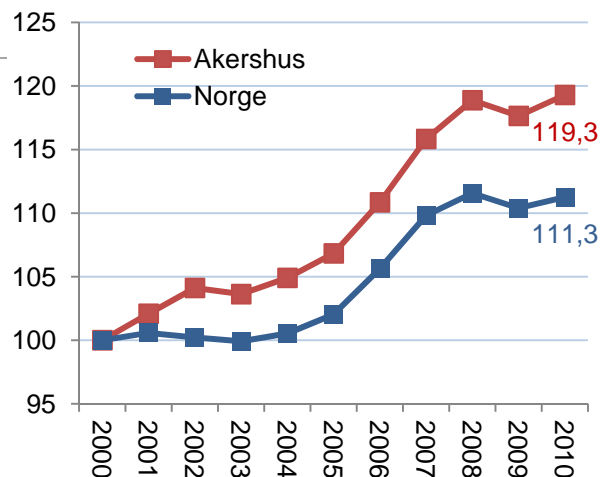
I dette kapitlet skal vi se på utviklingen i arbeidsplassene i Akershus. Alle data er fra registerbasert sysselsettingsstatistikk fra SSB.

2.1 Arbeidsplassutvikling i Akershus

Utviklingen i antall arbeidsplasser i Akershus siden 2000 er vist i figur 10, og sammenliknet med utviklingen i Norge.

Antall arbeidsplasser i Norge sank fra 2008 til 2009, men i 2010 ble det igjen vekst.

Akershus har fulgt den samme konjunkturutviklingen som resten av landet, men har hatt en sterkere vekst i arbeidsplasser i denne perioden. Siden 2000 har veksten i Akershus vært på 19,3 prosent, mens veksten på landsbasis har vært 11,3 prosent.

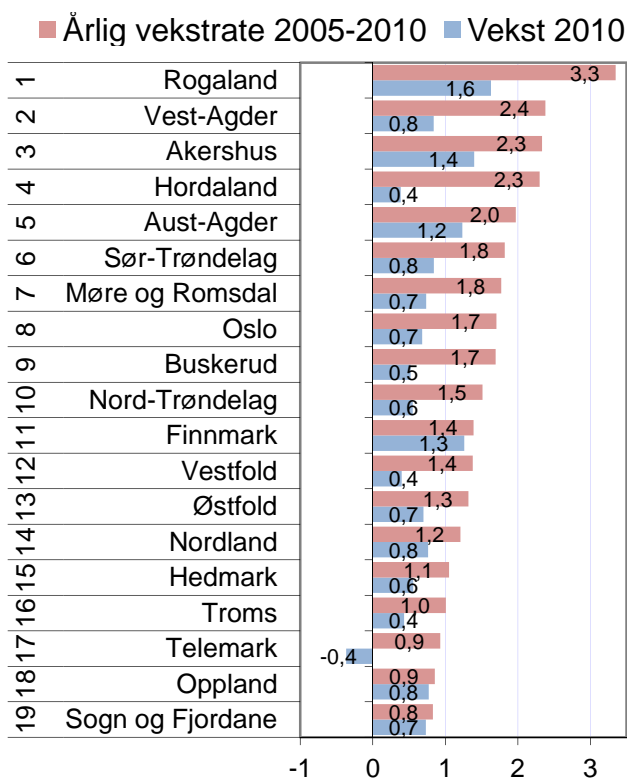

Figur 10: Utviklingen i antall arbeidsplasser i Akershus og Norge i perioden 2000-2010, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Arbeidsplassutvikling i fylkene

De siste fem årene har Akershus hatt en årlig vekstrate på 2,3 prosent. Dette er tredje sterkest i landet. Bare Rogaland og Vest-Agder har hatt sterkere vekst. Rogaland har hatt sterkst vekst de fem siste årene, med en årlig vekstrate på hele 3,3 prosent.

I 2010 hadde Akershus en vekst på 1,4 prosent. Dette var nest høyest i landet, kun slått av Rogaland. Rogaland fikk en vekst på 1,6 prosent i 2010.

Figur 11: Vekst i antall arbeidsplasser i fylkene i 2010 og i perioden 2005-2010.

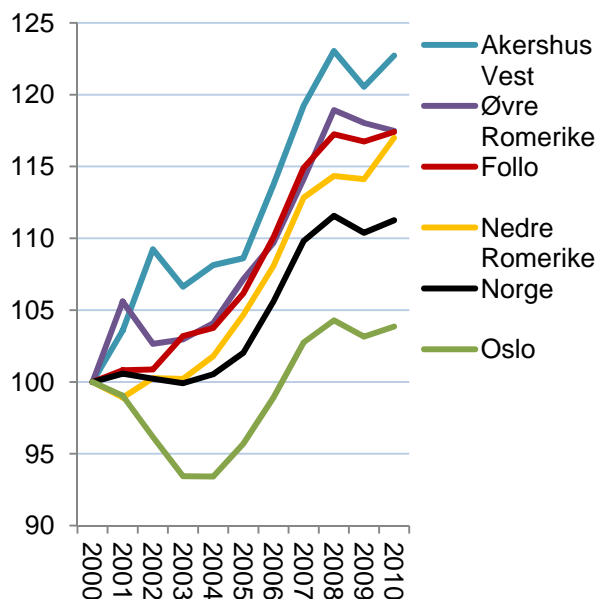
Arbeidsplassutvikling i regionene

Alle regionene i Akershus hadde nedgang i antall arbeidsplasser i 2009. I 2010 har tre av fire igjen hatt vekst.

Akershus Vest er den regionen som har hatt høyest vekst i arbeidsplasser siden 2000, med en vekst på 22,7 prosent.

Øvre Romerike, Follo og Nedre Romerike har hatt omtrent helt lik vekst i arbeidsplasser fra 2000 til 2010. Veksten har vært på mellom 17,0 og 17,5 prosent i disse tre regionene. Øvre Romerike er den eneste regionen som også i 2010 hadde nedgang i antall arbeidsplasser.

Alle de fire regionene har hatt sterkere vekst i antall arbeidsplasser enn veksten på landsbasis. Oslo har bare hatt en vekst på 3,9 prosent.

Figur 12: Arbeidsplassutvikling i Norge og regionene i Akershus i perioden 2000-2010, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Arbeidsplassutvikling i kommunene

Arbeidsplassstatistikken for kommunene har ofte ganske store prosentvise utslag for enkeltår, og det er dermed best å se utviklingen over noe tid. I figur 13 er kommunene rangert etter årlig vekstrate de siste fem årene.

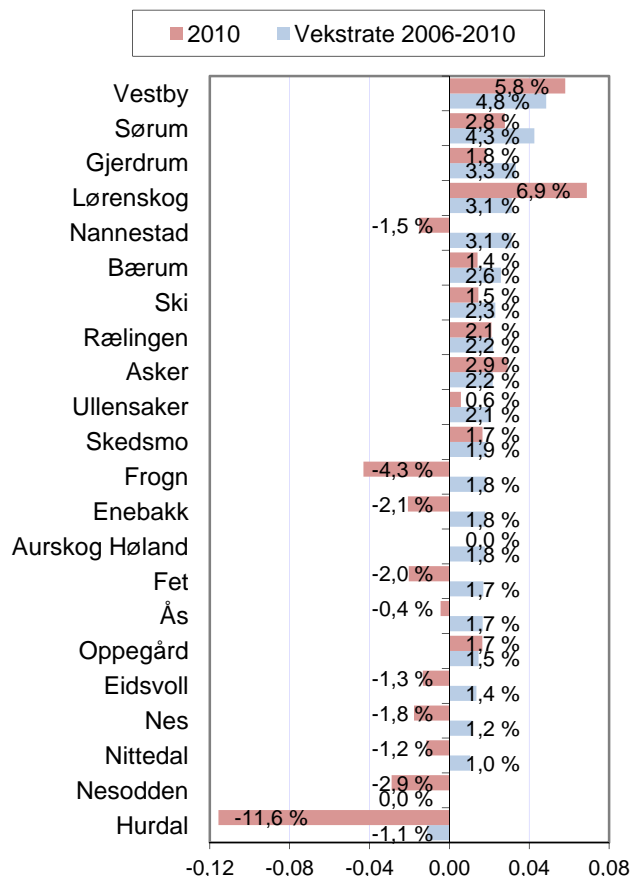
Det er Vestby som har hatt den sterkeste veksten av kommunene i Akershus, med en vekstrate på 4,8 prosent årlig de siste fem årene. Vestby hadde også sterk vekst i 2010, med en økning på 5,8 prosent.

Sørum, Gjerdrum, Lørenskog og Nannestad har også hatt en årlig vekstrate på over tre prosent.

Lørenskog hadde høyest vekst i Akershus i 2010, med en vekst på 6,9 prosent.

To kommuner har hatt nedgang i antall arbeidsplasser i perioden 2006-2010. Hurdal har mistet 1,1 prosent av arbeidsplassene, mens Nesodden har så vidt litt færre arbeidsplasser i 2010 enn i 2006.

I 2010 har imidlertid en rekke kommuner hatt nedgang i antall arbeidsplasser. Hurdal mistet 11,6 prosent av arbeidsplassene dette året.

Figur 13: Vekst i antall arbeidsplasser i prosent for 2010, og årlig vekstrate for de siste fem årene.

Privat og offentlig sektor

De økonomiske konjunktorene kan i stor grad avleses av veksten i antall arbeidsplasser i privat sektor. Fra 2003 til 2008 var det sterk vekst. I 2009 kan vi se effekten av finanskrisen, med en sterk nedgang i antall arbeidsplasser i privat sektor. Antall offentlige arbeidsplasser økte sterkt i 2009, som følge av at staten økte sine utgifter for å unngå sterk vekst i arbeidsledigheten.

I 2010 ble det igjen en liten vekst i næringslivet i Norge, da antall arbeidsplasser økte med 0,3 prosentpoeng. Offentlig sektor økte med 1,9.

Akershus har hatt veldig sterk vekst i private arbeidsplasser i perioden 2000-2010. Veksten har vært nesten dobbelt så sterk som ellers i landet. Fra 2000 til 2010 økte antall arbeidsplasser i næringslivet i Akershus med 21 prosent, mens næringslivet i Norge økte med 10,7 prosent.

Akershus har også hatt en sterkere utvikling i offentlige arbeidsplasser enn resten av landet. Veksten har vært på 14,8 prosent i Akershus, mens den har vært på 12,6 prosent på landsbasis.

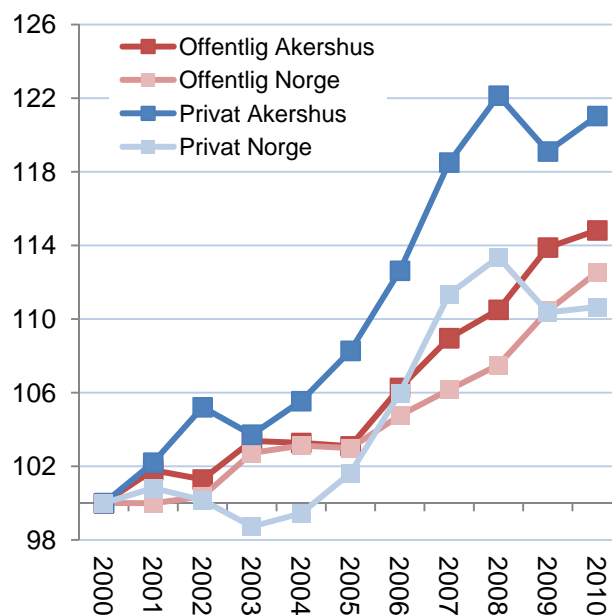
Offentlig sektor

I figur 15 har vi splittet opp arbeidsplassene i offentlig sektor i statlig, fylkeskommunal og kommunale arbeidsplasser. Vi ser da på utviklingen etter 2002, fordi sykehusene ble flyttet fra fylkeskommunene til staten det året.

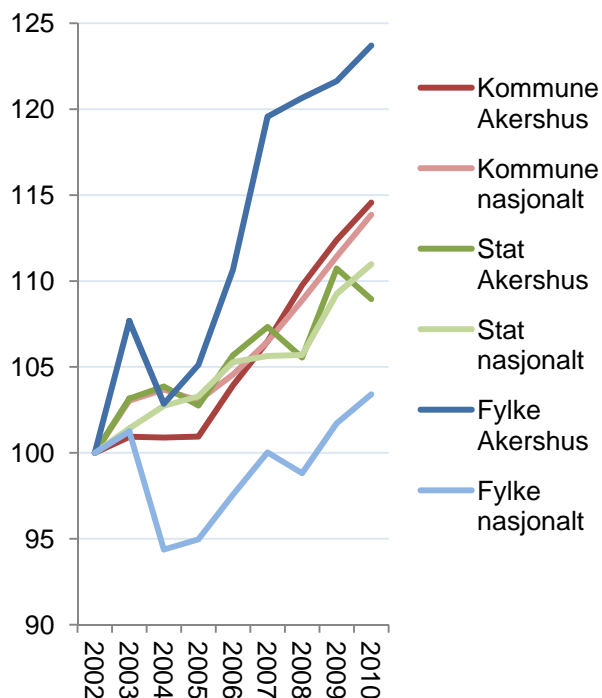
Akershus har hatt en veldig høy utvikling i antall arbeidsplasser i fylkeskommunen. Veksten i Akershus har vært på 23,7 prosent, mot 3,4 prosent på landsbasis. Dette betyr imidlertid ikke så mye, fordi det bare var 3675 arbeidsplasser i fylkeskommunen i utgangspunktet. Veksten har bare vært på 871 arbeidsplasser.

Akershus har hatt nesten lik vekst i kommunale arbeidsplasser som resten av landet. Det er blitt 5280 flere arbeidsplasser i kommunal sektor i Akershus siden 2002, som gir en vekst på 14,6 prosent. Dette er den offentlige sektoren som har økt mest i antall arbeidsplasser i Akershus.

Det har vært litt svakere vekst i statlige arbeidsplasser i Akershus enn landsgjennomsnittet. Det har vært en vekst på ni prosent i Akershus, mens veksten har vært på 11 prosent nasjonalt. Dette har gitt 1660 flere arbeidsplasser i Akershus.

Figur 14: Utvikling i antall arbeidsplasser i privat og offentlig sektor i Akershus og Norge i perioden 2000-2010, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 15: Utvikling i antall arbeidsplasser i offentlig sektor i Akershus og Norge i perioden 2002-2010, indeksert slik at nivået i 2002=100.

Bransjer

Veksten i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i Akershus er vist i figur 16.

Det har vært høyest vekst i antall arbeidsplasser innen transport og lagring i 2010. Antall arbeidsplasser i denne bransjen i Akershus økte med 1342 i 2010. I 2009 var det imidlertid en nedgang på 1857 arbeidsplasser i samme bransje.

I 2010 var det også en vekst på 788 arbeidsplasser innen forretningsmessig tjenesteyting, finans og eiendom. Det har også vært økninger i flere av de andre bransjene.

I 2010 var det nedgang i arbeidsplasser i tre bransjer. Faglig, vitenskapelig og teknologisk tjenesteyting mistet 257 arbeidsplasser, mens landbruk og fiske mistet 176 arbeidsplasser. Det forsvant samtidig 135 arbeidsplasser innen handel, som også mistet 715 arbeidsplasser i 2009.

Industrien hadde stor nedgang i 2009, men hadde en liten økning i 2010.

Relativ vekst i bransjer

For å få fram endringene i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i Akershus i forhold til resten av landet, har vi beregnet differansen mellom endring i antall arbeidsplasser i de enkelte bransjene i Akershus i prosent, og tilsvarende endring i bransjene på landsbasis, de siste to årene.

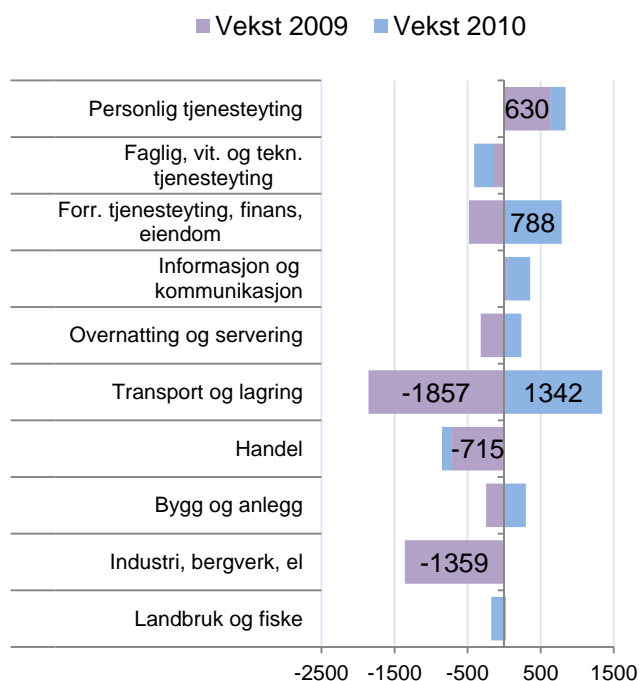
Akershus har hatt en spesielt god utvikling i antall arbeidsplasser i forretningsmessig tjenesteyting, finans og eiendom sammenliknet med resten av landet. Bransjen hadde nedgang i Akershus i 2009, men nedgangen var enda sterkere på landsbasis. Veksten i 2010 var også sterkere i Akershus.

Akershus har også hatt god vekst i informasjon og kommunikasjon og innen bygg og anlegg.

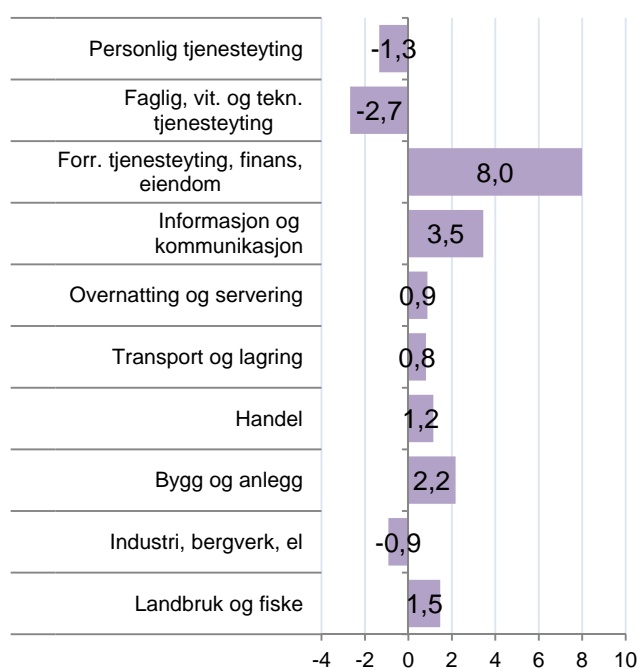
Akershus har hatt en spesielt dårlig utvikling i faglig, vitenskapelig og teknologisk tjenesteyting, der Akershus mistet arbeidsplasser, mens landet hadde vekst i 2010.

Selv om det var vekst i personlig tjenesteyting i Akershus de to siste årene, har veksten vært sterkere på landsbasis.

Det har også vært svakere utvikling i industrien i Akershus enn landet ellers.

Figur 16: Vekst i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i privat sektor i Akershus i 2009 og 2010.

Figur 17: Differanse mellom prosentvis vekst i de enkelte bransjene i Akershus og veksten i bransjene på landsbasis de siste to årene (2009 og 2010).

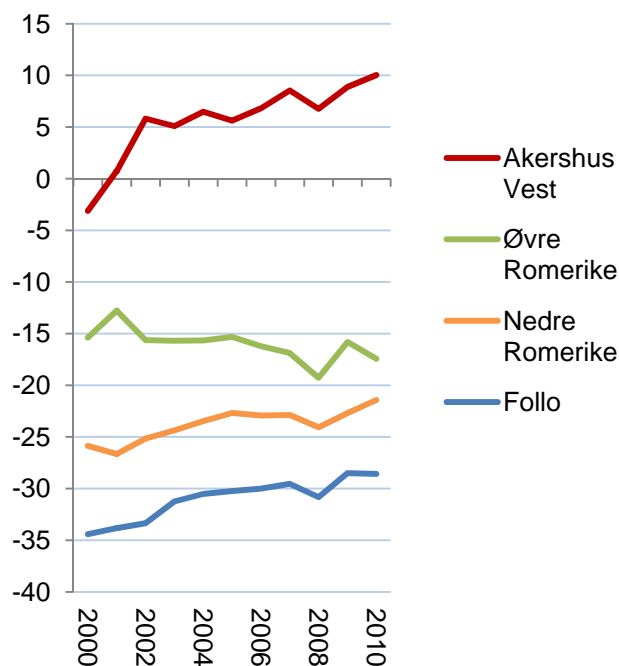
Pendling i regionene

Tre av fire regioner i Akershus har netto utpendling. Det gjelder de fleste regionene på Østlandet, og er et resultat av at Oslo har en netto innpendling på over 100 000 arbeidstakere.

Akershus Vest er slikt sett i en ganske unik situasjon, med en netto innpendling tilsvarende ti prosent av sysselsettingen i 2010. Innpendlingen til Akershus Vest har økt mye i perioden. I 2000 var det netto utpendling i regionen.

Follo er regionen med høyest netto utpendling, på over 28 prosent av sysselsettingen. Nettoutpendlingen har blitt litt mindre de siste årene.

Øvre Romerike hadde en netto utpendling tilsvarende 17,4 prosent av sysselsettingen i 2010, mens Nedre Romerike hadde en netto utpendling på 21,4 prosent.

Figur 18: Nettopendling i prosent av sysselsettingen i regionene i Akershus i perioden 2000-2010.

Nettopendling i kommunene

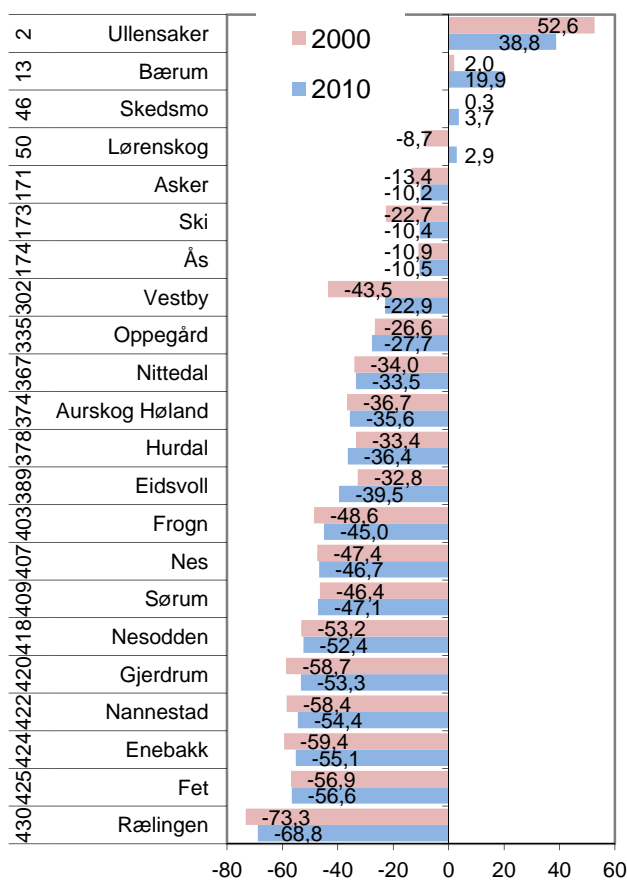
Fire kommuner i Akershus hadde overskudd av arbeidsplasser i 2010. Ullensaker hadde en netto innpendling på 38,8 prosent av sysselsettingen i 2010. Dette er en nedgang fra 2000, da nettoinnpendlingen var på hele 52,6 prosent. Likevel er det bare én kommune i landet som har høyere netto innpendling i 2010, og det er Sola.

Bærum hadde en netto innpendling på 19,9 prosent i 2010. Dette er en stor økning fra 2000, da innpendlingen tilsvarte to prosent av sysselsettingen.

De to siste kommunene som hadde netto innpendling i 2010 var Skedsmo og Lørenskog.

Akershus har også mange kommuner med høy netto utpendling. Rælingen er den kommunen som har aller høyest netto utpendling i hele landet. Her tilsvarte nettoutpendlingen 68,8 prosent av sysselsettingen i 2010.

Fet, Enebakk, Nannestad, Gjerdrum og Nesodden hadde også en netto utpendling som tilsvarte over 50 prosent av sysselsettingen. Alle disse kommunene var blant de 15 kommunene i landet med høyest netto utpendling i 2010.

Figur 19: Nettopendling i prosent av sysselsetting i kommunene i Akershus i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner i 2010.

Arbeidsmarkedsintegrasjon

Arbeidsmarkedsintegrasjon er summen av innpendling som andel av arbeidsplasser og utpendling som andel av sysselsatte. Arbeidsmarkedsintegrasjon kan også tolkes som pendlingsmuligheter. Arbeidsmarkedsintegrasjon er et begrep som Telemarksforskning har introdusert, og som har stor strategisk betydning for regional utvikling.

Regionene i Akershus, Østfold og Oslo er av de med aller høyest arbeidsmarkedsintegrasjon i landet. Dette gjenspeiler de gode arbeidsmarkedene og kommunikasjonsmulighetene.

Akershus Vest har aller høyest arbeidsmarkedsintegrasjon i landet, fulgt av Nedre Romerike og Follo. Øvre Romerike har fjerde høyest arbeidsmarkedsintegrasjon i de tre fylkene, men er på femteplass i landet. Det er Øygarden og Sotra som er på fjerdeplass.

Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene

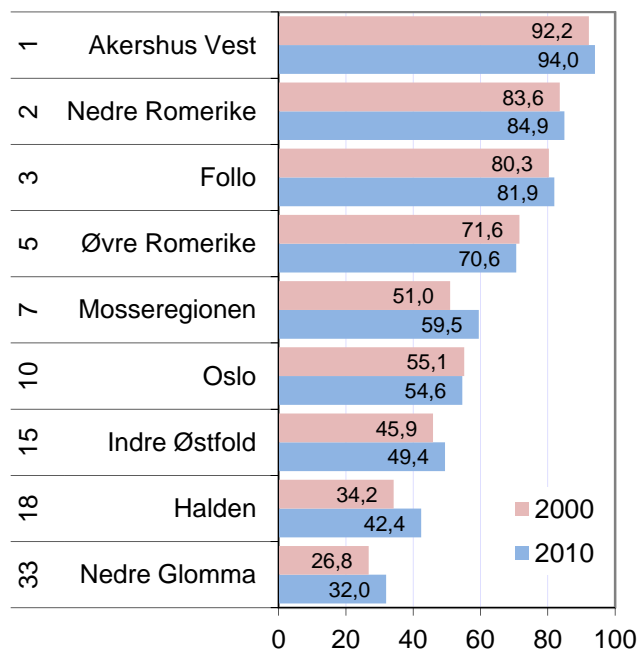
Lørenskog er den kommunen som har høyest arbeidsmarkedsintegrasjon i hele landet. Oppegård er på tredjeplass, mens Rælingen er på ferdeplass.

Av de 22 kommunene i Akershus, er halvparten blant de 20 kommunene med høyest arbeidsmarkedsintegrasjon i landet.

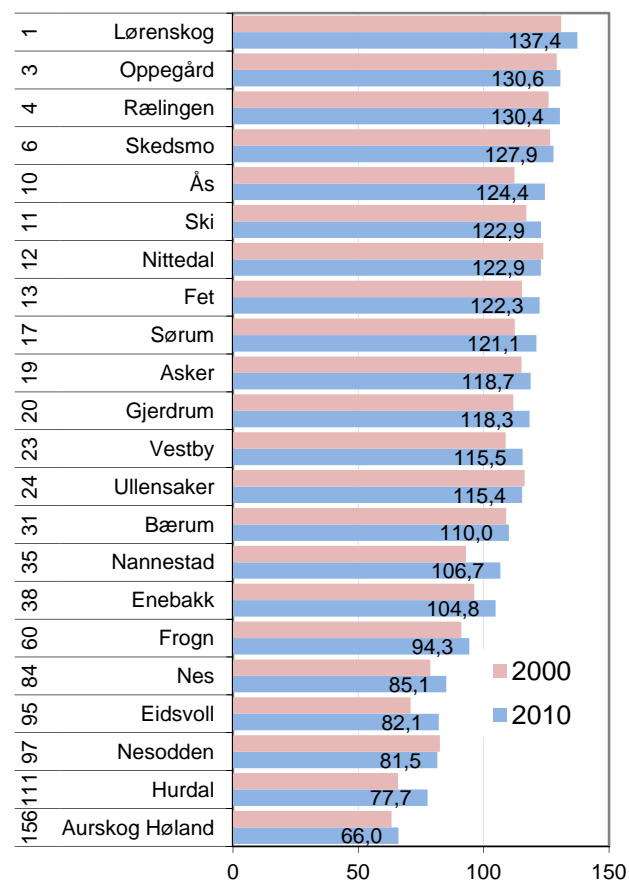
I 16 kommuner utgjør summen av innpendling som andel av arbeidsplasser og utpendling som andel av sysselsatte over 100 prosent.

Det er kun to kommuner som ikke er blant de 100 kommunene i landet med høyest arbeidsmarkedsintegrasjon. Aurskog og Høland og Hurdal har likevel en arbeidsmarkedsintegrasjon som er godt over middels blant de 430 kommunene i landet.

For kommuner med høy arbeidsmarkedsintegrasjon betyr attraktivitet som bosted forholdsvis mye, og man er mindre avhengige av næringsutviklingen i egen kommune.

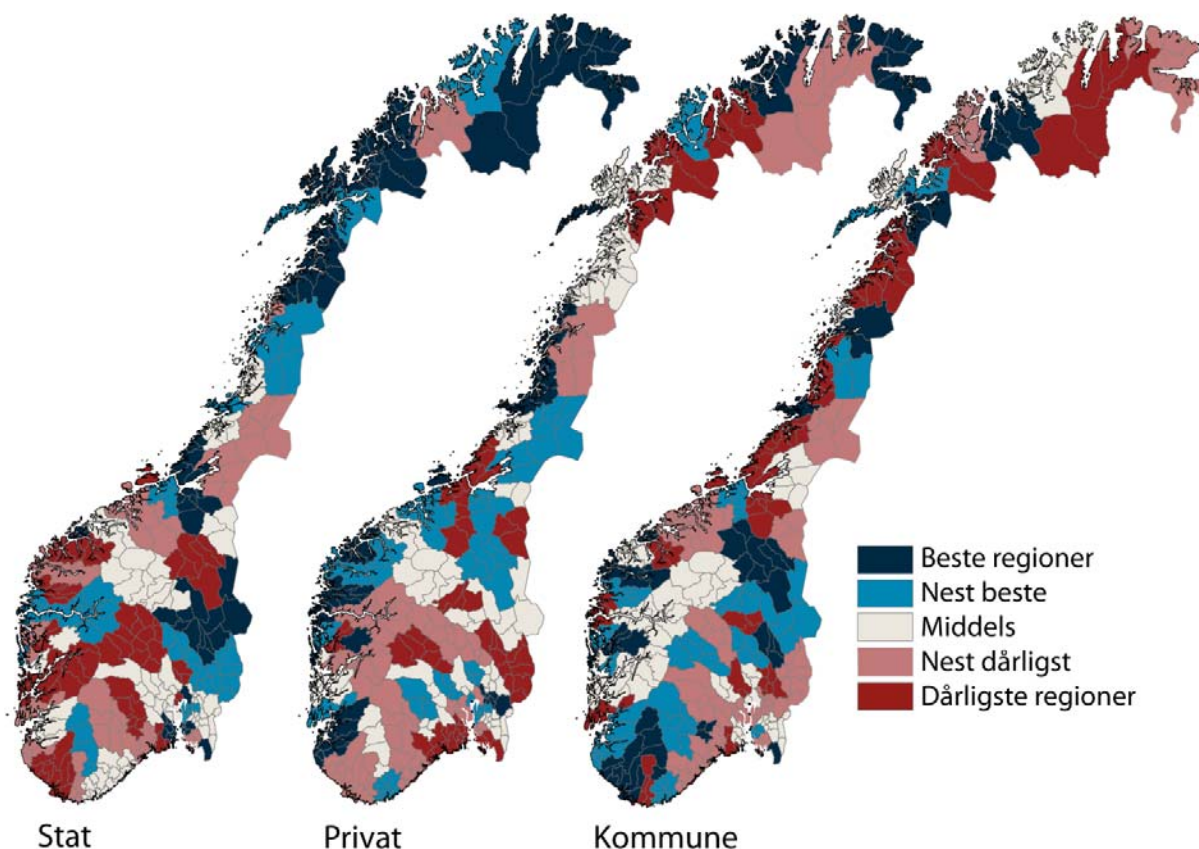

Figur 20: Arbeidsmarkedsintegrasjon i regionene i Østfold, Akershus og Oslo i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2010.

Figur 21: Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene i Akershus i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner i 2010.

2.2 Trender: Vekstbidrag fra ulike sektorer

Figur 22: Vekstbidrag i form av endring i antall arbeidsplasser i prosentpoeng av samlet sysselsetting i årene 2009 og 2010. De 83 regionene er rangert i forhold til hverandre i kartene slik at de danner fem grupper.

I kartene over har vi sett på vekstbidrag til sysselsettingen fra de ulike sektorene statlig sektor, privat sektor og kommunal sektor i 2009 og 2010. Fylkeskommunale arbeidsplasser er ikke med, ettersom disse har bidratt svært lite. I disse to årene har antall arbeidsplasser i privat sektor bidratt med en nedgang på 1,7 prosent av sysselsettingen i Norge, statlig sektor med en vekst på 0,5 prosent og kommunal sektor med en vekst på 0,8 prosent. I kartene er det de relative forskjellene mellom regionene for hver sektor som er markert.

Det er regioner på Vestlandet og i nord som har hatt best utvikling i privat sektor. Hitra/Frøya og Ryfylke har hatt sterkest vekst i næringslivet de siste to årene. Mange distriktsregioner har hatt en relativt god utvikling i næringslivet etter finanskrisen, blant dem mange fiskeriregioner.

Veksten i kommunesektoren er ganske jevnt spredt mellom landsdelene. Mange distriktsregioner fikk sterk vekst. Det er litt pussig at

mange regioner med svak befolkningsvekst har høy vekst i kommunale arbeidsplasser, mens noen regioner med høy befolkningsvekst har lav vekst. En skulle kanskje tro at antall arbeidsplasser i kommunesektoren var sterkt knyttet til befolkningsutviklingen.

Vestlandet er tapere når det gjelder statlig sektor. Her er det regioner på Østlandet, Trondheimsregionen og mange regioner i nord som har fått vekstimpulser. Det har blitt 12 672 flere statlige arbeidsplasser de siste to årene. 4078 av disse havnet i Oslo, mens Trondheimsregionen fikk en økning på 1124 arbeidsplasser. Over 40 prosent av de nye statlige arbeidsplassene kom altså i Oslo og Trondheim. Statlig sektor har dermed bidratt til å forsterke sentraliseringen i de siste to årene, med unntak av i de nordligste fylkene, der mange distriktsregioner har fått drahjelp fra veksten i statlig sektor.

3. Utdanningsnivå

Utdanningsnivå i befolkning og arbeidsliv er et tema som opptar mange i forbindelse med regional utvikling. Utdanningsnivået i befolkningen varierer mye mellom ulike steder i Norge. I dette kapitlet skal vi først beskrive disse variasjonene. Deretter skal vi se på utdanningsnivået i arbeidsmarkedet, spesielt i privat sektor.

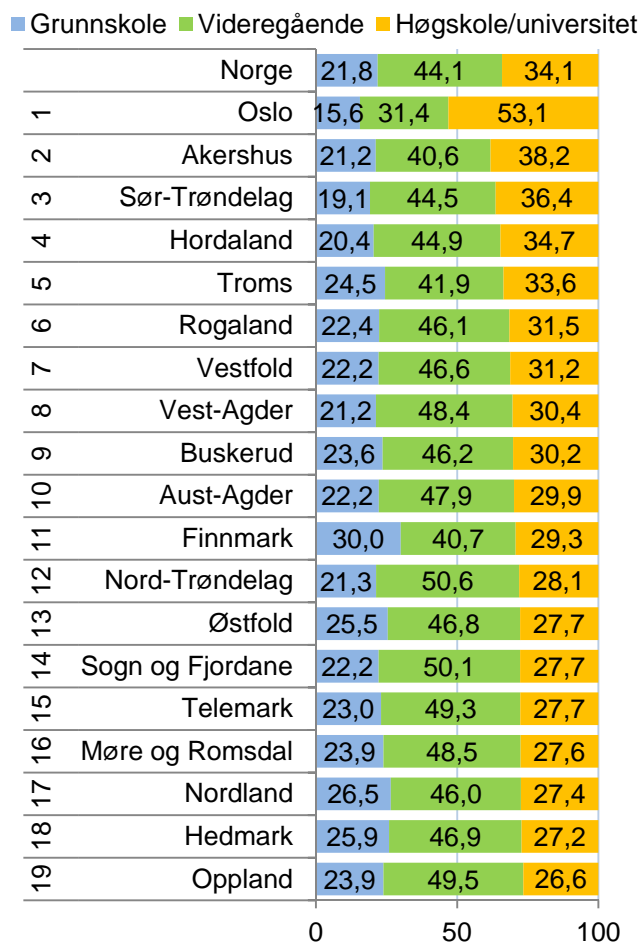
En enkel måte å beskrive utdanningsnivået på, er å fordele befolkningen etter tre nivåer av utdanning: Grunnskole, videregående skole og høgskole/universitet.

I figur 23 ser vi hvordan befolkningen i fylkene er fordelt med hensyn til disse tre nivåene av formell utdanning. Da har vi fordelt den sysselsatte delen av befolkningen etter utdanningsnivået.

Oslo har den klart høyeste andelen høyere utdannede av fylkene. Hele 53,1 prosent av den sysselsatte befolkningen i Oslo har minst tre års utdanning på høgskole eller universitet. Oslo skiller seg ganske mye ut fra de andre fylkene og fra landsgjennomsnittet på 34,1 prosent.

Akershus, Sør-Trøndelag og Hordaland kommer på de neste plassene. Det er bare fire fylker som har høyere andel av høgskole/universitetsutdannede enn den nasjonale andelen. Det er fordi de nasjonale tallene blir dratt kraftig oppover av det høye utdanningsnivået i Oslo.

Akershus har høyere andel som bare har grunnskole enn Sør-Trøndelag og Hordaland, selv om fylket har flere med høyere utdanning.

Figur 23: Andelen av den sysselsatte befolkningen i fylkene med ulik grad av utdanning i 2010. Øverst ser vi tallene for hele landet.

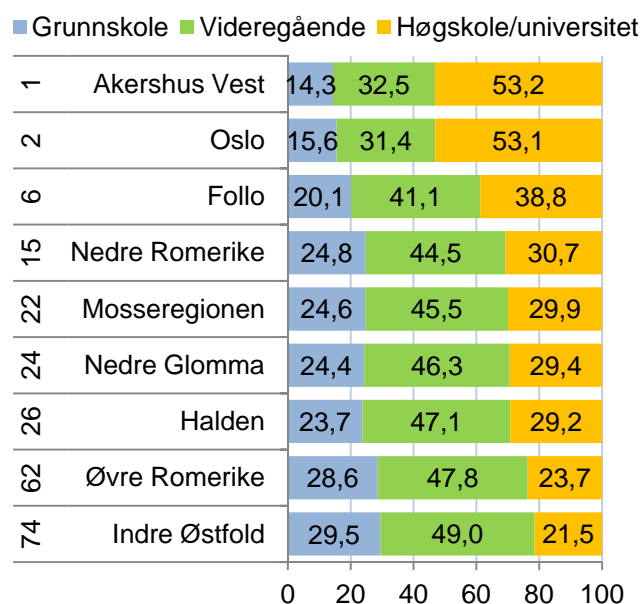
Utdanningsnivå i regionene

Akershus Vest har høyest andel med høyere utdannede i befolkningen av alle regionene i landet, fulgt av Oslo på andreplass. I disse regionene har over halvparten av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning.

Follo har også mange med høyere utdanning, og er nummer seks av de 83 regionene med hensyn til andel med høyere utdanning i den sysselsatte befolkningen.

Befolkningen i Nedre Romerike er også forholdsvis høyt utdannet, og er rangert som nummer 15, med sine 30,7 prosent.

Øvre Romerike skiller seg ganske sterkt fra de andre regionene i Akershus gjennom å ha en ganske lav andel høyere utdannede.

Figur 24: Andel av sysselsatt befolkning med ulik grad av utdanning i regionene på det sentrale Østlandet i 2010. Rangering blant de 83 regionene i landet til venstre.

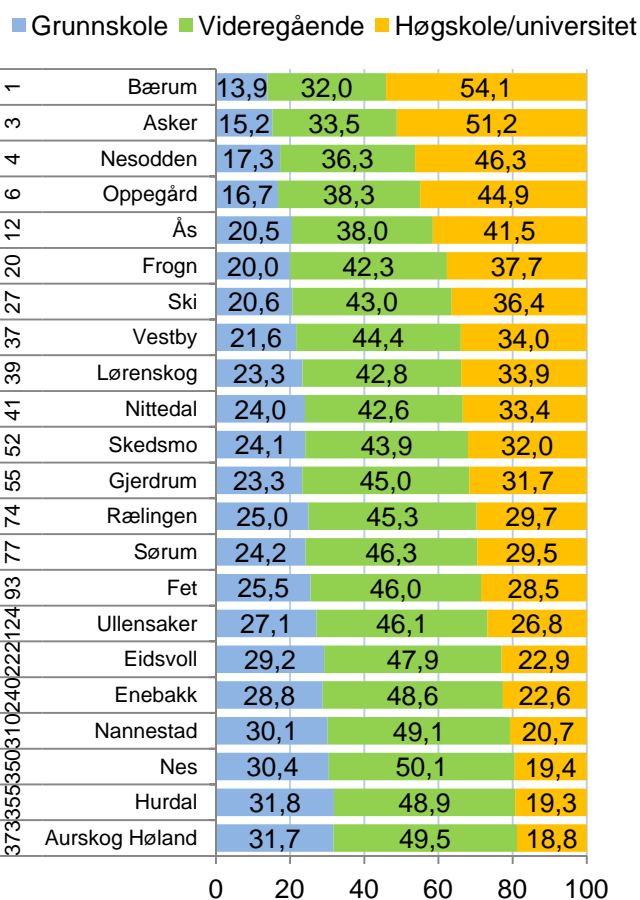
Utdanningsnivå i kommunene

Bærum har høyest andel høyere utdannede i den sysselsatte befolkningen av alle kommunene i landet. Asker er nummer tre, mens Nesodden er nummer fire. Det er Oslo som kiler seg inn på en andreplass.

Kommuner som Oppegård, Ås, Frogn, Ski og Vestby med flere har også en høy andel med høy utdanning.

Kontrasten er ganske stor til kommuner som Aurskog-Høland, Hurdal og Nes, hvor mindre enn 20 prosent av de yrkesaktive har høyere utdanning.

I et ellers ganske homogent fylke, er det temmelig store variasjoner i utdanningsnivå i Akershus.

Figur 25: Andel av sysselsatt befolkning med ulik grad av utdanning i kommunene i Akershus i 2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet til venstre.

3.1 Utdanningsnivå i næringslivet

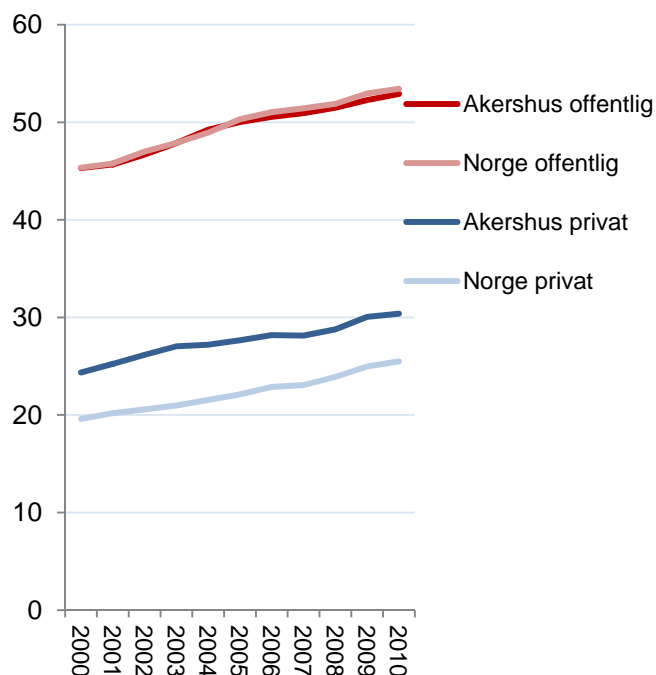
Utdanningsnivået i næringslivet er av spesiell interesse, ettersom utdanningsnivået kan ha betydning for innovasjonsevne og vekstkraft i næringslivet.

Utdanningsnivået i næringslivet er generelt lavere enn utdanningsnivået i offentlig sektor. I offentlig sektor i Norge hadde 53,4 prosent av de ansatte høyere utdanning i 2010. Det er spesielt i staten at utdanningsnivået er høyt. I privat sektor var andelen med høyere utdanning 25,5 prosent.

Andel høyere utdannede har økt jevnt, både i privat og offentlig sektor, siden 2000.

I Akershus er andel med høyere utdannelse i offentlig sektor nesten identisk med nivået på landsbasis.

I privat næringsliv har imidlertid Akershus en langt høyere andel høyt utdannede enn landsgjennomsnittet.

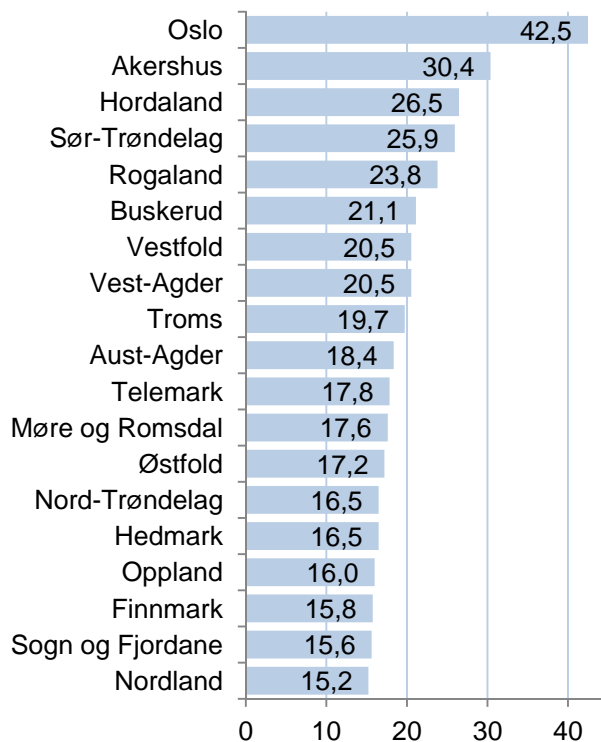

Figur 26: Andel ansatte med høyere utdanning i privat og offentlig sektor i Akershus og Norge i perioden 2000-2010.

Forskjeller mellom fylkene

Oslo har mye høyere andel høyere utdannet personell i næringslivet enn de andre fylkene. Hele 42,5 prosent av de ansatte i næringslivet i Oslo har høyere utdanning. Akershus er nummer to, med en andel med høyere utdanning på 30,4 prosent. Hordaland, Sør-Trøndelag og Rogaland kommer på de neste plassene, før det er et lite hopp ned til Buskerud.

Utdanningsnivået i befolkningen i Akershus blir utvilsomt dratt oppover av at Oslo har et næringsliv og en offentlig sektor som i stor grad etterspør høyt utdannede. Næringslivet i Akershus bidrar imidlertid også til å dra opp kompetansenivået, gjennom å ha nest høyest andel med høyere utdanning i næringslivet av fylkene.

Figur 27: Andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet i fylkene i 2010.

Næringslivet i regionene

Andel arbeidstakere med høyere utdanning i næringslivet i regionene på det sentrale Østlandet er vist i figur 28.

Akershus Vest og Oslo har suverent høyest andel høyere utdannede i næringslivet av alle regionene. Her har også andelen med høyere utdanning økt ganske mye mellom 2000 og 2010.

Det er et langt sprang ned til Follo, men Follo er likevel rangert som nummer åtte av de 83 regionene i landet. Nedre Romerike er rangert som nummer 20 av regionene.

Øvre Romerike er rangert som nummer 37. Det innebærer at næringslivet i Øvre Romerike har høyere andel høyt utdannede enn middels av regionene. Likevel var Øvre Romerike rangert langt under middels når det gjaldt andel høyere utdannede i befolkningen. Det kan virke som om høyt utdannede som arbeider i Oslo velger å bo i regioner som Follo eller Akershus Vest framfor Øvre Romerike.

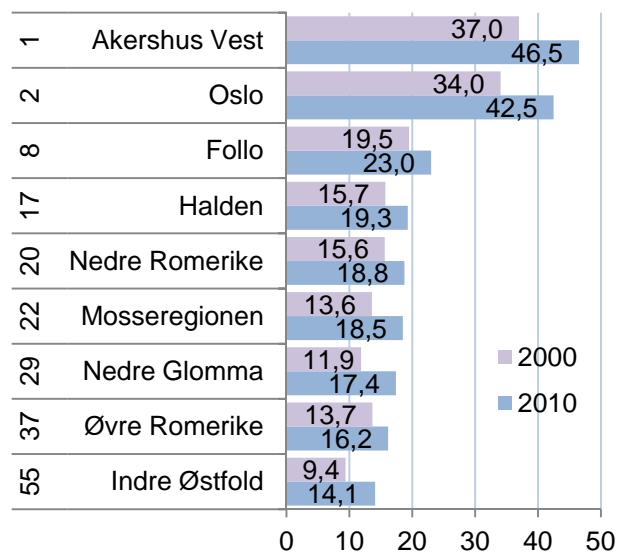
Kommunene

I figur 29 er andel arbeidstakere med høyere utdanning i næringslivet i kommunene i Akershus vist.

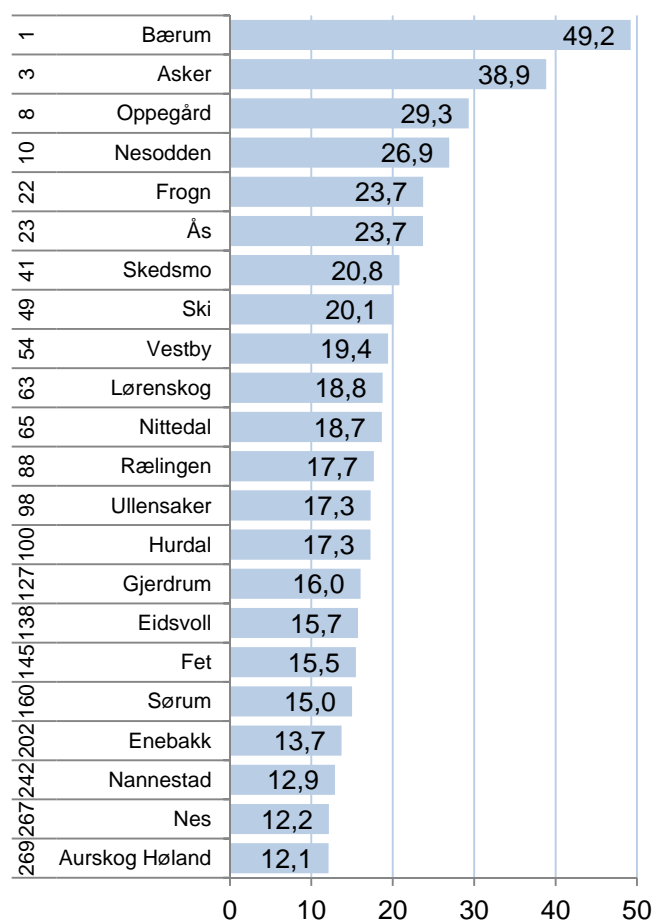
Bærum og Asker har suverent høyest andel utdannede i næringslivet, noe som er i tråd med det høye kompetansenivået i befolkningen.

Oppegård og Nesodden ligger også svært høyt, som nummer åtte og ti av de 430 kommunene i landet.

Fire kommuner i Akershus ligger under middels. Det er Aurskog-Høland, Nes, Nannestad og Enebakk. Disse ligger imidlertid ikke så langt under middels. Rangeringen til disse kommunene for utdanningsnivå i befolkningen var langt lavere.

Figur 28: Andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet i regionene på sentrale Østlandet i 2000 og 2010. Rangeringsnummer blant de 83 regionene i landet for 2010 til venstre.

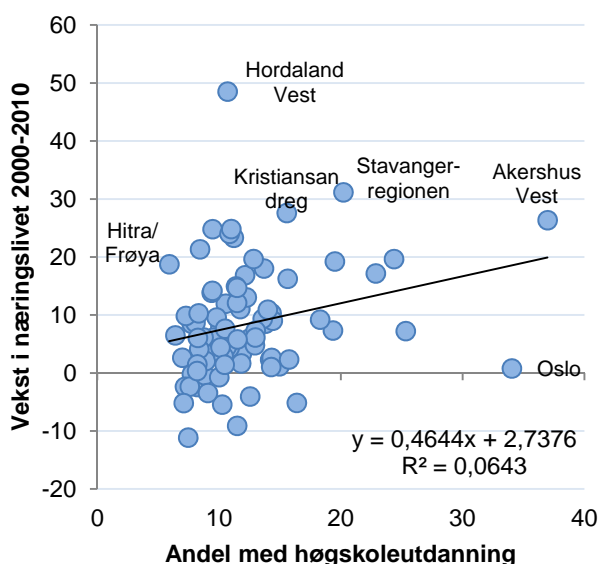

Figur 29: Andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet i kommunene i Akershus i 2010. Rangeringsnummer blant de 430 kommunene i landet til venstre.

3.2 Utdanningsnivå og regional utvikling

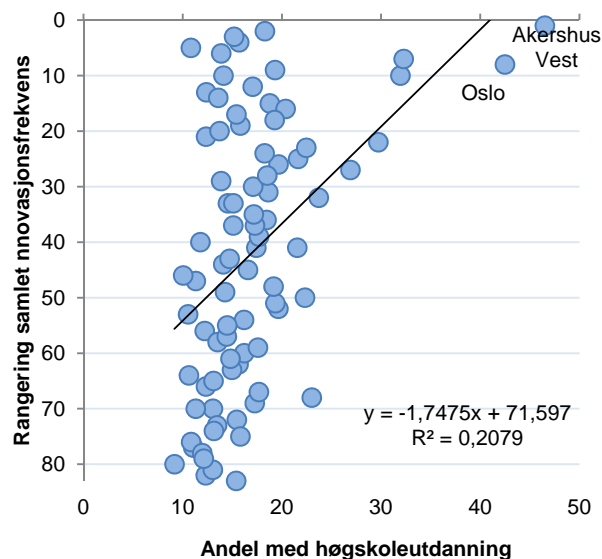
Det er to argumenter for at et høyt utdanningsnivå i næringslivet vil stimulere til regional utvikling gjennom økonomisk vekst. For det første pekes det ofte på at Norge som et høykostland har best vekstbetingelser i kompetanseintensive næringer. Dermed vil regioner med et høyt utdanningsnivå få bedre vekst enn regioner med et lavt utdanningsnivå i næringslivet. Regioner med lavt utdanningsnivå vil stå overfor en stadig sterkere konkurranse fra utlandet. Et annet argument er at næringsliv med et høyt utdanningsnivå er mer innovativt og dermed bedre rustet for vekst.

Vi kan se på den direkte sammenhengen mellom utdanningsnivå og vekst i næringsliv i norske regioner.

Figur 30: Sammenhengen mellom utdanningsnivå i næringslivet i 2000 og vekst i næringslivet fra 2000 til 2010 i de 83 politiske regionene i Norge.

Som vi kan se av figur 30, er det en positiv, men ganske svak sammenheng mellom utdanningsnivå og vekst i næringslivet. En region som Hitra/Frøya var blant regionene med lavest utdanningsnivå, men har likevel hatt sterk vekst, mens Oslo har hatt svært lav vekst, til tross for nest høyest utdanningsnivå. Høyt utdanningsnivå i en region kan tenkes å gi bedre vekstbetingelser, men sammenhengene synes ikke å være sterke.

Figur 31: Sammenhengen mellom utdanningsnivå i næringslivet i 2010 og regionenes rangering mht. samlet innovasjonsfrekvens i de 83 politiske regionene i Norge.

I figur 31 ser vi at utdanningsnivået og næringslivets innovasjon har en positiv sammenheng. Denne sammenhengen synes å være tydeligere enn for vekst.

Utdanningsnivået har en spesielt sterk sammenheng med regionenes størrelse. Urbane og folkerike regioner har klart høyest utdanningsnivå i næringslivet. Disse regionene har også best betingelser for både vekst og innovasjon. Dermed er det ikke lett å avdekke hvordan utdanningsnivå, vekst og innovasjon egentlig henger sammen med slike enkle analyser.

Utdanningsnivået avspeiler de direkte behovene i arbeidsmarkedet. Dermed kan en bare få økt utdanningsnivå gjennom at næringslivet får flere stillinger hvor det kreves utdanning, eller reduserer antall stillinger hvor utdanning ikke er påkrevet. Behovet for utdanning er svært bransjeavhengig. F. eks. er reiseliv en bransje med lite behov for utdannede, mens det er en høy andel utdannede innenfor forretningsmessig tjenesteyting.

Dersom en region ønsker å oppnå høyere kompetansenivå i næringslivet, kan det oppnås gjennom å vri bransjestrukturen i retning av kompetansekravende næringer, eller å stimulere alle bedrifter uansett næring til å heve kompetansekravene.

4. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse¹.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjejustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none"> 4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjejustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten av bransjestrukturen 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	<ol style="list-style-type: none"> 7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for effekten av bransjestrukturen 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none"> 10. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjejustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren viser om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andel lønnsomme foretak justert for bransjestrukturen. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en andre indikator som justerer for bransjestruktur. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskaping.

Indikatoren ”næringslivets størrelse” er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

For hver indikator rangeres regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe.

Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Den regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av årets NæringsNM.

4.1 Nyetableringer

For å sammenlikne etableringsaktiviteten mellom ulike områder, bruker vi tre ulike indikatorer. *Etableringsfrekvensen* er antall nyregistrerte foretak i ett år i prosent av eksisterende foretak i begynnelsen av samme år. *Bransjejustert etableringsfrekvens* er et mål for hvor mange nyetableringer det er når vi justerer for effekten av bransjestrukturen. Den siste indikatoren for etableringer er *vekst i antall foretak*, som er etableringsfrekvensen fratrukket andelen som legges ned.

Etableringsfrekvens i Akershus

I figur 32 ser vi hvordan etableringsfrekvensen i Akershus og Norge har beveget seg siden 2001.

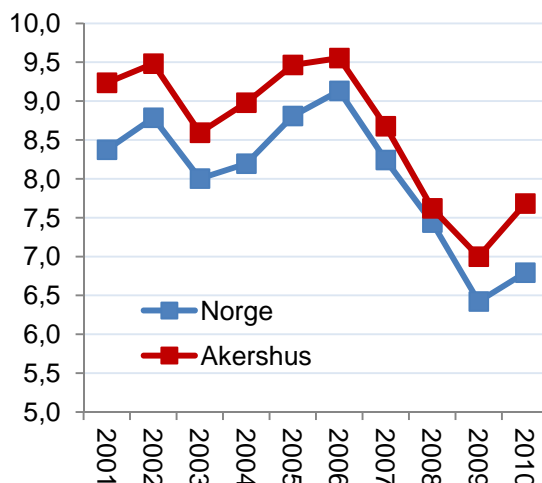
Etableringsfrekvensen i Norge sank mye fra 2006 til 2009. I 2010 har etableringsfrekvensen blitt litt høyere, men er fremdeles på et lavt nivå i forhold til tidligere.

Etableringsfrekvensen i Akershus har stort sett fulgt utviklingen på landsbasis, men har alltid ligget litt over. Fra 2009 til 2010 økte etableringsfrekvensen mer i Akershus enn i resten av landet.

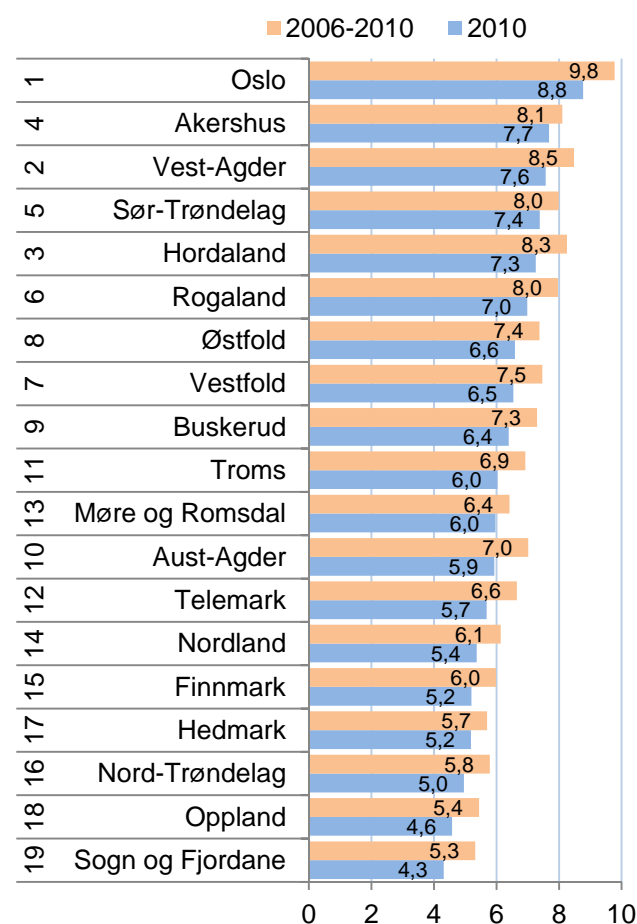
Etableringsfrekvens i fylkene

I figur 33 er etableringsfrekvensen for alle fylkene i 2010 samt gjennomsnitt siste fem år vist. Det er en ganske stor stabilitet i rekkefølgen mellom fylkene når det gjelder etableringsfrekvens. Oslo er alltid på topp. I 2010 er Akershus, Vest-Agder og Sør-Trøndelag på de neste plassene.

Akershus har ikke vært så høyt rangert som andre plass siden 2001.

Figur 32: Etableringsfrekvens i Akershus og Norge i perioden 2001-2010.

Figur 33: Etableringsfrekvens i fylkene i 2010 og gjennomsnitt for siste fem år. Tallene til venstre er rangering for etableringsfrekvensen siste fem år.

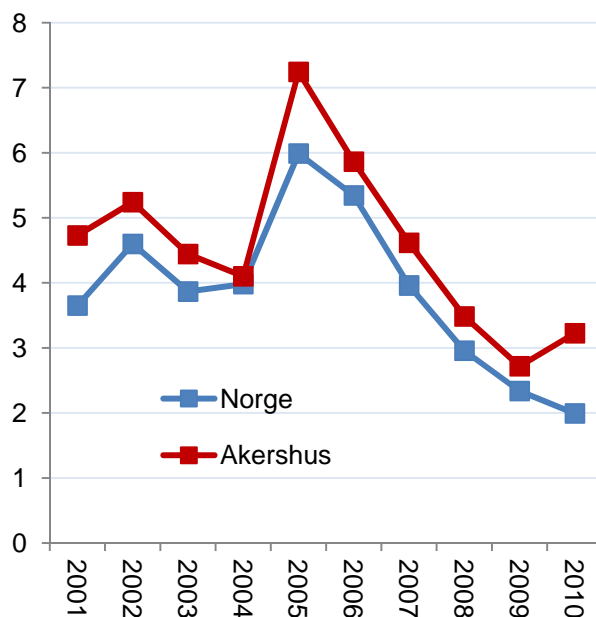
Vekst i antall foretak

I figur 34 ser vi utviklingen i vekst i antall foretak. Det er det samme som etableringsfrekvensen fratrukket nedleggingsraten.

Veksten i antall foretak i Norge var på det høyeste nivået i 2005, og har deretter sunket hvert år. Fra 2001 til 2006 var det høyere vekst i antall foretak enn veksten i økonomien skulle tilsi. Kanskje skyldes noe av veksten f. eks. at mange etablerte foretak for å få registrert domene på Internett?

Det tilsynelatende lave nivået på veksten i antall foretak de to siste årene er kanskje en normalisering til et mer naturlig nivå.

Akershus har hatt høyere vekst i antall foretak enn veksten på landsbasis i alle årene. Fra 2009 til 2010 økte veksten i Akershus, mens veksten i antall foretak sank på landsbasis. Akershus fikk dermed den høyeste veksten i antall foretak av alle fylkene.

Figur 34: Årlig vekst i antall foretak i Akershus og Norge i perioden 2001-2010.

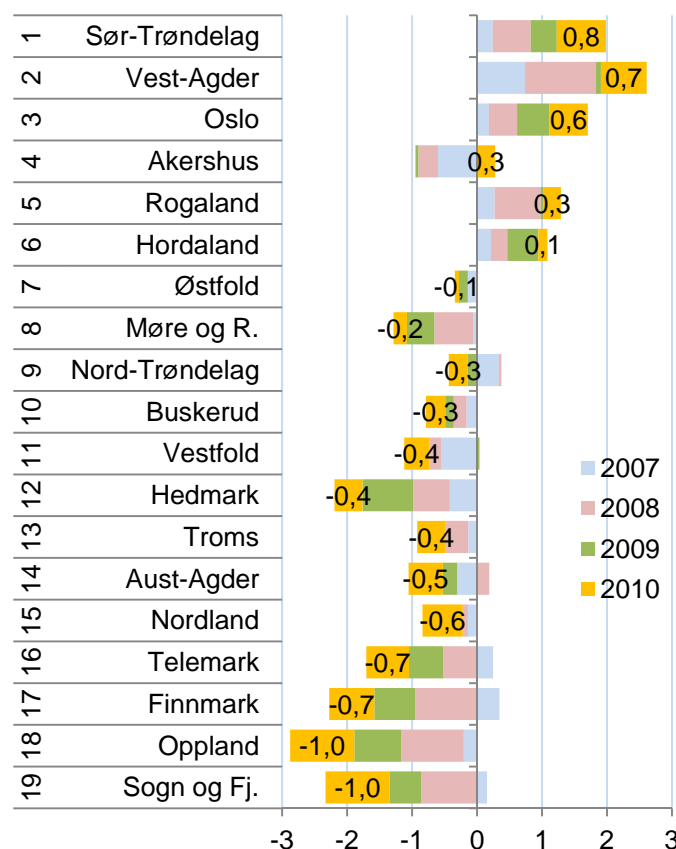
Bransjejustert etableringsfrekvens

Det er store variasjoner i etableringsfrekvens mellom ulike bransjer. Områder som har en stor andel av næringslivet i bransjer med høy etableringsfrekvens, vil automatisk få en høyere etableringsfrekvens enn områder med mange foretak i bransjer med lav etableringsfrekvens.

Vi beregner den bransjejusterte etableringsfrekvensen som avstanden mellom faktisk og forventet etableringsfrekvens, gitt bransjestrukturen. Det gir en indikator som ikke favoriserer steder med gunstig næringsstruktur.

Akershus er på en fjerdeplass i 2010. Etableringsfrekvensen i Akershus var 0,3 prosentpoeng høyere enn bransjestrukturen tilsier. Akershus har hatt lav bransjejustert etableringsfrekvens i de tre foregående årene, og har hatt en sterk forbedring i 2010.

Fylker som Vest-Agder, Sør-Trøndelag, Oslo, Rogaland og Hordaland har hatt høyest bransjejustert etableringsfrekvens de siste fire årene. I 2010 hadde også Akershus høy bransjejustert etableringsfrekvens. Dette er fylker med høy befolkningsvekst. Fylker med vekst i befolkning har bedre bransjejustert etableringsfrekvens enn fylker med nedgang i folketallet.

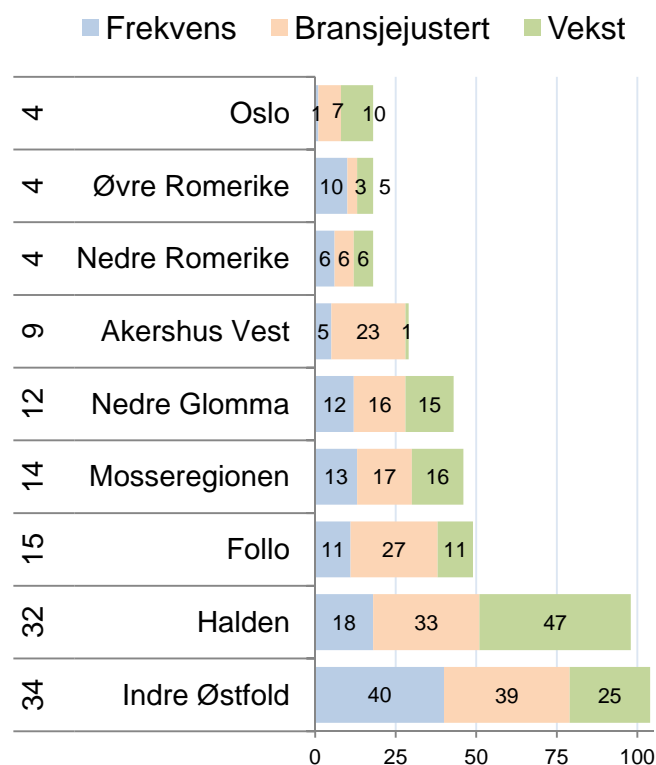
Figur 35: Bransjejustert etableringsfrekvens for fylkene i 2007, 2008, 2009 og 2010. Fylkene er rangert etter bransjejustert etableringsfrekvens for 2010.

Etableringer i regionene

For å oppsummere resultatene har vi laget en etableringsindeks, der vi har satt de tre delindikatorerne sammen til en samlet etableringsindeks. Vi har summert rangeringsnumrene for å komme fram til de regionene som er best samlet sett når det gjelder etableringsfrekvens, vekst i antall foretak og bransjejustert etableringsfrekvens.

På landsbasis er det Trondheimsregionen, Bergen og Kristiansandregionen som kommer best ut når det gjelder nyetableringer. Oslo, Øvre og Nedre Romerike deler fjerdeplassen på etableringsindeksen 2010.

Akershus Vest er på en niendeplass blant de 83 regionene i landet, mens Follo er rangert som nummer 15.

Figur 36: Etableringsindeksen for regionene på det sentrale Østlandet. Rangeringer blant de 83 regionene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorerne er vist i figuren og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2010 er vist til venstre.

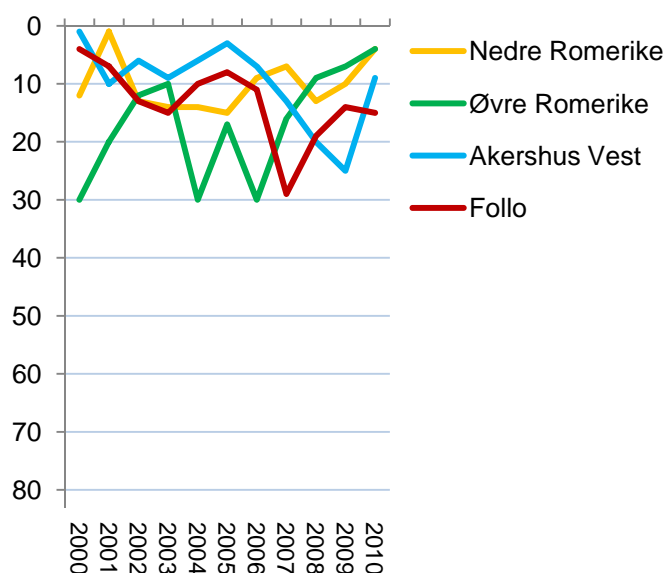
Regionenes utvikling på etableringsindeksen

I figur 37 ser vi regionenes utvikling på etableringsindeksenⁱⁱ.

Øvre og Nedre Romerike kom best ut på etableringsindeksen i 2010. Øvre Romerike har aldri vært så høyt rangert som fjerdeplass tidligere. Nedre Romerike er en sterk nyetableringsregion og har mange gode plasseringer.

Akershus Vest hadde mange gode plasseringer tidligere, og var faktisk best av alle regionene i 2000. Årets niendeplass er en kraftig forbedring fra 25. plassen i 2009, som er den svakeste plasseringen noensinne.

Follo gikk ned en plassering fra 2009.

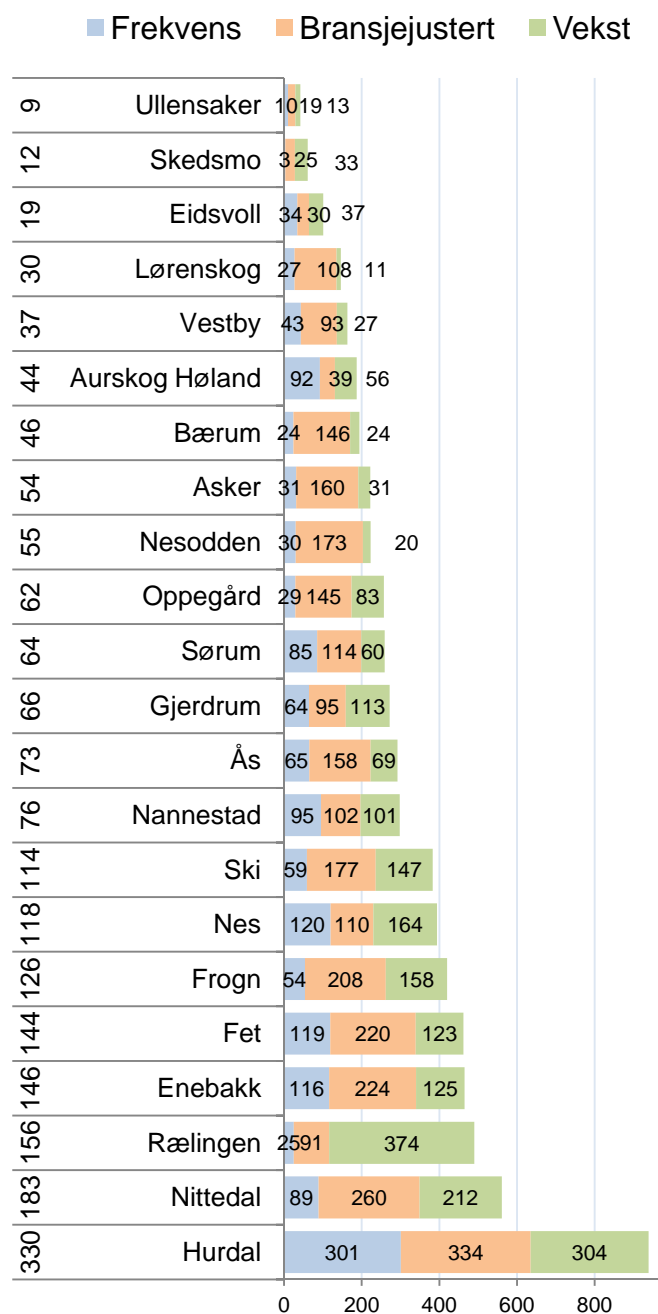
Figur 37: Utvikling på etableringsindeksen i perioden 2000-2010 for regionene i Akershus.

Etableringsindeksen for kommunene

Nesten alle kommunene i Akershus gjør det bra på etableringsindeksen. Det er bare Hurdal som er rangert under middels av de 430 kommunene i landet.

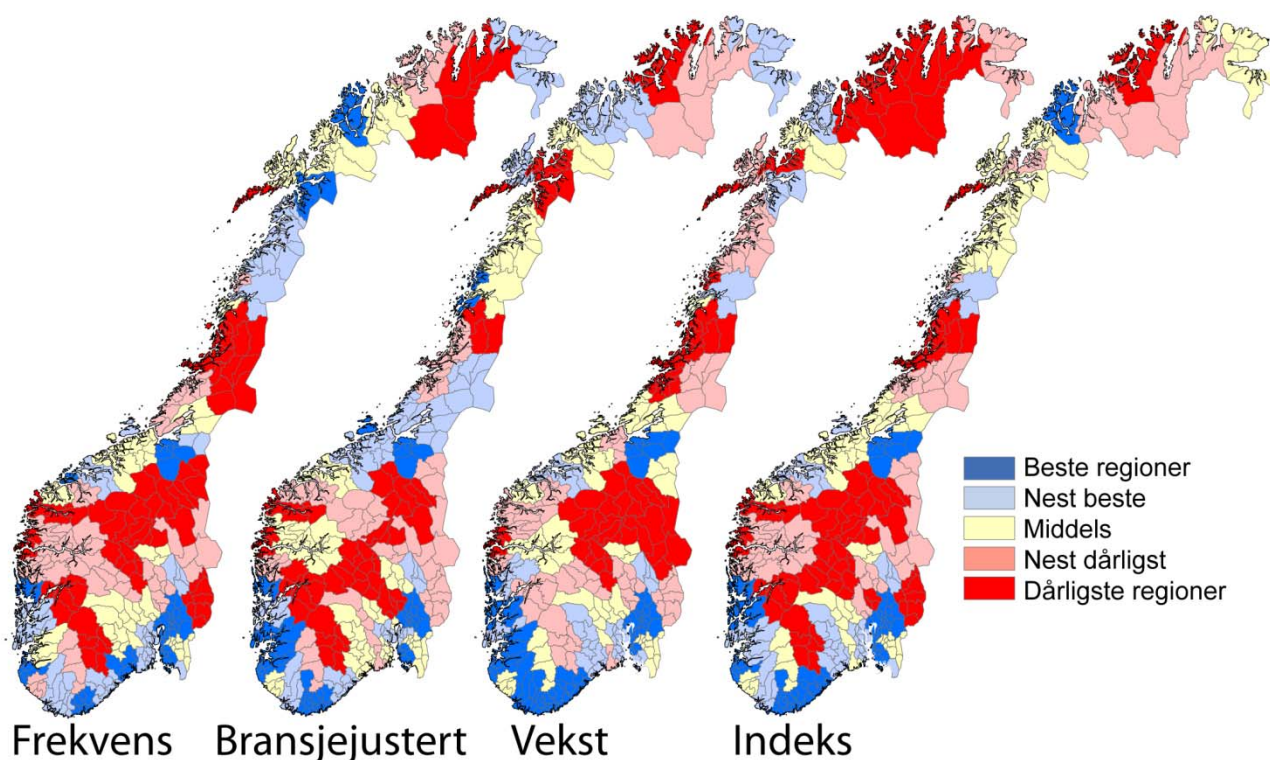
Ullensaker er nummer ni i landet, og beholder en plass blant de ti beste kommunene i landet etter fjorårets tredjeplass. Skedsmo og Eidsvoll kom også med blant de 20 beste kommunene i landet.

Vi kan se at de fleste kommunene skårer svakere på bransjejustert etableringsfrekvens enn de andre indikatorene. Det viser at Akershus har en næringsstruktur som er positiv for å få mange nyetableringer.

Figur 38: Etableringsindeksen for kommunene i Akershus. Rangering blant de 430 kommunene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorer er vist i figuren og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2010 er vist til venstre.

Regionale mønstre

Figur 39: Etableringsaktiviteten i regionene i årene 2008-2010.

De tre ulike indikatorene for etablering viser i stor grad det samme mønsteret, men med noen nyanser.

Etableringsfrekvensen er høyest i regionene som enten har en større by som kjerne, eller som ligger tett opp til en større by. Oslo, Bergen og Trondheimsregionen har høyest etableringsfrekvens av regionene.

Bransjejustert etableringsfrekvens viser et litt annet mønster. Nå er det Trondheimsregionen, Kristiansandregionen og Hordaland Vest som er de tre beste regionene. Fremdeles er det mange byregioner blant de med høyest frekvens, men nå er det også noen distriktsregioner som blander seg inn i den beste kategorien. Dette er regioner som Hitra/Frøya, Ytre Helgeland, HALD og Ryfylke.

Regioner med høyest vekst i antall foretak består også for det meste av byregioner. Nå er det Kristiansandregionen, Akershus Vest og Trondheimsregionen som er høyest rangert. Ryfylke, Sunnhordland og Lister er litt utypiske regioner som kommer med blant de beste.

Alle de tre etableringsindikatorene har det til felles at de har en sterk positiv sammenheng med regionens befolkningsstørrelse og regionens befolk-

ningsvekst. Det er spesielt etableringsfrekvensen som i stor grad blir bestemt av befolkningsstørrelse og vekst. Befolkningsstette områder har en bransjestruktur med mye tjenesteytende næringer. Dette er næringer med høy etableringsfrekvens. Dette gjør at byer automatisk får en høyere etableringsfrekvens enn distriktene.

Når vi bransjejusterer etableringsfrekvensen, blir effekten av bransjestrukturen nøytralisert. Da er ikke befolkningsstørrelsen lenger signifikant. Befolkningsveksten betyr imidlertid mye for den bransjejusterte etableringsfrekvensen.

For veksten i antall foretak er både befolkningsstørrelse og befolkningsvekst signifikante. Befolkningsveksten betyr imidlertid mer enn størrelsen.

De stabile mønstrene mellom befolkningsstørrelse, befolkningsvekst og etableringsfrekvens tyder på at høy etableringsaktivitet er et resultat av vekst. Vi får høy etableringsaktivitet i vekstregioner. I mindre grad ser det ut til at høy etableringsaktivitet skaper vekst. Det er også vanskelig å påvise at steder som har satset mye på nyetablering faktisk påvirker etableringsaktiviteten målbart.

4.2 Lønnsomhet

Vi måler lønnsomheten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med positivt resultat før skatt*. Andel lønnsomme foretak varierer mellom bransjer. Den andre indikatoren er derfor *andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med positiv egenkapital*. Den endelige lønnsomhetsindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre lønnsomhetsindikatorer.

Andel lønnsomme foretak

Andel lønnsomme foretak i Norge falt sterkt fra 2007 til 2008. Nivået i 2008 ble likt med det forrige bunnåret 2001.

I de to siste årene har andel lønnsomme foretak økt igjen, men er fremdeles langt under nivået fra de gode årene 2004-2006.

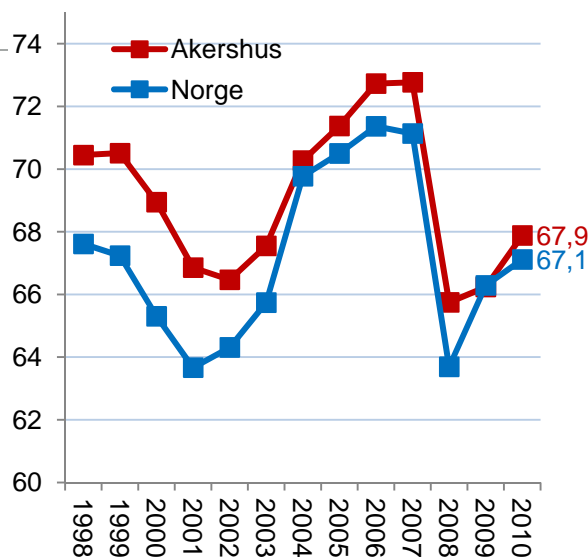
Andel lønnsomme foretak i Akershus har ligget over landsgjennomsnittet i alle årene i perioden 1998-2010, med unntak av i 2009, da lønnsomheten var litt lavere enn landsgjennomsnittet. I 2010 var lønnsomheten i Akershus igjen over landsgjennomsnittet. 67,9 prosent av foretakene i Akershus hadde overskudd i 2010, mot 67,1 prosent i Norge.

Lønnsomhet i fylkene

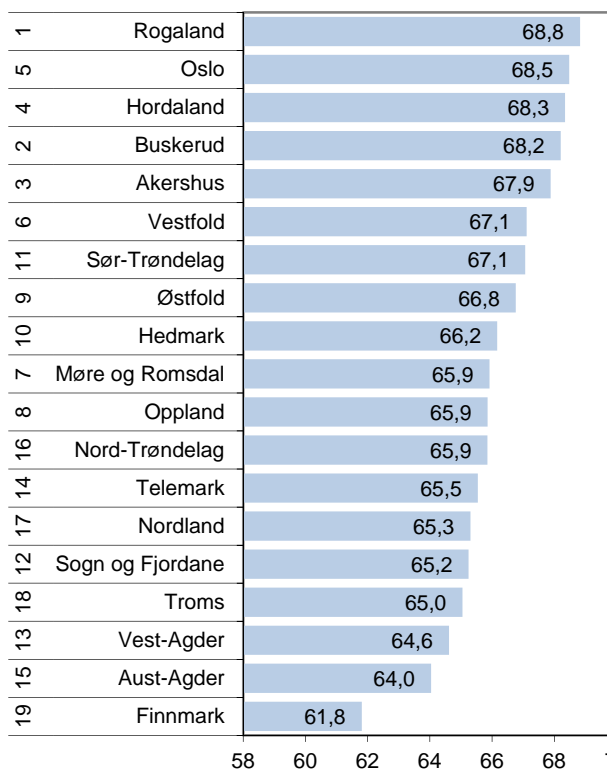
Rogaland hadde den høyeste andelen lønnsomme foretak av alle fylkene i 2010, for åttende år på rad. Deretter kommer Oslo, Hordaland og Buskerud. Akershus kom på femteplass.

Finmark hadde vesentlig lavere lønnsomhet enn de andre fylkene.

Ser vi på gjennomsnittlig lønnsomhet de siste fem årene, er Akershus rangert som nummer tre av 19 fylker. Kun Rogaland og Buskerud har hatt høyere lønnsomhet de siste fem årene.

Figur 40: Andel foretak med positivt resultat før skatt i Akershus og Norge i perioden 1998-2010.

Figur 41: Andel foretak med positivt resultat før skatt i fylkene i 2010. Rangering blant fylkene for siste fem år er vist helt til venstre.

Lønnsomhetsindeksen for regioner

Lønnsomhetsindeksen er satt sammen av tre indikatorer: Andel foretak med positivt resultat før skatt, bransjejustert andel lønnsomme foretak, og andel foretak med positiv egenkapital.

Flere av regionene i Akershus kommer godt ut på lønnsomhetsindeksen i 2010, men har gjort det enda bedre tidligere.

Øvre Romerike var best på lønnsomhetsindeksen for 2010 av regionene på det sentrale Østlandet, og var nummer 14 i landet. Det er spesielt for andel lønnsomme bedrifter og bransjejustert lønnsomhet regionen gjorde det bra. Øvre Romerike er nummer elleve på lønnsomhetsindeksen for de siste fem årene.

Akershus Vest har også gjort det bra, og er nummer 23 i landet i 2010. Akershus Vest har en bedre plassering for siste fem år, der regionen er rangert som nummer 18. Follo ble rangert som nummer 30 for 2010. Regionen har imidlertid gjort det bedre tidligere, og er rangert som nummer 20 for siste fem år.

Nedre Romerike er eneste region i Akershus som kommer ut under middels på lønnsomhetsindeksen. Nedre Romerike blir rangert som nummer 45 av 83 regioner for 2010. Aldri tidligere har Nedre Romerike hatt så lav plassering på lønnsomhetsindeksen. For siste fem år er regionen rangert som nummer 23.

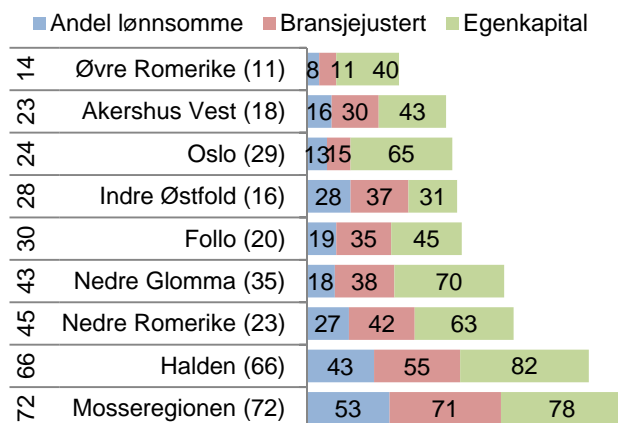
Lønnsomhetsindeksen for kommuner

Nittedal hadde best lønnsomhet i næringslivet av kommunene i Akershus i 2010, og var nummer 65 i landet.

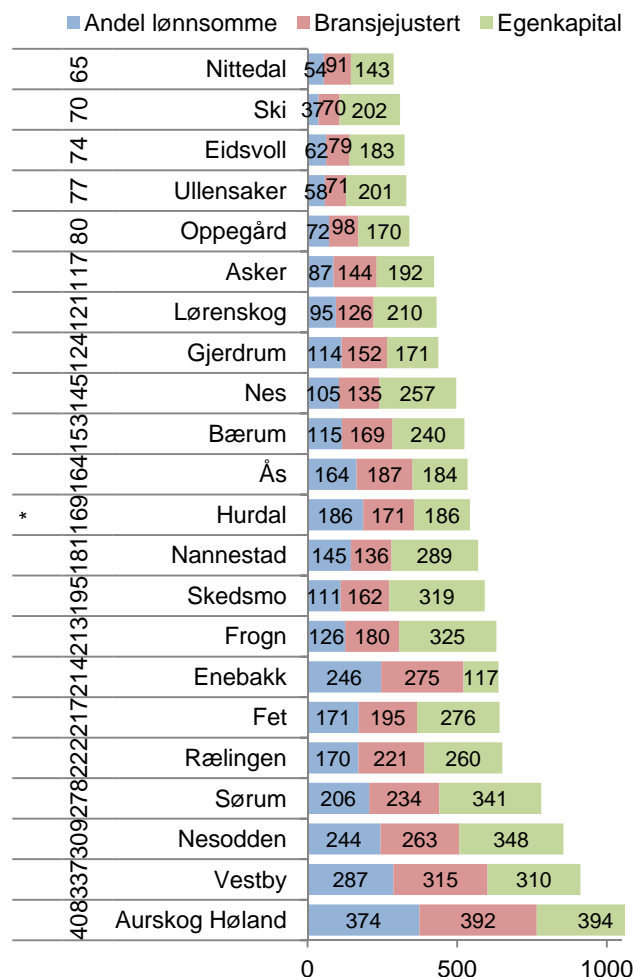
Ski, Eidsvoll, Ullensaker og Oppegård rangeres fra 70. plass til 80. plass.

De fleste kommunene i Akershus kommer over middels ut på lønnsomhetsindeksen sammenliknet med de andre kommunene i landet. Kun seks kommuner kommer blant halvdel av kommuner i landet med under middels lønnsomhet.

Aurskog-Høland var imidlertid blant kommunene i landet med lavest plassering på lønnsomhetsindeksen, som nummer 408 av 430 kommuner.

Figur 42: Lønnsomhetsindeksen for regionene på det sentrale Østlandet. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 83 regionene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorerne, helt til venstre rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2010 og i parentes rangering for lønnsomhetsindeksen for 2006-2010.

Figur 43: Lønnsomhetsindeksen for kommunene i Akershus. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 430 kommunene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorerne, helt til venstre rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2010. * betyr kommune med under 100 regnskap.

4.3 Vekst

Vi måler veksten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen*. Den andre indikatoren er *andel vekstforetak, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med vekst i verdiskapingen*. Den endelige vekstindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre vekstindikatorerne.

Andel vekstforetak

Andel vekstforetak i Norge var historisk høyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank bratt i 2008, og sank videre i 2009, da det var 47,5 prosent vekstforetak. Andel vekstforetak i 2009 er det laveste som er målt. I 2010 havnet andel vekstforetak på 50,1. Det er en forbedring fra 2009, men fremdeles et ganske lavt nivå.

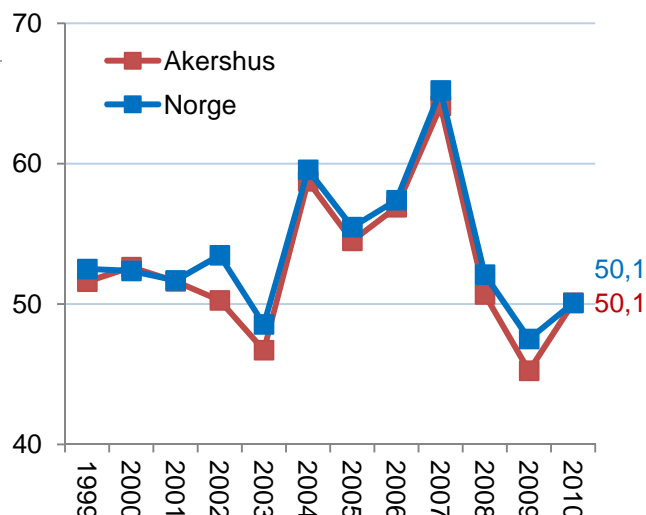
Det er forbausende liten variasjon mellom de ulike regionene i landet når det gjelder andel foretak med omsetningsvekst. De fleste regionene beveger seg svært likt. Akershus har hatt lavere andel vekstforetak enn landsgjennomsnittet i de fleste årene i perioden 1999-2010. I 2010 var det like stor andel foretak i Akershus og i Norge som hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen.

Andel vekstforetak i fylkene

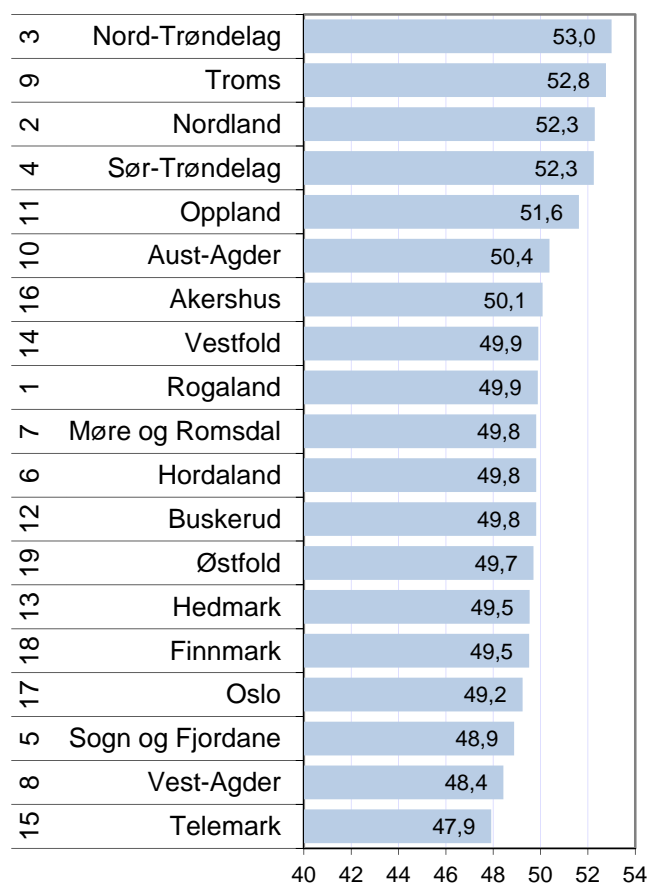
Nord-Trøndelag, Troms og Nordland kom på topp for andel vekstforetak i 2010. Nord-Trøndelag og Nordland har begge hatt ganske høy andel vekstforetak de siste fem årene.

Rogaland har aller høyest andel vekstforetak de siste fem årene, men kom på en forholdsvis beskjeden niendeplass i 2010.

Akershus er nummer sju av fylkene for 2010. Dette er adskillig bedre enn for de fem siste årene samlet, der Akershus er nummer 16.

Figur 44: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Akershus og Norge i perioden 1999-2010.

Figur 45: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i fylkene i 2010. Rangering blant fylkene for siste fem år er vist helt til venstre.

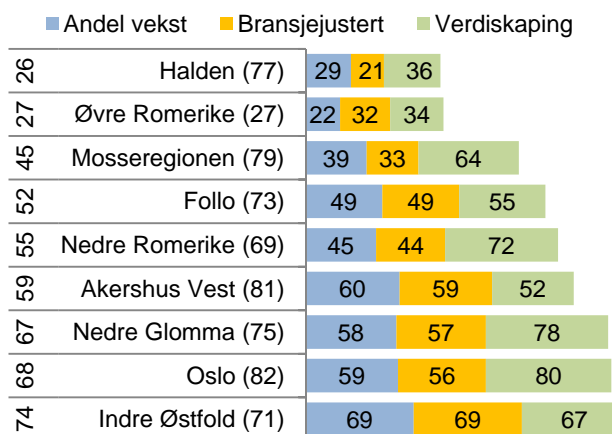
Vekst i regionene

Vekstindeksen har tre indikatorer: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen, bransjejustert andel vekstforetak og andel foretak med vekst i verdiskaping.

Øvre Romerike kommer best ut på vekstindeksen av regionene i Akershus, er og nummer 27 i landet både for 2010 og for siste fem år.

De andre regionene i Akershus gjør det under middels. Follo kommer på 52. plass for 2010 og så lavt som 73. plass for siste fem år.

Nedre Romerike er nummer 55 for 2010, mens Akershus Vest er nummer 59. Begge gjør det dårligere for siste femårsperiode. Akershus Vest er tredje svakeste region i landet i denne perioden.

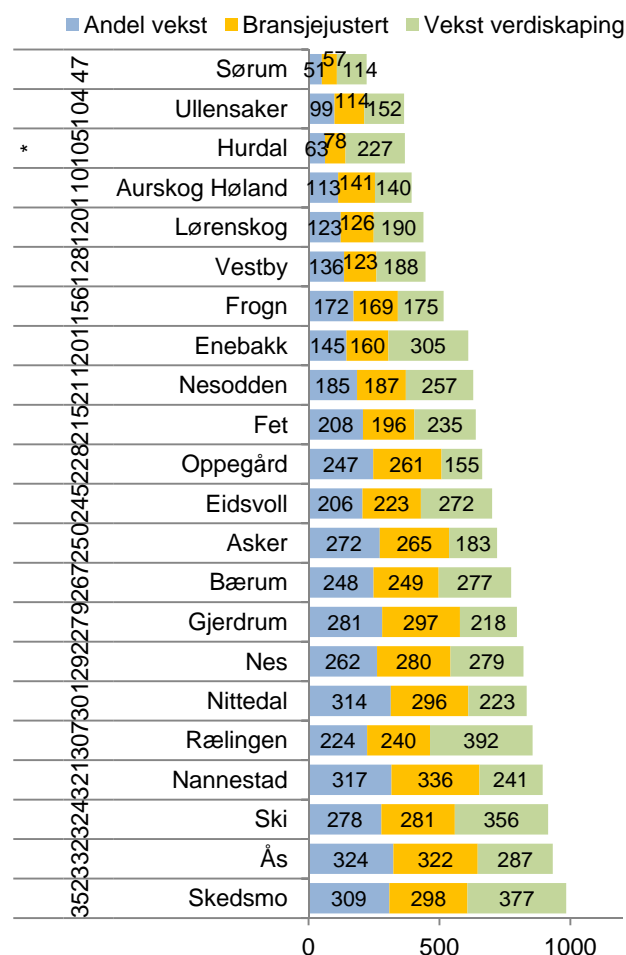
Figur 46: Vekstindeksen for regionene på det sentrale Østlandet. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant landets 83 regioner for de tre vekstindikatorene, helt til venstre rangering for vekstindeksen for 2010 og i parentes rangering for vekstindeksen for 2006-2010.

Vekst i kommunene

Sørum kom best ut på vekstindeksen i 2010 som nummer 47 av 430 kommuner. Sørum er eneste kommune i Akershus som var blant de 100 beste på vekstindeksen. Sørum hadde en vekst som var litt under middels i 2009.

Ullensaker var nest best i Akershus, og nummer 104 i landet. Ullensaker har hatt en vekst bedre enn middels i mange av de siste årene.

De tre kommunene i Akershus med flest foretak gjør det alle under middels. Asker og Bærum var nummer 250 og 267 i landet. Skedsmo er den kommunen som kom dårligst ut i Akershus i 2010, og var nummer 352 i landet. Dette trekker fylkesnittet ned.

Figur 47: Vekstindeksen for kommunene i Akershus. Tallene i figuren er rangering blant landets 430 kommuner for de tre vekstindikatorene, helt til venstre rangering for vekstindeksen 2010. * betyr kommune med under 100 foretak.

4.4 Næringslivets størrelse

I NæringsNM er næringslivets relative størrelse den siste indikatoren vi måler. Dette måles med antall arbeidsplasser i privat næringsliv som prosent av antall innbyggere. Dette kalles også ”næringstetthet”.

Oslo er den regionen med høyest næringstetthet i landet. Antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarte over 54 prosent av folketallet i 2010.

Akershus Vest er nummer tre i landet. Her tilsvarte antall arbeidsplasser i næringslivet 44,3 prosent av folketallet. Næringstettheten har økt mye siden 2000. Som vi så tidligere, så er Akershus Vest den regionen som har hatt høyest vekst i arbeidsplasser i denne perioden.

Øvre Romerike har også over middels næringstetthet, og er nummer 27 av 83 regioner. Antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarte 32,7 prosent av folketallet i 2010. I Øvre Romerike har imidlertid næringstettheten gått ned fra 2000.

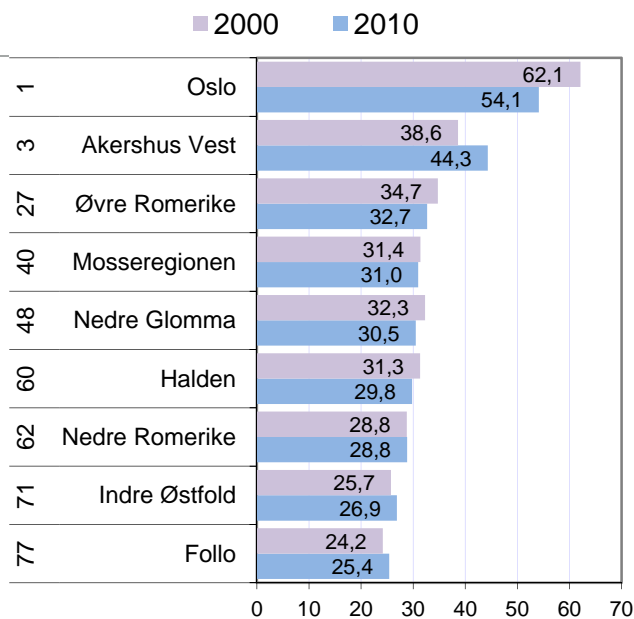
Nedre Romerike har under middels næringstetthet, som nummer 62.

Follo har lav næringstetthet. Her tilsvarte antall arbeidsplasser 25,4 prosent av folketallet i 2010. Kun seks regioner i landet har lavere næringstetthet.

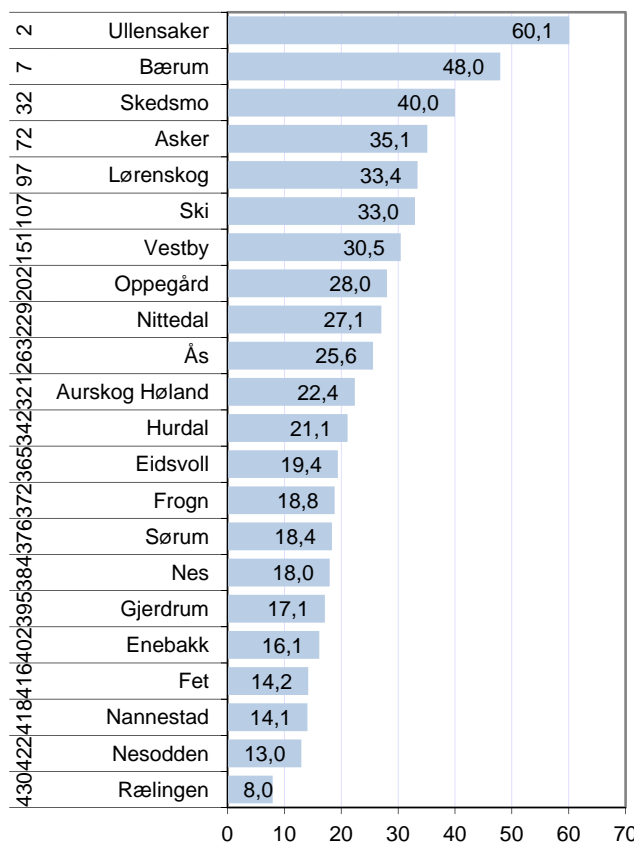
Næringstetthet i kommunene

Ullensaker har høyest næringstetthet av kommunene i Akershus, og nest høyest i landet. Antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarte hele 60,1 prosent av folketallet i 2010. Bærum har også høy næringstetthet, og er nummer sju i landet. Vi så tidligere at disse kommunene hadde overskudd på arbeidsplasser og netto innpendling. Det er fordi det er mye næringsliv i forhold til folketallet i disse kommunene.

Det er store kontraster i Akershus. Rælingen er kommunen i landet med minst næringsliv i forhold til folketallet. Antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarte kun åtte prosent av folketallet i 2010. Også Nesodden, Nannestad og Fet har lav næringstetthet. Antall arbeidsplasser tilsvarte mindre enn 15 prosent av folketallet, og de er blant de 14 kommunene i landet med lavest næringstetthet.

Figur 48: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av antall innbyggere i regionene på det sentrale Østlandet i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2010.

Figur 49: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av antall innbyggere i kommunene i Akershus i 2010. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner.

NæringsNM

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på de indikatorene som er presentert i dette kapitlet. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste åtte årene. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet samlet sett gjør det i en region.

For å rangere fylkene bruker vi en enklere indeks basert på etableringsfrekvens, andel lønnsomme foretak og andel vekstforetak. Disse indikatorene er transformert til et tall mellom 0 og 10, der 0 er dårligste fylke og 10 er beste fylke.

Sør-Trøndelag kom best ut av fylkene i 2010, foran Oslo og Rogaland.

Rogaland har vært beste fylke de siste ti årene under ett.

Akershus kom ut som nummer fire i 2010. Akershus gjør det bra for lønnsomhet og nyetableringer, og litt over middels for vekst. For siste ti år kommer Akershus på 7. plass.

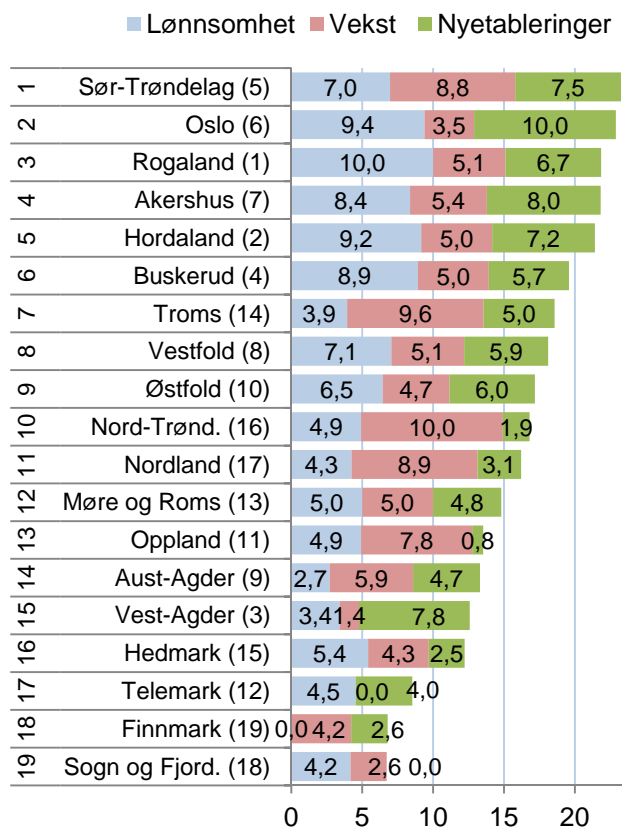
Akershus' utvikling

Akershus hadde sin beste plassering i 2000, da fylket ble best av de 19 fylkene. Dårligste plassering var i 2009, da Akershus ble nummer ti. Dette er det eneste året Akershus har vært rangert under middels blant fylkene.

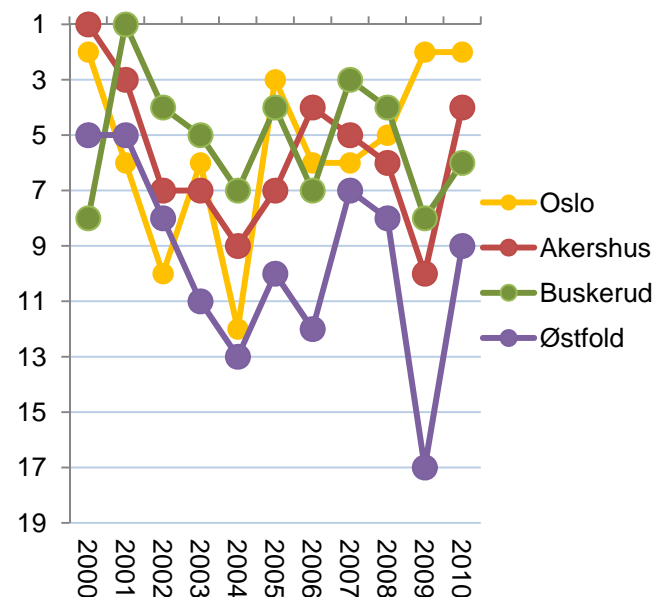
Buskerud har vært blant den beste halvdel av fylkene alle år.

Oslo har to plasseringer under middels, men har de andre årene vært blant de seks beste fylkene.

Østfold har hatt mange variable plasseringer, men har de siste årene gjort det svakere enn de tre andre fylkene. Østfold gjorde det svært dårlig i 2009.

Figur 50: NæringsNM for fylkene basert på tall fra 2010. Tallene i parentes angir rangering for perioden 2001-2010.

Figur 51: Akershus og nabofylkers rangering i NæringsNM i perioden 2000-2010.

NæringsNM for regioner

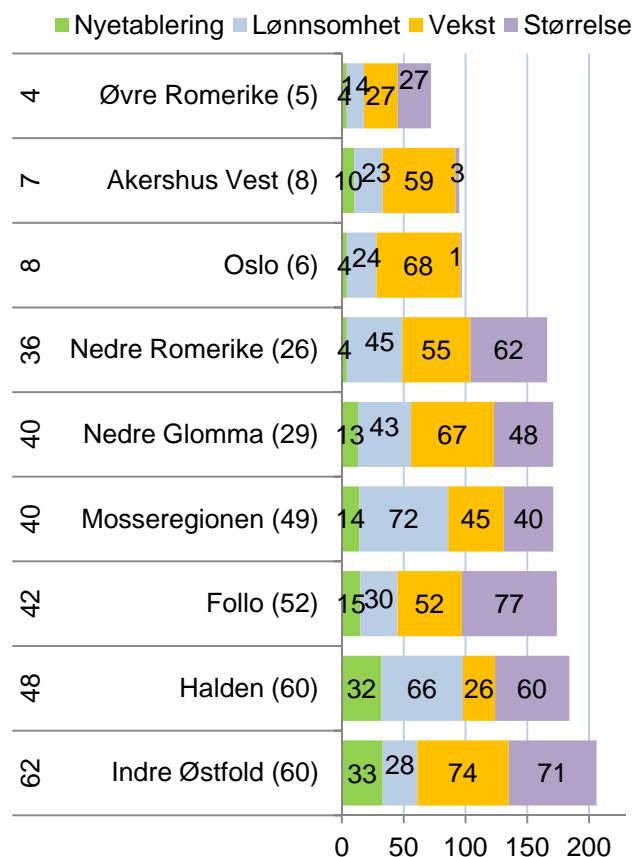
To regioner i Akershus gjør det spesielt bra i NæringsNM. Øvre Romerike er nummer fire for 2010 og nummer fem for siste fem år. Akershus Vest er nummer sju for 2010 og nummer åtte for siste fem år.

Oslo er også blant de ti beste regionene for 2010 og siste fem år.

Nedre Romerike ble rangert som nummer 36 for 2010. Regionen er bedre rangert for siste fem år, på en 26. plass.

Follo er rangert under middels for både 2010 og siste fem år.

Det er spesielt for nyetableringer regionene i Akershus gjorde det bra på i 2010.

Figur 52: NæringsNM for regionene på det sentrale Østlandet. Rangering blant landets 83 regioner i 2010 til venstre, og rangering siste fem år i parentes. Rangering for de fire indeksene vises i figuren.

Utviklingen i regionene

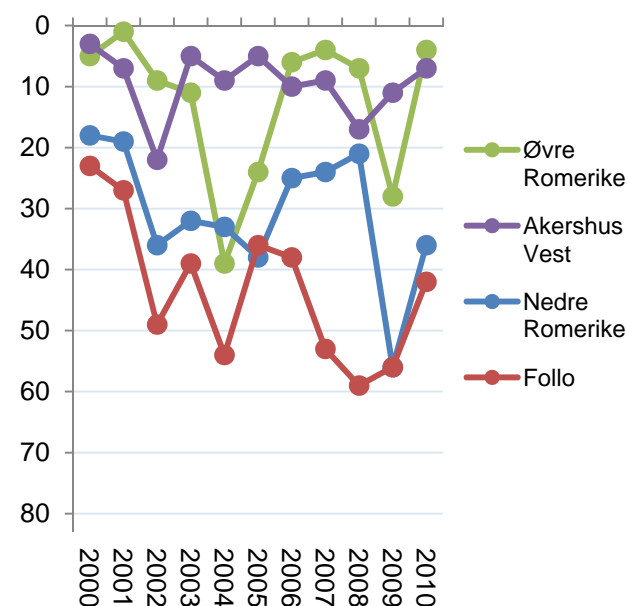
Øvre Romerike har gjort det sterkt i NæringsNM i en rekke år. I 2001 var Øvre Romerike beste region i landet. Den svakeste plasseringen var i 2003, da regionen kom på 39. plass.

Også Akershus Vest har mange gode plasseringer. I åtte av de elleve årene har regionen vært rangert blant de ti beste i landet i NæringsNM.

Nedre Romerike gjorde det svakt i 2009, da regionen ble rangert som nummer 56 i landet. Dette er det eneste året Nedre Romerike har blitt rangert under middels. Den beste plasseringen til Nedre Romerike er en 18. plass fra 2000.

Follo har hatt flere plasseringer under middels. Follo sin sterkeste plassering var i 2000, da regionen kom på 23. plass.

Alle regionene i Akershus har forbedret sine plasseringer fra 2009 til 2010.

Figur 53: Regionene i Akershus' rangering i NæringsNM i perioden 2000-2010.

NæringsNM for kommunene

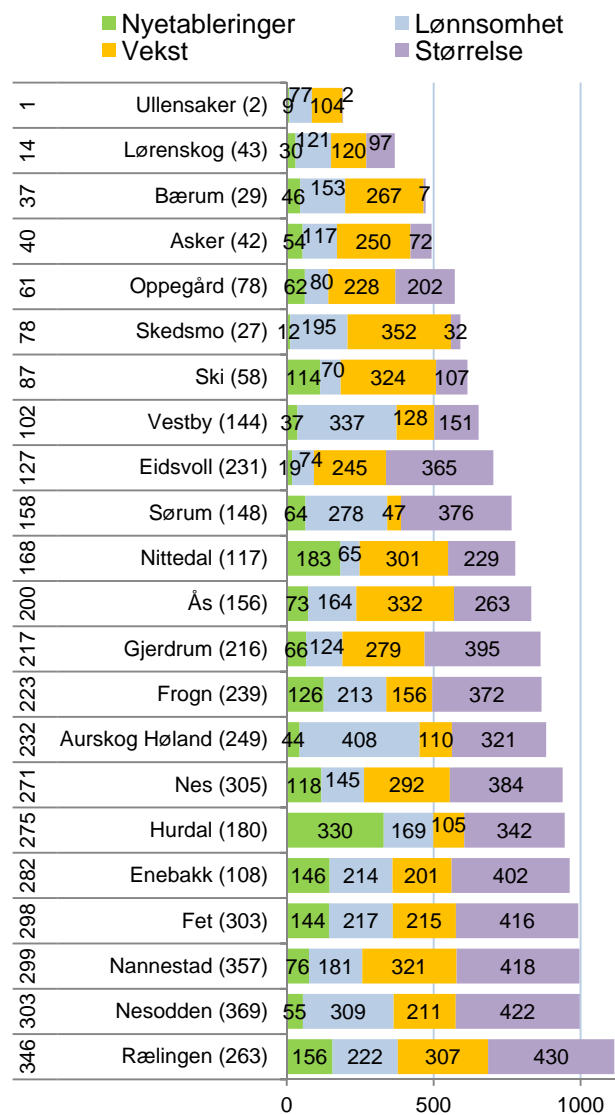
Ullensaker ble beste kommune i årets NæringsNM. Ullensaker har en rekke gode plasseringer bak seg, og er nummer to sammenlagt for de siste fem årene, kun slått av Sola.

Løreskog er nest best i Akershus i 2010, og er nummer 14 i landet.

Bærum og Asker kommer på 37. og 40. plass.

Oppegård, Skedsmo, og Ski er også blant de 87 beste kommunene for både 2010 og siste ti år sammenlagt.

Lavest rangert i NæringsNM av kommunene i Akershus er Rælingen, som kom på 346. plass blant 430 kommuner for 2010.

Figur 54: Kommunenes resultat i NæringsNM. Alle tall er rangeringer blant landets 430 kommuner, til venstre rangering for NæringsNM siste år, i parentes siste fem år. I figuren vises rangeringer for hver av de fire indeksene.

5. Innovasjon i næringslivet

Innovasjon står sentralt for å forklare økonomisk vekst på globalt nivå. Dermed vil innovasjon også kunne være en forklaring på regional utvikling. Kan forskjeller i næringslivets innovasjon kunne forklare hvorfor noen regioner har vekst mens andre har nedgang? Og kan vi måle næringslivets innovasjonsevne?

SSB har gjennomført en spørreundersøkelse om innovasjon i næringslivet i mange år. Det er over 6000 foretak som svarte på spørreundersøkelsen i 2008, som omfatter nesten 10 000 bedrifter. Spørreundersøkelsen er ganske omfattende, og bedrifte-

ne oppgir blant annet om de har introdusert nye produkter, prosesser og markedsføringsmetoder, og om de nye produktene er nye på markedet eller bare nye for bedriften.

Tabell 1: Spørsmål fra SSBs innovasjonsundersøkelse.

Hovedgruppe	Indikator	Kortnavn	Vekt
Produkt-innovasjon	Foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede varer i perioden	Vare	2
	Foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede tjenester	Tjeneste	2
	Foretaket har produktinnovasjoner som også er nye for foretakets marked	Nytt for markedet	4
Prosess-innovasjon	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for produksjon	Produksjonsmetode	2
	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for lagring, levering eller distribusjon	Distribusjon	1
	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede støttefunksjoner	Støttefunksjon	1
Markeds-innovasjon	Vesentlige endringer i design (utseende/utformig) av en vare eller tjeneste	Design	2
	Nye media eller nye måter for promotering av produkt	Nye media	1
	Nye måter for produktplassering eller salgskanaler	Markedskanal	0,5
	Nye metoder for prising	Prising	0,5

I tabellen over ser vi de ti spørsmålene i innovasjonsundersøkelsen som danner grunnlaget for de ti innovasjonsindikatorerne vi bruker i denne analysen. De ti indikatorerne kan slås sammen til tre hovedtyper innovasjon: Produktinnovasjon, prosess-innovasjon og markedsinnovasjon. Samtidig har vi gitt de ti indikatorerne ulike vekter som brukes når vi skal slå sammen indikatorerne. Spørsmålet om bedriftens innovasjoner er nye for markedet eller bare nye for bedriften har fått størst vekt, ettersom det er det eneste spørsmålet hvor det skilles mellom hva som er nytt i markedet og hva som bare er nytt for bedriften. Spørsmålene om nye måter for pro-

duktplassering eller nye metoder for prising har fått lavest vekt. Dette er spørsmål som synes en del mindre viktig enn f. eks. spørsmålet om bedriften har introdusert produktinnovasjon.

Indikatorerne som er valgt forteller om i hvilken grad bedriftene har gjennomført innovasjoner. I andre sammenhenger er innovasjon og forskning og utvikling (FoU) ofte blandet sammen. Vi anser FoU til å være en av mange mulig kilder til innovasjon, og ønsker derfor å måle faktisk innovasjon og ikke FoU-intensitet. Derfor har vi ikke brukt bedriftenes FoU-aktivitet i indikatorsettet.

5.1 Indikatorer for innovasjon

Innovasjonsundersøkelsen er rettet mot foretak av forskjellige typer. Noen har bare én lokalisering, enbedriftsforetak. Disse er enkle å forholde seg til, ettersom de kan plasseres i en region. Foretak som har produksjon på flere steder, såkalte flerbedriftsforetak, skaper noen problemer. Foretakene svarer på foretaksnivå, dvs. det finnes ett svar på hvorvidt foretaket har hatt innovasjon, men vi vet ikke om dette gjelder alle foretakets bedrifter som er spredt på flere regioner. Dette løser vi gjennom å ta med

begge foretakstypene, men vekte enbedriftsforetakene dobbelt så mye som flerbedriftsforetakene.

Vi kan måle innovasjon som andel av foretak med innovasjon. Da vil alle foretak telle likt uansett størrelse. Vi kan også måle innovasjon etter andelen av de sysselsatte som er i innovative foretak. Da vil de store bedriftene telle mer enn de små. For regioner med store hjørnesteinsbedrifter vil resultatene fra disse lett bli dominerende. Dette løser vi gjennom å bruke begge målemetoder, men vekte indikatorene for andel bedrifter dobbelt så mye som indikatoren for andel av sysselsetting.

Tabell 2: Verdier for de ulike innovasjonsindikatorerne for Akershus. Hver indikator går fra 0=dårligste fylke til 100=beste fylke.

		Frekvenser enbedrifts- foretak	Frekvenser flerbedrifts- foretak	Sysselset- tingsandel enbedrifts- foretak	Sysselset- tingsandel flerbedrifts- foretak	Totalt
Produktinnovasjon	Vare	81,5	47,2	49,1	9,2	69,8
	Tjeneste	67,2	31,1	52,4	98,4	67,5
	Nytt for markedet	89,5	40,0	67,8	80,7	86,5
Prosessinnovasjon	Produksjonsmetode	35,4	39,5	33,5	57,2	39,6
	Distribusjon	78,8	19,7	69,0	100	90,9
	Støttefunksjon	74,9	12,1	39,3	70,6	68,5
Markedsinnovasjon	Design	55,9	39,2	46,6	41,6	44,2
	Media	76,8	38,9	67,0	100	85,5
	Kanal	79,6	59,8	100,0	82,5	98,1
	Prising	49,0	19,7	47,0	60,2	60,4

Ettersom vi har ti innovasjonsindikatorer som er målt på fire ulike måter, får vi til slutt hele 40 indikatorer for innovasjon i en region.

I tabellen over har vi vist resultatene for Akershus. Næringslivet i Akershus skårer gjennomgående ganske høyt for frekvenser av enbedriftsforetak, men lavt for frekvenser av flerbedriftsforetak.

Til høyre i tabellen har vi summert resultatene for de ti innovasjonsindikatorerne. Næringslivet i Akershus skårer svært høyt for bruk av nye markedskanaler, distribusjonsmetoder, bruk av nye media og for produkt- og tjenesteutvikling som er nytt for markedet.

Akershus skårer høyt for åtte av de ti indikatorene. De to indikatorene hvor næringslivet i Akershus skårer lavt, er produksjonsmetoder og design. Kanskje er det få bedrifter i Akershus som driver den typen produksjon hvor disse innovasjonstypene er aktuelle.

Videre skal vi slå sammen indikatorene for vare, tjeneste og nytt for markedet til en indikator for produktinnovasjon. Indikatorene for produksjonsmetode, distribusjon og støttefunksjoner slås sammen til en samleindikator som vi kaller for prosessinnovasjon. De siste fire indikatorene vil danne indikatoren markedsinnovasjon.

5.2 Innovasjon i fylkene

I figur 55 ser vi hvordan Akershus kommer ut på de ulike innovasjonsindikatorerne sammenliknet med de andre fylkene. Akershus er middels, dvs. nr 10 av 19 fylker, når det gjelder andelen som har introdusert nytt produkt, men nummer tre når det gjelder andel som har introdusert nye tjenester. Akershus er nummer sju for andelen som oppgir at de nye produktene eller tjenestene er nye for markedet. Disse tre indikatorerne er samlet i indikatoren ”produkt” i figur 56.

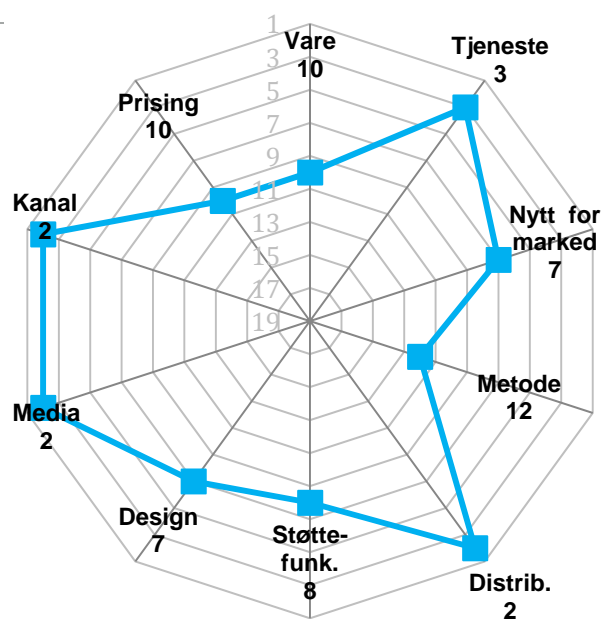
Akershus’ rangering med hensyn til andel med nye metoder for produksjon, metoder for distribusjon eller støttefunksjoner er henholdsvis 12, 2 og 8. Dette er indikatorer for prosessinnovasjon, hvor resultatene er vist samlet i figur 56.

De siste indikatorerne er ulike former for markedsinnovasjon, som nytt design, bruk av nye media eller nye måter for promotering, nye markedskanaler eller nye metoder for prising. Akershus er nest beste fylke med hensyn til bruk av nye media og markedskanaler.

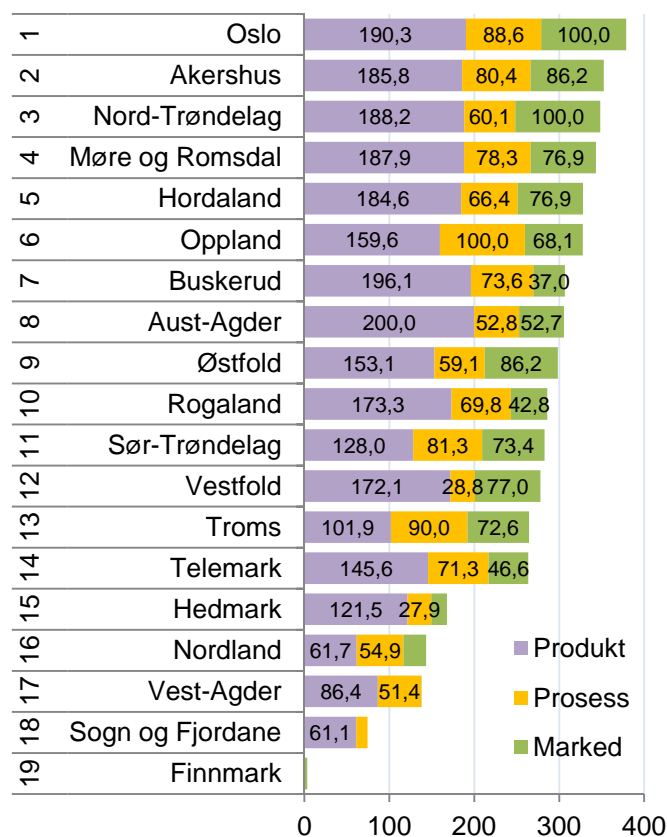
Rangering av fylkene

I figur 56 ser vi hvordan fylkene kommer ut samlet sett når vi legger sammen de ti indikatorerne i tre grupper, hvor fylkene har fått en skår på mellom 0 og 100. Produktinnovasjon er vektet dobbelt i forhold til prosess- og markedsinnovasjon, og har dermed skår mellom 0 og 200.

Akershus er nest beste fylke, bare slått av Oslo. På denne samleindeksen er det imidlertid ganske små forskjeller mellom fylkene fra første til 14. plass. Små endringer i konstruksjonen av indikatorerne vil dermed kunne påvirke rekkefølgen vesentlig.

Figur 55: Akershus sin rangering blant de 19 fylkene med hensyn til ulike innovasjonsindikatorer.

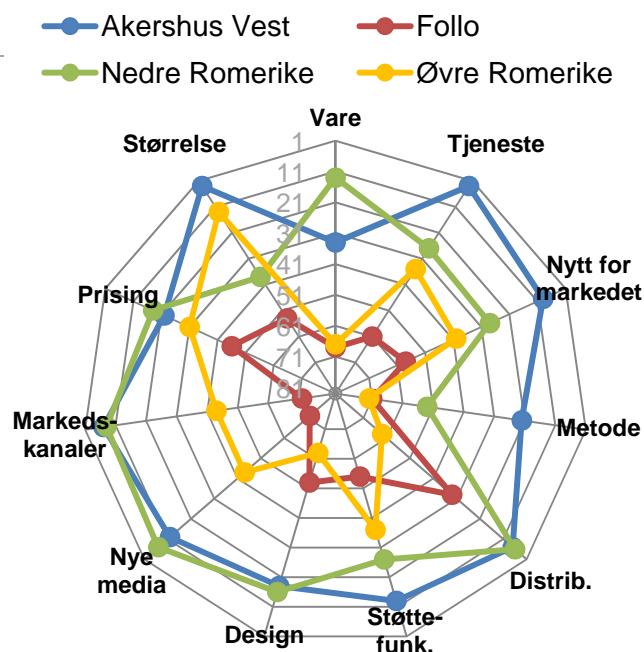
Figur 56: Samlet innovasjonsfrekvens for fylkene.

5.3 Innovasjon i regioner

Vi kan rangere innovasjon i næringslivet i regionene på samme måte som vi gjør for fylker. I figur 57 ser vi hvordan regionene i Akershus kommer ut på de ulike innovasjonsindikatorne.

For regioner har vi i tillegg tatt med en indikator for den relative størrelsen til næringslivet som er omfattet av målingene. Regioner som har relativt mange bedrifter i de bransjene som er undersøkt, blir dermed ”premiert” i forhold til næringssvake regioner. Denne faktoren er med for regioner, men ikke for fylkene, fordi det er liten forskjell på næringstetthet mellom fylker.

Vi kan se at Akershus Vest skårer høyt for mange av innovasjonsindikatorne, mens Follo skårer svakt på de fleste indikatorne. Nedre Romerike skårer også ganske høyt på de fleste indikatorne, mens Øvre Romerike har variable resultat.

Figur 57: Regionenes rangering med hensyn til de ti indikatorne for innovasjon.

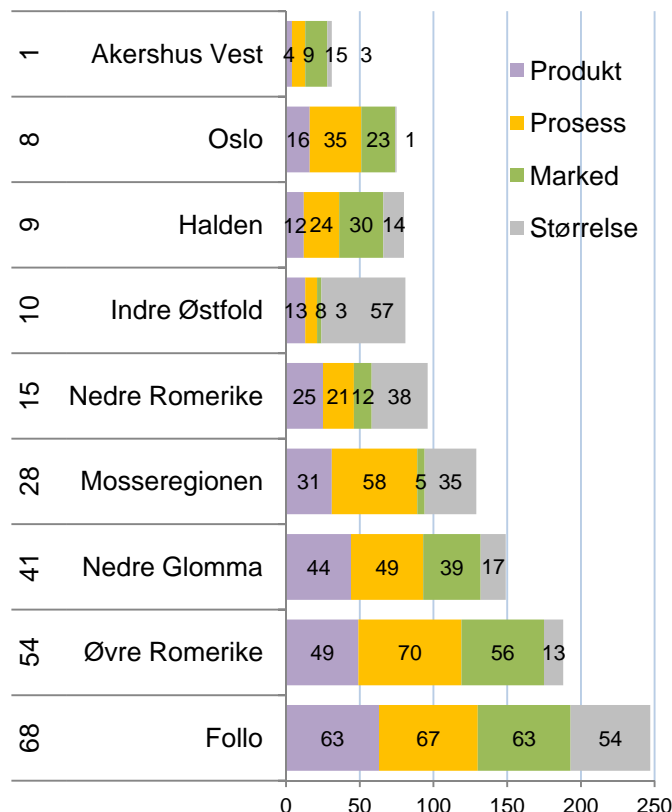
Rangering av regionene

I figur 58 er indikatorne samlet i de tre hovedtypene, som igjen danner grunnlaget for en samlet innovasjonsgrad.

Akershus Vest er samlet sett den mest innovative regionen i landet. Akershus Vest er ikke best på noen av indikatorne, men er best når alt oppsummeres. Oslo er best av fylkene, men nummer åtte av regionene.

Nedre Romerike er også en innovativ region, som nummer 15 av de 83 regionene i landet.

Øvre Romerike og Follo er de regionene som har det minst innovative næringslivet på det sentrale Østlandet. De er nummer 54 og 68 av de 83 regionene.

Figur 58: Rangering for hver av de tre hovedtypene innovasjon samt næringslivets størrelse for regionene på det sentrale Østlandet. Til venstre vises rangering blant de 83 regionene i landet for samlet innovasjonsgrad.

5.4 Innovative bransjer

Det er store forskjeller mellom de ulike bransjene med hensyn til andel innovative bedrifter.

Bransjene tilknyttet informasjonsteknologi, som produksjon av datamaskiner, tjenester tilknyttet informasjonsteknologi og informasjonstjenester, har en høy andel innovative foretak, både når det gjelder produkt- og prosessutvikling og markeds-innovasjon. 61,1 prosent av alle foretak som er i bransjen produksjon av datamaskiner har produktutvikling, og 31,6 prosent har introdusert produkter som er nye i markedet.

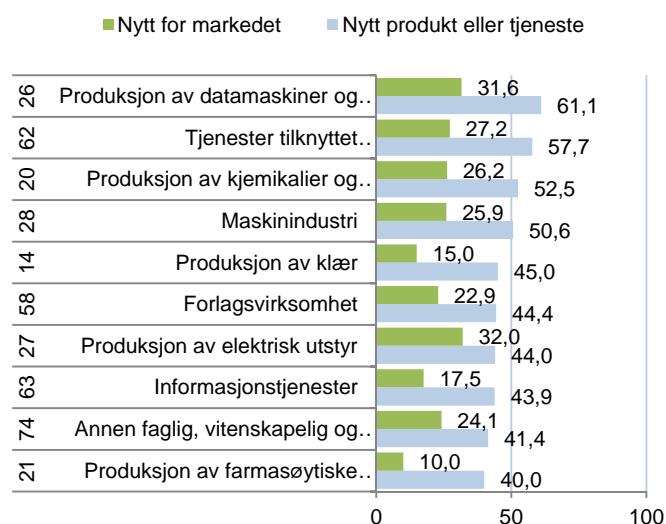
Produktutvikling trenger ikke nødvendigvis å være knyttet til teknologi. Produksjon av klær er en av bransjene med høyeste andel produktutvikling. Dette er sannsynligvis produktutvikling som ikke er teknologisk, men mer knyttet til design.

Bransjer med høy andel foretak med prosessutvikling er i stor grad de samme som har høy andel produktutvikling. I bransjene tjenester knyttet til informasjonsteknologi og telekommunikasjoner er det en høy andel av bedriftene som har introdusert nye støttefunksjoner. Det er mest sannsynlig nye støttefunksjoner basert på informasjonsteknologi. For bransjer som produksjon av kjemikalier og metaller er det mer tradisjonell utvikling av produksjonsmetoder som dominerer.

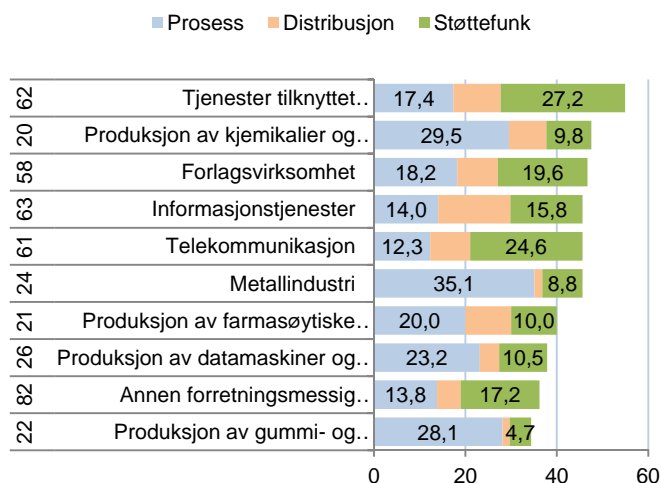
Når det gjelder markedsinnovasjoner, er det bransjen produksjon av drikkevarer som har høyest andel innovative foretak. Her er også produksjon av klær og produksjon av lær og lærvarer høyt rangert.

Noen bransjer har nesten ikke foretak med innovasjon. Det gjelder for eksempel transport og bygg og anlegg.

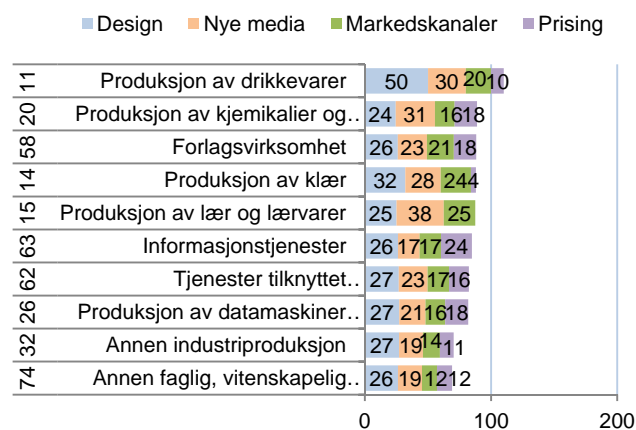
De store forskjellene i andel innovative foretak mellom bransjene, gjør at ulik bransjestruktur kan få stor betydning for andel innovative foretak i regioner. Regioner med ulik bransjestruktur vil kunne få ulik andel innovative foretak på grunn av bransjestrukturen.

Figur 59: Bransjene med høyest andel innovative foretak, produktutvikling. Til venstre vises bransjekode.

Figur 60: Bransjene med høyest andel innovative foretak, prosessutvikling. Til venstre vises bransjekode.

Figur 61: Bransjene med høyest andel innovative foretak, markedsinnovasjon. Til venstre vises bransjekode.

5.5 Internasjonalisering

Innovasjonsundersøkelsen inneholder også opplysninger om bedriftenes markedsorientering. Det spørres om bedriften har hovedmarkedet lokalt, nasjonalt eller internasjonalt. Dette kan vi bruke til å se hvilke områder som har det mest internasjonale næringslivet.

I figur 62 ser vi hvordan fylkene kommer ut når det gjelder internasjonalisering. Her er det brukt to forskjellige indikatorer. Den ene er andelen av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som oppgir at hovedmarkedet er utenfor Norge. Den andre indikatoren er andelen av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarkedet utenfor Norge.

Agderfylkene, Møre og Romsdal, Nordland og Finnmark har det mest internasjonale næringslivet av fylkene.

I Akershus hadde 24,2 prosent av foretakene som ble spurt i innovasjonsundersøkelsen hovedmarkedet utenfor Norge. Det er sjette høyest av fylkene. Andelen av sysselsettingen i internasjonalt orienterte selskap i Akershus er bare 9,8 prosent. Det er få store internasjonalt orienterte selskap med mange ansatte i Akershus, men forholdsvis mange små internasjonalt orienterte selskap.

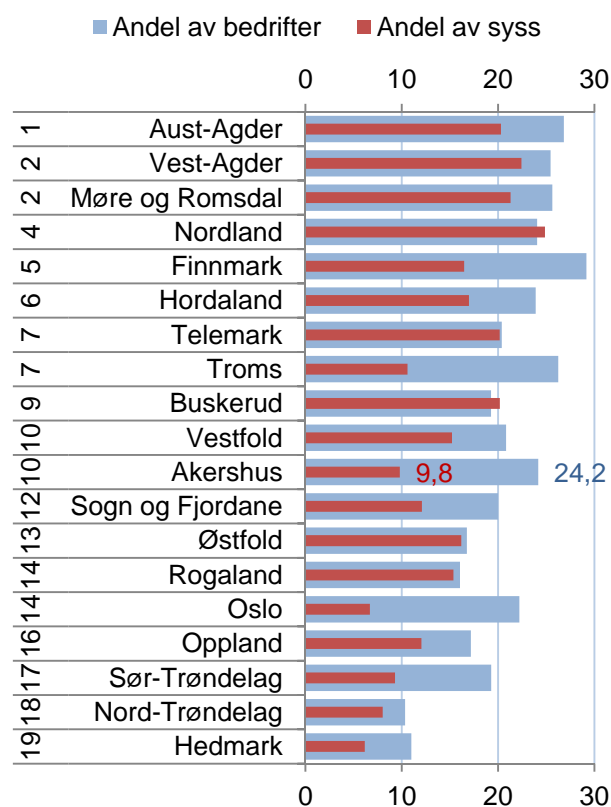
Akershus er således omtrent middels når det gjelder internasjonalisering i næringslivet.

Internasjonalisering i regionene

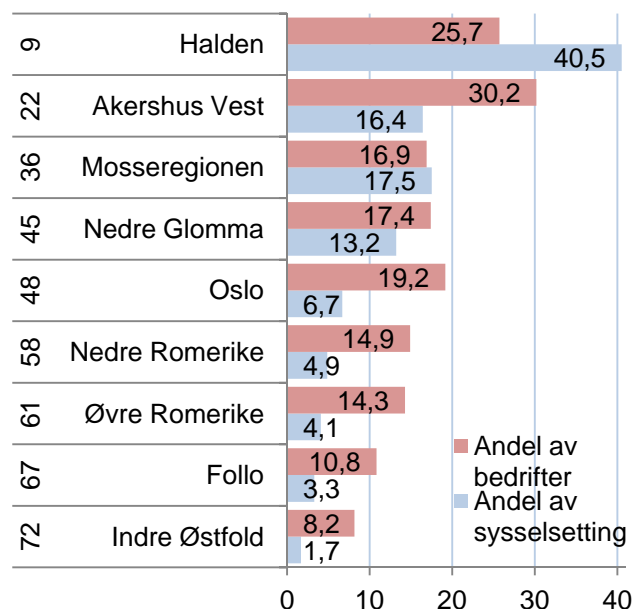
Regionene kan også måles med hensyn til internasjonalisering i næringslivet. I figur 63 ser vi hvordan regionene på det sentrale Østlandet kommer ut.

Halden har høyest grad av internasjonalisering, mens Akershus Vest er nummer to blant regionene på det sentrale Østlandet. Akershus Vest er nummer 22 av de 83 regionene.

De andre regionene i Akershus har forholdsvis lite internasjonalt orientert næringsliv.

Figur 62: Rangering av fylkene etter andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som har hovedmarkedet utenfor Norge, samt andel av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarkedet utenfor Norge.

Figur 63: Andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen i regionene på det sentrale Østlandet som har hovedmarkedet utenfor Norge, samt andel av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarkedet utenfor Norge. Til venstre er regionens rangering blant de 83 regionene i landet.

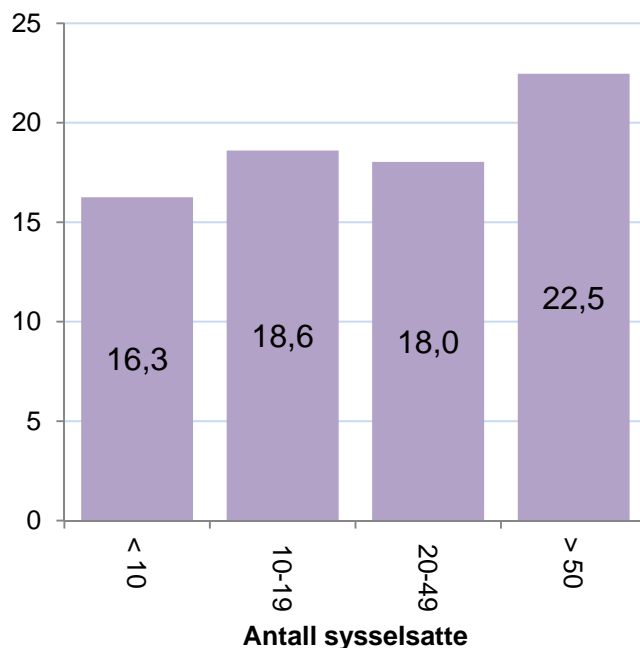
Innovasjon og bedriftenes størrelse

Er det en sammenheng mellom bedriftenes størrelse og sannsynligheten for at de er innovative?

I figur 64 ser vi hvordan andel bedrifter med produktutvikling varierer med størrelsen på bedriftene, målt med antall sysselsatte. Blant bedrifter med over 50 sysselsatte oppga 22,5 prosent at de hadde introdusert nye produkter. Blant bedrifter med mindre enn 10 ansatte oppga 16,3 prosent at de hadde hatt produktutvikling.

Det er tilsynelatende en sammenheng mellom bedriftenes størrelse og innovasjon. Store bedrifter har høyere sannsynlighet for å være innovative enn små bedrifter.

Store bedrifter har større ressurser og har dermed lettere for å kunne sette av midler til utvikling. Store bedrifter har også ofte et større produktspekter og dermed også flere produkter som vil kunne trenge fornying.

Figur 64: Prosentvis andel bedrifter med produktutvikling, gruppert etter bedriftenes størrelse.

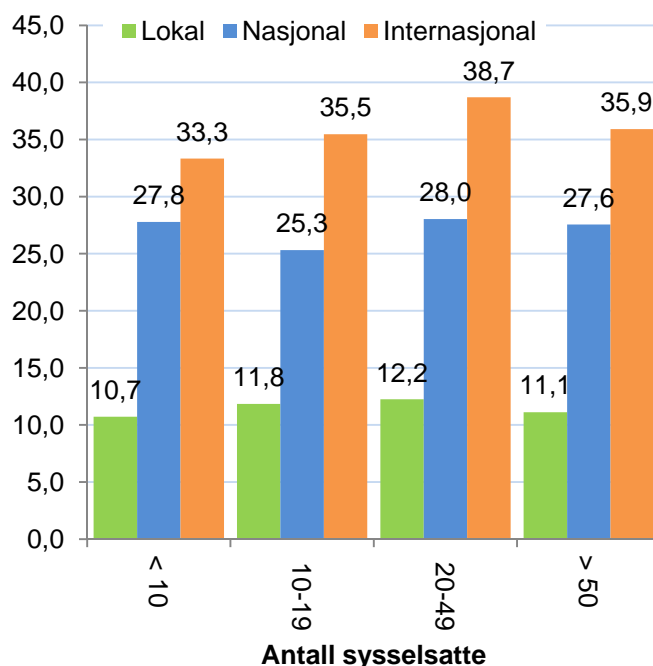
Innovasjon, størrelse og internasjonalisering

I figur 65 ser vi hvordan andel bedrifter med produktutvikling varierer mellom bedrifter med ulik størrelse og ulik markedsorientering. Vi kan se at det er en sterk sammenheng mellom markedsorientering og innovasjon. Bedrifter med hovedmarkedet utenfor Norge har langt høyere sannsynlighet for produktinnovasjon enn de andre. Bedrifter med et nasjonalt marked har også langt høyere andel innovative bedrifter enn bedrifter med et lokalt marked.

Det er imidlertid liten forskjell i andelen innovative bedrifter i ulik størrelse.

Markedsorienteringen til bedriften synes dermed å være langt viktigere enn størrelsen for om bedriften er innovativ.

De store bedriftene er oftere internasjonalt orientert, mens de minste ofte er lokalt orientert. Det er årsaken til at vi fikk den tilsynelatende positive sammenhengen mellom størrelse og innovasjon i figur 64.

Figur 65: Prosentvis andel bedrifter med produktutvikling, gruppert etter størrelse og markedsinnretning.

5.6 Innovasjonsklima

Hvis et fylke har høy innovasjonsfrekvens på grunn av at de har et næringsliv med mange bedrifter og foretak i bransjer med høy innovasjon, kan dette gi et litt feilaktig bilde av hvor sterk fylket er på innovasjon. Vi ønsker derfor å se på hvordan fylkene gjør det når vi tar hensyn til bedriftenes bransje og størrelse målt i antall ansatte. Dette har vi gjort gjennom logistiske regresjoner der de enkelte innovasjonsindikatorne er brukt som avhengig variabel. Resultatet kan brukes til å se hvor høy andel innovasjonsforetak de enkelte fylkene har, gitt bransjestruktur og størrelse. Dette kaller vi innovasjonsklima. Hvis et fylke har høy innovasjonsandel gitt bransje og størrelse, betyr det at regionen har et sterkt innovasjonsklima.

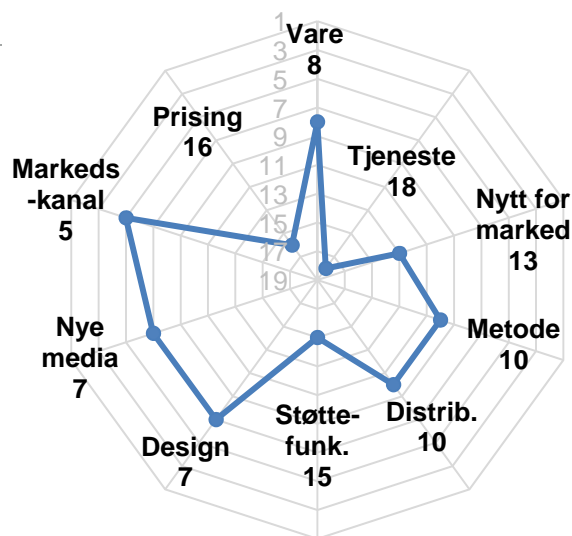
I figur 66 ser vi rangeringen til Akershus for de ulike indikatorene når vi tar hensyn til bransje og størrelse. Akershus gjør det best for markedsindikatorne markedskanal, nye media og design.

Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima er ikke direkte sammenlignbart, siden datagrunnlaget er litt uliktⁱⁱⁱ.

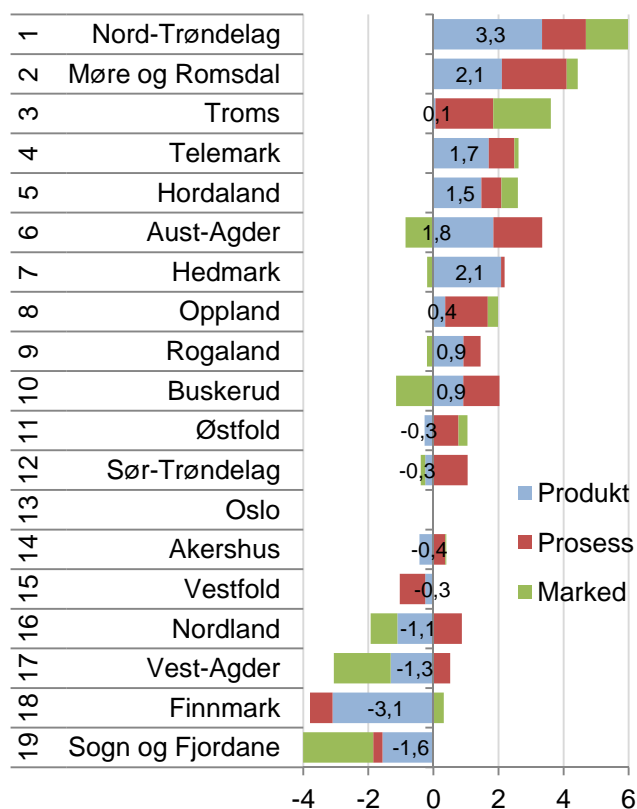
Figur 67 viser de standardiserte koeffisientene fra regresjonen for samlegruppene. Verdiene er vektet på samme måte som tidligere, som blant annet betyr at produktinnovasjon får høyest betydning. Oslo er brukt som referansefylke. Verdiene til Oslo er derfor null og betyr at Oslo er "utgangspunktet". Fylker som har positive verdier har bedre innovasjonsklima enn Oslo. Verdiene gir en indikasjon på hvor viktig de ulike innovasjonstypene er for den samlede rangeringen.

Nord-Trøndelag har sterkest innovasjonsklima, og det er spesielt innenfor produktinnovasjon Nord-Trøndelag gjør det bra. Møre og Romsdal kommer på andreplass. Begge disse fylkene hadde også høy innovasjonsfrekvens. Troms og Telemark på de to neste plassene gjør det derimot bra for innovasjonsklima, men hadde ikke høy innovasjonsfrekvens.

Oslo og Akershus var på topp for innovasjonsfrekvens, men har svakt innovasjonsklima. Bransjestrukturen er gunstig for innovasjon, men fylkene er ikke sterke på innovasjon når man tar hensyn til bedriftenes bransje og størrelse.

Figur 66: Akershus sin rangering for innovasjonsklima på de ulike innovasjonsindikatorne.

Figur 67: Innovasjonsklima for fylkene. Vektete standardiserte koeffisienter for de tre hovedgruppene innovasjonsindikatorer.

Innovasjonsklima i regionene

Figur 68 viser hvordan regionene i Akershus kommer ut på rangeringen for innovasjonsklima for de ulike indikatorene.

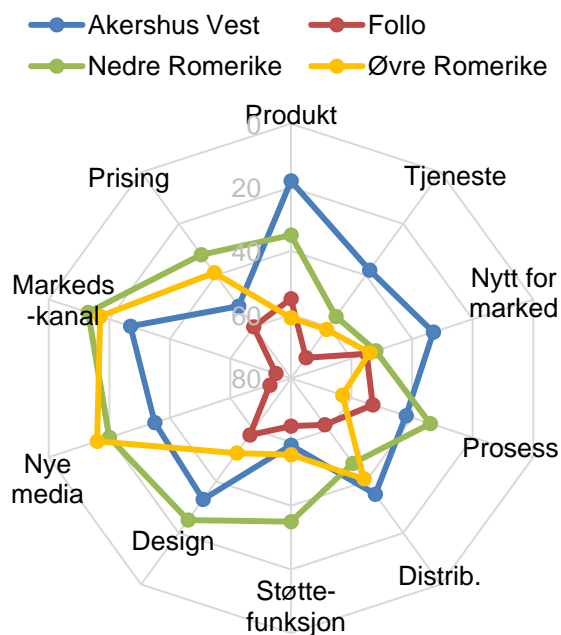
Akershus Vest gjorde det godt på flere av indikatorene da vi så på innovasjonsfrekvens, men gjør det ikke like sterkt for innovasjonsklima. Akershus Vest gjør det bra for produktinnovasjon sammenlignet med de andre regionene i Akershus, men gjør det svakere for markedsinnovasjon. Nedre Romerike og Øvre Romerike gjør det spesielt bra enkelte av markedsindikatorerne. Follo gjør det svakt på de fleste indikatorer.

I figur 69 ser vi rangeringen til regionene for de tre hovedtypene innovasjon og samlet. Nedre Romerike er beste region i Akershus, på en 32. plass samlet. Rangeringen for innovasjonsfrekvens var lagt bedre.

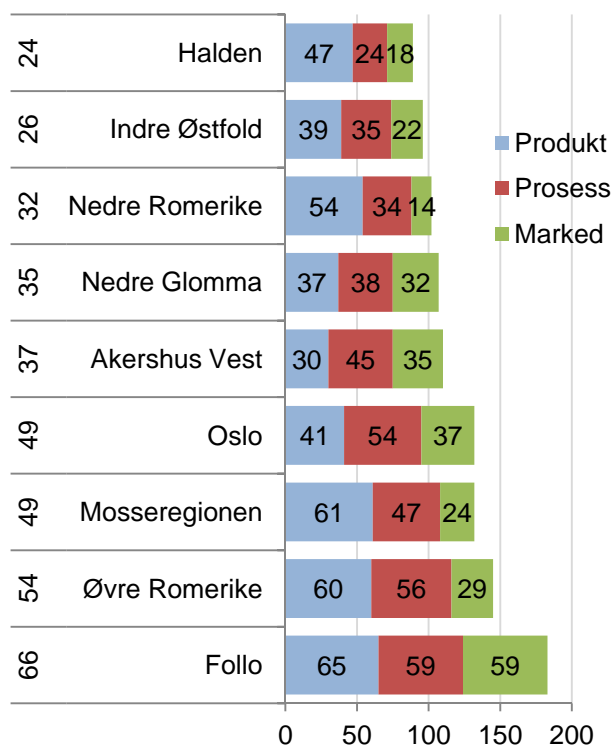
Akershus Vest, som var rangert som nummer én for frekvens, er rangert som nummer 37 for innovasjonsklima. Dette er bare litt bedre enn middels.

Øvre Romerike og Follo er rangert under middels, som nummer 54. og 66.

Regionene som gjør det best på det sentrale Østlandet er Østfoldregionene Halden og Indre Østfold.

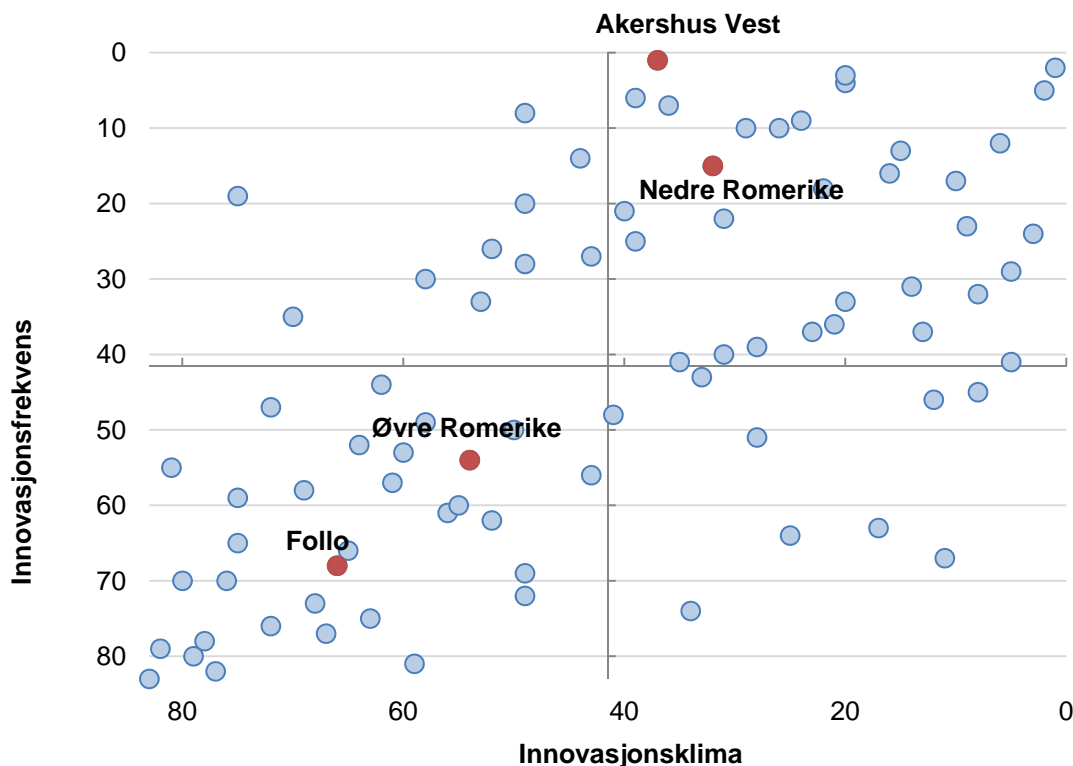

Figur 68: Regionenes rangering for innovasjonsklima med hensyn til de ti indikatorene for innovasjon.

Figur 69: Rangering for innovasjonsklima for de tre hovedtypene innovasjon for regionene på det sentrale Østlandet. Samlet rangering blant landets 83 regioner vist til venstre.

Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima

Figur 70: Regionenes rangering for samlet innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens.

I figur 70 har vi vist rangeringen for innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens i samme diagram. Det er interessant å se dette i sammenheng, til tross for at de to ikke er direkte sammenliknbare.

Innovasjonsfrekvensen vises på den loddrette akse. Øverst i diagrammet vises regionene med høyest innovasjonsfrekvens, mens de med lavest innovasjonsfrekvens er vist nederst i diagrammet. Akse krysser i midten av diagrammet, slik at regionene over akse har over middels innovasjonsfrekvens. På den vannrette akse vises innovasjonsklima. Regionene med svakest innovasjonsklima vises til venstre i diagrammet, mens regionene med sterkest innovasjonsklima vises til høyre. Denne akse krysser også i midten, slik at regionene til høyre for akse har over middels innovasjonsklima.

De mest vellykkede regionene befinner seg i øvre høyre kvadrant. Disse har både over middels innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens. Akershus Vest og Nedre Romerike er i denne gruppen. Rangeringen for innovasjonsklima er imidlertid

betydelig lavere enn for innovasjonsfrekvens, spesielt for Akershus Vest.

Søre Sunnmøre og Osterfjorden er de to regionene helt oppe i øvre høyre hjørne, som gjør det best på både innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima.

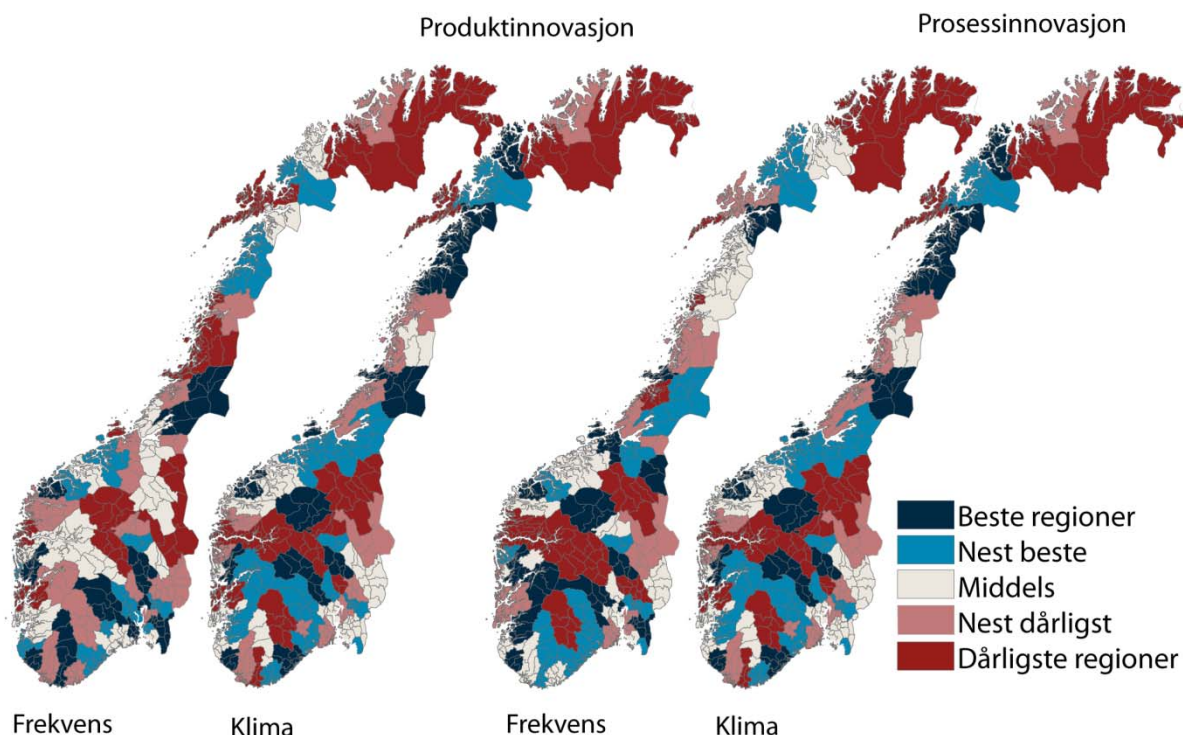
I øvre venstre kvadrant er de regionene som har høy innovasjonsfrekvens, men svakt innovasjonsklima. Disse har en bransjestruktur med høy innovasjonsfrekvens, men er ikke sterke innovasjonsregioner når man tar hensyn til bransje og størrelse.

I nedre høyre kvadrant er regionene som har under middels innovasjonsfrekvens, men over middels innovasjonsklima. Disse regionene har en mindre gunstig bransjestruktur, men har høy innovasjon.

I nedre venstre kvadrant er de regionene med både lav innovasjonsfrekvens og svakt innovasjonsklima. Øvre Romerike og Follo befinner seg i denne gruppen.

Vi kan se at det er en gruppe regioner som klumper seg i nedre venstre hjørne. Dette er regioner i Finnmark, Nordland og Sogn og Fjordane.

Regionale trender

Figur 71: Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima for produkt og prosessinnovasjon i regionene.

I figur 71 har vi sammenliknet innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima for gruppene produktinnovasjon og prosessinnovasjon i regionene.

Flere regioner på Vestlandet har et sterkt innovasjonsklima. De regionene som har sterkest innovasjonsklima for produktinnovasjon er Bjørnefjorden, Søre Sunnmøre og Osterfjorden.

Sentrale regioner på Østlandet, som har høy innovasjonsfrekvens, har et langt svakere innovasjonsklima. En gunstig bransjestruktur gir en høy innovasjonsfrekvensen.

Det er mange distriktsregioner som har et sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Deler av Telemark, Buskerud og Hedmark kommer godt ut for innovasjonsklima.

For prosessinnovasjon kommer også mange Vestlandsregioner godt ut for innovasjonsklima. Regionene som har sterkest innovasjonsklima er Søre Sunnmøre og Bjørnefjorden, som også har sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Tredje sterkeste region for prosessinnovasjon gitt bransje

og størrelse er Hitra/Frøya. Denne regionen har ikke sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Hitra/Frøya har en vellykket fiskeriindustri, der det først og fremst er på prosessiden man har mulighet til å innovere.

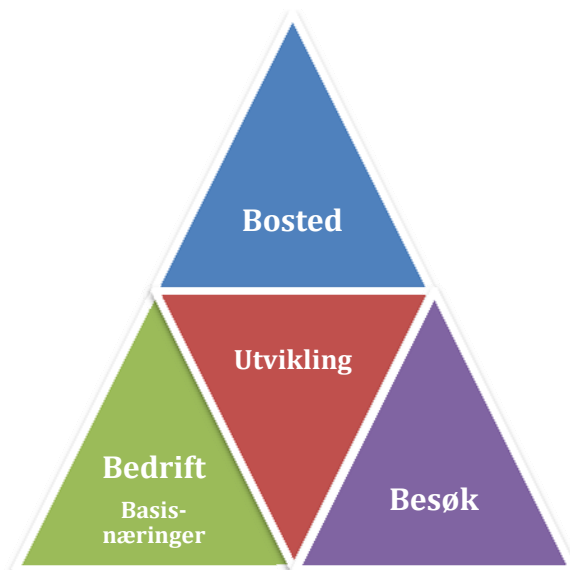
En rekke distriktsregioner i Sør-Norge viser seg å ha et betydelig sterkere innovasjonsklima enn innovasjonsfrekvens for prosessinnovasjon. Flere distriktsregioner på Østlandet kommer høyt ut på klima for prosessinnovasjon, som Nord-Gudbrandsdal, Hallingdal og Midt-Buskerud.

Finnmark gjør det dårlig både for innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima. Enkelte regioner i Troms og Nordland kommer imidlertid bedre ut for innovasjonsklima.

Generelt er det ikke lett å finne mønstre i innovasjonsgraden mellom regionene i Norge. Det betyr at innovasjonen i næringslivet ikke følger landsdelene, men er spredt rundt i landet.

6. Attraktivitetspyramiden

Attraktivitetspyramiden er en modell for å forstå steders utvikling, vekst eller nedgang. Samtidig er Attraktivitetspyramiden et verktøy for å utvikle strategier for stedsutvikling. Ideen bak Attraktivitetspyramiden er at steder utvikler seg i henhold til deres attraktivitet langs tre dimensjoner: Besøk, bosted og bedrifter. Den første versjonen av Attraktivitetspyramiden ble utviklet i 2010. I denne rapporten presenterer vi den nye versjonen – som beholder de samme prinsippene, men med noen metodiske forbedringer^{iv}.

Attraktivitetspyramiden forklarer steders vekst som et resultat av tre typer attraktivitet: Bedrifts-, besøks- og bostedsattraktivitet.

Bedriftsdimensjonen fokuserer på steders attraksjonskraft som produksjonssted for varer og tjenester som kan eksporteres til andre steder. Dette er produksjon knyttet til naturressurser, som landbruk, fiske og utvinning, vareproduserende industri og teknologiske tjenester. Vi kaller dette basisnæringer. Mange steder er basert på denne typen attraktivitet, ved at de har hatt gunstige betingelser for primærnæringer, eller for industriproduksjon gjennom nærhet til råvarer eller kraft. I dag er teknologiske tjenester en type produksjon som kan selges over lange avstander, hvor råstoffet er kompetent arbeidskraft. Teknologiske tjenester er en raskt voksende næring som har helt andre lokaliseringsbetingelser enn naturbasert næring og industri.

Mange steder har også vokst fram gjennom å være attraktive for besøk. Ofte har denne attraktiviteten

oppstått gjennom at steder har vært knutepunkter for kommunikasjoner. Attraktivitet for besøk skaper mange arbeidsplasser i næringer som er avhengige av direkte salg til kunder. Dette er næringer som tradisjonelt reiseliv, butikkhandel, aktiviteter, underholdning og kultur.

Attraktivitet som bosted er historisk sett en ny type attraktivitet, som etter hvert har blitt den tredje viktige drivkraften. Etter hvert som stadig flere pendler mellom bosted og arbeidssted har noen steder kunnet vokse utelukkende gjennom å være attraktive som bosteder. Slike steder har gjerne stor utpendling til naboregioner. For å måle attraktivitet som bosted bruker vi Attraktivitetsbarometeret. Attraktivitetsbarometeret måler steders tiltrekningskraft for innflytting når effekten av arbeidsplassveksten er trukket fra.

I dette kapitlet vil vi presentere de tre attraktivitetstypene hver for seg, og til slutt se på noen vekstfaktorer som ikke fanges opp av modellen.

6.1 Viktige trender

De siste ti årene har antall arbeidsplasser i basisnæringene sunket i Norge. Basisnæringene er industri, primærnæring og teknologiske tjenester. Basisnæringene er følsomme for konjunkturer og svinger mer enn andre.

Antall arbeidsplasser i besøksnæringene, som er næringer innenfor reiseliv, aktiviteter og handel, har økt med 14 prosent fra 2000 til 2010.

Arbeidsplasser knyttet til lokal bosetting øker mest. Dette er arbeidsplasser i kommunene og private arbeidsplasser i undervisning og helse og omsorg.

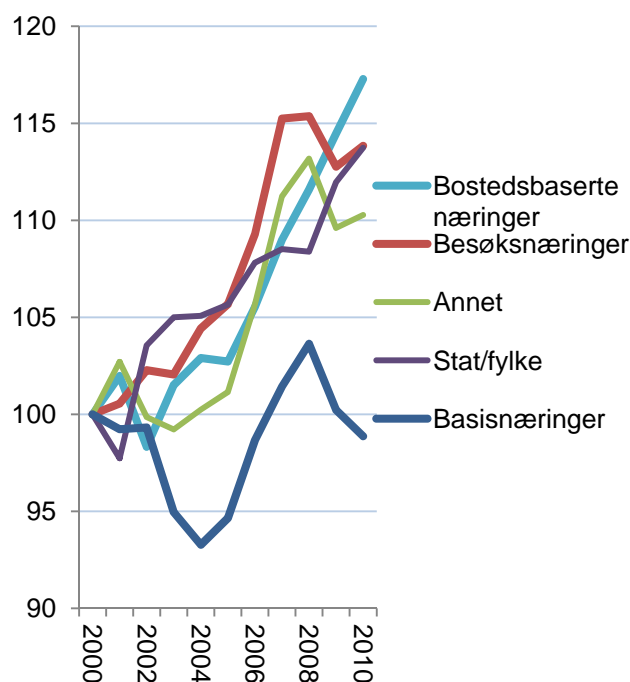
Disse tre typene av arbeidsplasser er knyttet til hver sin akse i attraktivitetspyramiden. Etter hvert som bostedsbaserte næringer og besøksnæringer vokser, blir attraktivitet for besøk og bosetting gradvis mer viktig, mens attraktivitet for bedrifter i basisnæringene gradvis blir mindre enerådende. Tidligere var regional utvikling sterkt fokusert på konkurranseutsatte næringer i basisnæringene. I dag må en også ta hensyn til de andre attraktivitetsdimensjonene.

Sammensetningen av arbeidsplassene

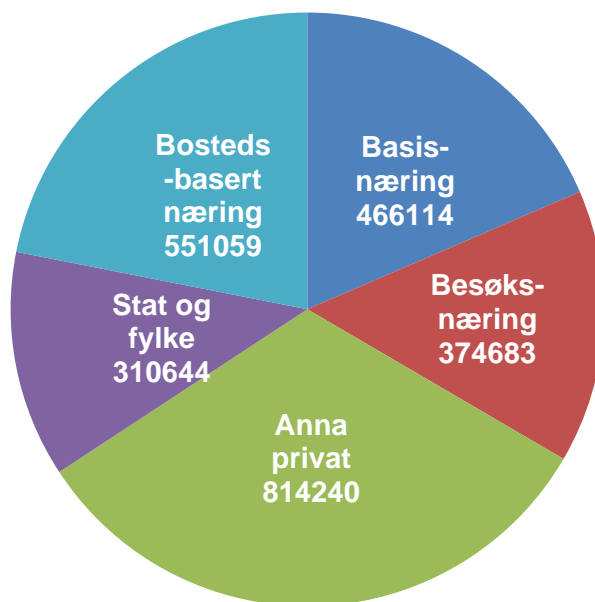
I figur 73 viser vi hvordan de ulike kategoriene av arbeidsplasser er fordelt i Norge i 2010.

Basisnæringene teller 466 000 arbeidsplasser, og er fremdeles større enn besøksnæringene, som har 375 000 arbeidsplasser. De bostedsbaserte næringene har i dag flere arbeidsplasser enn basisnæringene, men i 2000 var basisnæringene større enn de bostedsbaserte næringene.

Andre private næringer er hovedsaklig tjenester som ikke er direkte konkurranseutsatte. Både arbeidsplasser i stat/fylke og de andre næringene er ofte senterfunksjoner som er konsentrert til de største byene og regionale sentra. I våre analyser blir veksten i disse arbeidsplassene på et sted betraktet som en funksjon av stedets attraktivitet i sum langs de tre aksene. Men her vil også veksten kunne variere en del. Dette vil vi se nærmere på i kapittel 7.1.

Figur 72: Utvikling i antall arbeidsplasser i Norge i basisnæringer, besøksnæringer og bostedsbaserte næringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 73: Fordeling mellom ulike kategorier av arbeidsplasser i Norge i 2010.

6.2 Bedriftsattraktivitet

Begrepet bedriftsattraktivitet forsøker å fange opp at mange steder har grodd opp på grunn av at det har vært gunstig å produsere varer og tjenester for salg til andre regioner. Mange steder i Norge har en slik historisk bakgrunn, enten i naturressurser som fisk og landbruksarealer eller tilgang på kraft eller havner. Etter hvert har teknologibaserte tjenester vokst opp til en betydelig næring. Dette er tjenester som ikke er lokale, men som også selges i et nasjonalt eller internasjonalt marked.

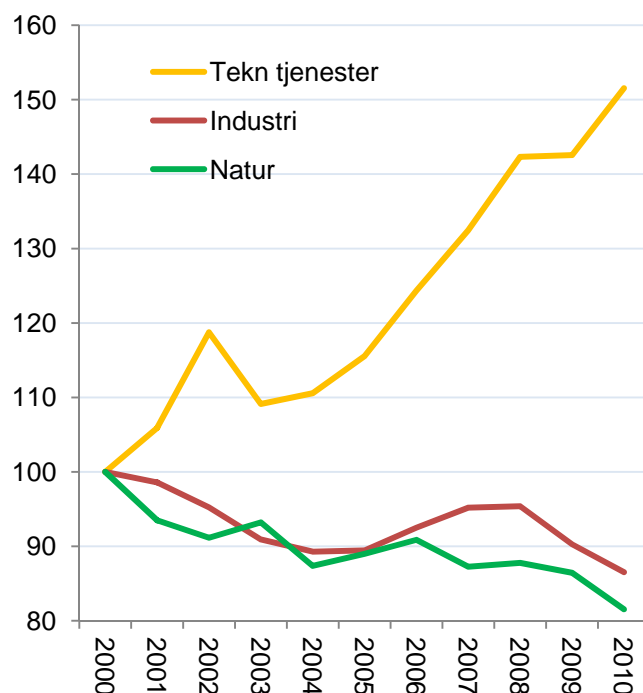
Vi kaller disse næringene basisnæringer. Vi kunne ha brukt begrepet konkurranseutsatte næringer, men mange vil hevde at landbruket ikke er konkurranseutsatt. Landbruksproduksjonen i Norge er imidlertid ikke lokalt basert, fordi produktene stort sett omsettes utenfor de stedene hvor produksjonen foregår.

Mens naturbaserte næringer, i hovedsak primærnæringene, og industrien har synkende sysselsetting, øker sysselsettingen i de teknologiske tjenestene sterkt. Distriktene har et fortrinn når det gjelder industri og naturbasert næring, ettersom de har tilgang til arealer og naturressurser. For teknologiske tjenester er det kompetente hoder som er råvarene. Disse finnes det flest av i byene. Denne utviklingen er en av drivkreftene til sentraliseringen.

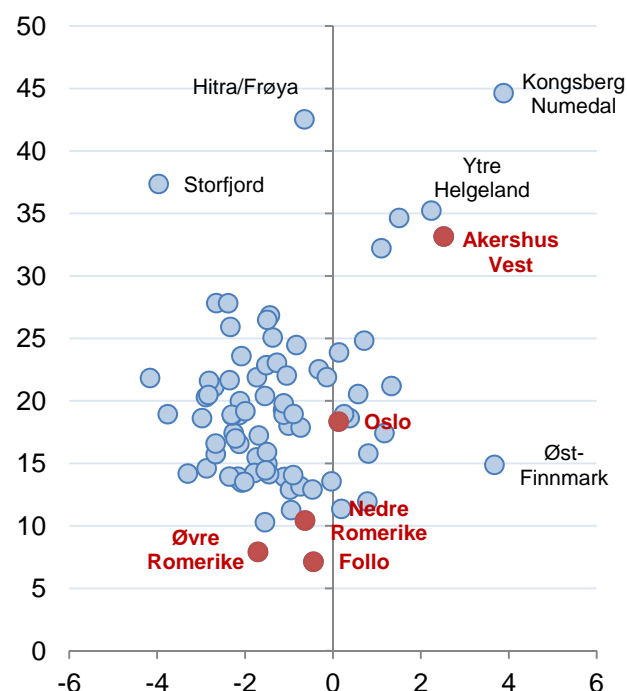
I figur 75 har vi vist nivå og vekst for basisnæringene i regionene i Norge. Kongsberg/Numedal har både høyest konsentrasjon av basisnæringer, og har samtidig hatt sterke vekst. Når vi beregner veksten har vi målt veksten i antall prosentpoeng av samlet sysselsetting i regionen. Veksten i Kongsberg/Numedal tilsvarer dermed nesten fire prosent av samlet sysselsetting i regionen.

Akershus Vest er blant regionene med høyest nivå på basisnæringene, og er også blant de med høyest vekst.

De andre tre regionene i Akershus er blant regionene i landet med lavest andel basisnæringer. Follo har minst basisnæringer av samtlige regioner i landet.

Figur 74: Utvikling i antall arbeidsplasser i perioden 2000-2010 i Norge i forskjellige kategorier av basisnæringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

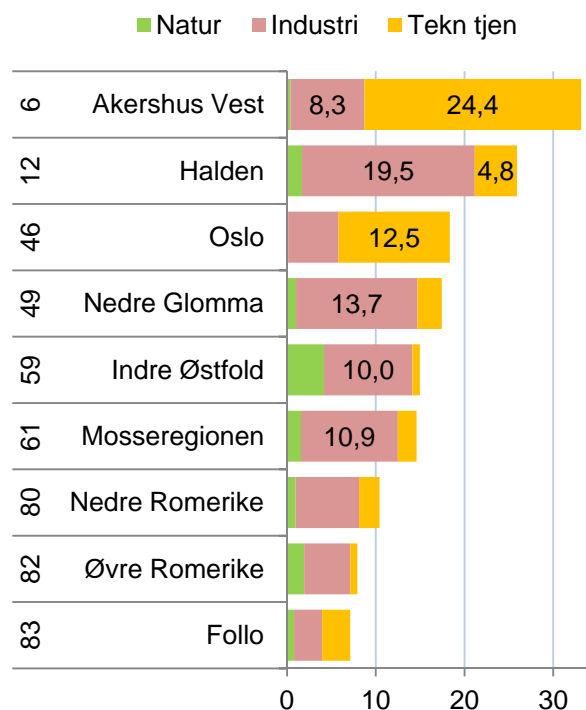
Figur 75: Andel samlet sysselsetting og vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringer i prosentpoeng av samlet sysselsetting siste tre år for de 83 regionene i landet.

Nivå av basisnæringene

I figur 76 ser vi hvordan basisnæringene er fordelt på de tre kategoriene. Industrien er den største næringen av disse på landsbasis, men i Oslo og i Akershus Vest er det teknologiske tjenester som er størst.

Akershus Vest er nummer seks av de 83 regionene når det gjelder konsentrasjon av basisnæringer som følge av mange arbeidsplasser i teknologiske tjenester. Antall arbeidsplasser i teknologiske tjenester tilsvarer nesten en fjerdedel av den totale sysselsettingen i Akershus Vest. Det er klart høyest i landet.

De andre regionene har svært lite basisnæringer.

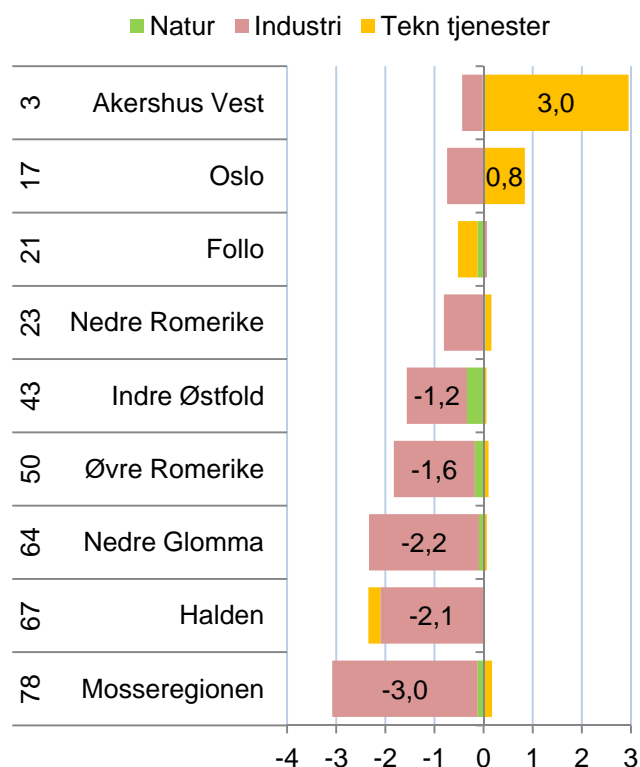
Figur 76: Antall arbeidsplasser i prosent av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av basisnæringer i 2010. Rangering blant de 83 regionene i landet er vist til venstre.

Vekst i basisnæringene

I figur 77 ser vi veksten i de ulike kategoriene av basisnæringer de tre siste årene for regionene på det sentrale Østlandet.

Akershus Vest og Oslo har begge en økning i antall arbeidsplasser i teknologiske tjenester, og oppnår dermed vekst i basisnæringene. Akershus Vest er nummer tre av 83 regioner når det gjelder vekst i basisnæringene, og veksten har utelukkende vært i teknologiske tjenester.

De andre regionene har hatt mindre nedgang, men ettersom nivået er så lavt, er det også begrenset hvor mye nedgang det er mulig å ha. Øvre Romerike har imidlertid en nedgang i industrien tilsvarende 1,6 prosent av samlet sysselsetting, selv om det var en liten andel industri i utgangspunktet.

Figur 77: Vekst i antall arbeidsplasser i prosentpoeng av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av basisnæringer i perioden 2008-2010. Rangering blant de 83 regionene i landet til venstre.

Nivå kommuner

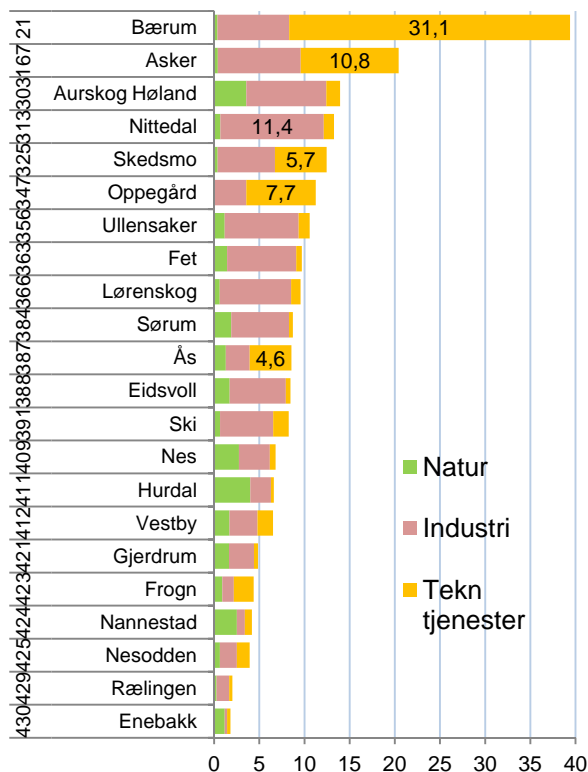
Industrien er den største bransjen i basisnæringene, men kommunene i Akershus har lite industri.

Bærum har mye basisnæringer på grunn av en svært høy andel teknologiske tjenester. Bærum har høyest andel teknologiske tjenester av alle kommunene i landet, og er nummer 21 når det gjelder basisnæringer samlet. Asker har også over middels nivå når det gjelder basisnæringer, også på grunn av mange arbeidsplasser i teknologiske tjenester.

Oppegård, Skedsmo og Ås har også mye teknologiske tjenester.

Nittedal er eneste kommune hvor industrien står for over ti prosent av samlet sysselsetting.

Rælingen og Enebakk er kommunene i landet med minst basisnæringer.

Figur 78: Antall arbeidsplasser i basisnæringene i prosent av samlet sysselsetting i 2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

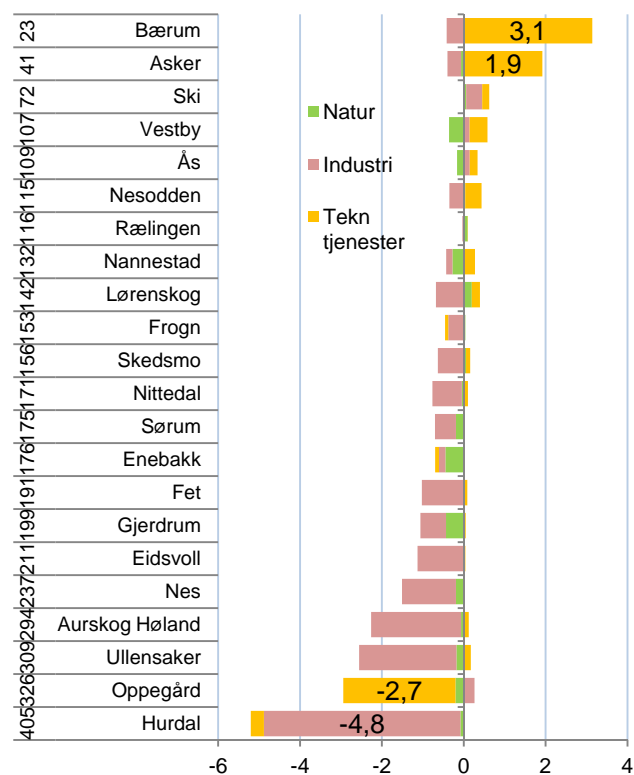
Vekst kommuner

Bærum og Asker er også blant de kommunene i landet hvor teknologiske tjenester er i raskest vekst. Veksten i teknologiske tjenester i Bærum de tre siste årene tilsvarer 3,1 prosent av samlet sysselsetting i kommunen.

Oppegård har mistet arbeidsplasser i teknologiske tjenester tilsvarende 2,7 prosent av sysselsettingen i kommunen. Det er ingen andre kommuner med så stor nedgang.

Hurdal har mistet mye industri, tilsvarende 4,8 prosent av samlet sysselsetting.

For mange av kommunene i Akershus er det små endringer i basisnæringene. Det skyldes at nivået var så lite i utgangspunktet. Her måler vi endringene i prosentpoeng av samlet sysselsetting, ikke i prosentvis endring. Dette for å få fram vekst- eller nedgangsimpulser på samfunnet.

Figur 79: Vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringene i prosentpoeng av samlet sysselsetting i perioden 2008-2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

6.3 Besøksattraktivitet

Noen steder har stor trafikk av personer som kommer på besøk av ulike årsaker. Slike steder får mange ekstra arbeidsplasser i besøksnæringene. Som besøksnæringer regner vi virksomheter hvor kunden må møte opp personlig. Turisme er en typisk besøksnæring, og er knyttet opp til bransjene overnatting og servering, og i økende grad til underholdning, kultur og aktiviteter. All butikkhandel er også besøksnæringer. I Norge er butikkhandelen den største av besøksnæringene.

Antall arbeidsplasser innen overnatting har sunket ganske sterkt de siste ti årene. Handel og servering er næringer som vokser, mens aktivitetsnæringene vokser svært raskt. Dette avspeiler en dreining fra tradisjonell overnatting til aktiviteter, kultur og underholdning.

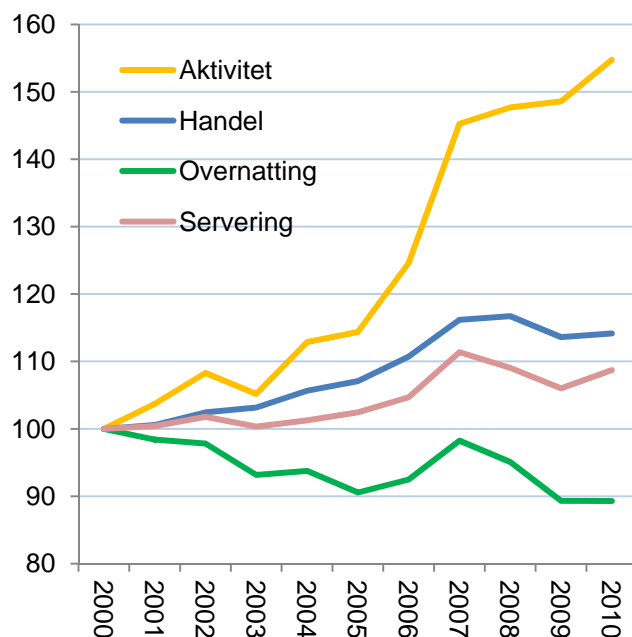
Noen steder har en ”negativ besøksbalanse”, som fører til handelslekkasje. Når vi beregner nivået på steders besøksnæringer, trekker vi fra de arbeidsplassene som er antatt å betjene de som bor på stedet. Dermed vil noen steder få et nivå som er under null.

I figur 81 ser vi hvordan regionene i Norge fordeler seg med hensyn til nivået på besøksnæringene og veksten de siste tre årene.

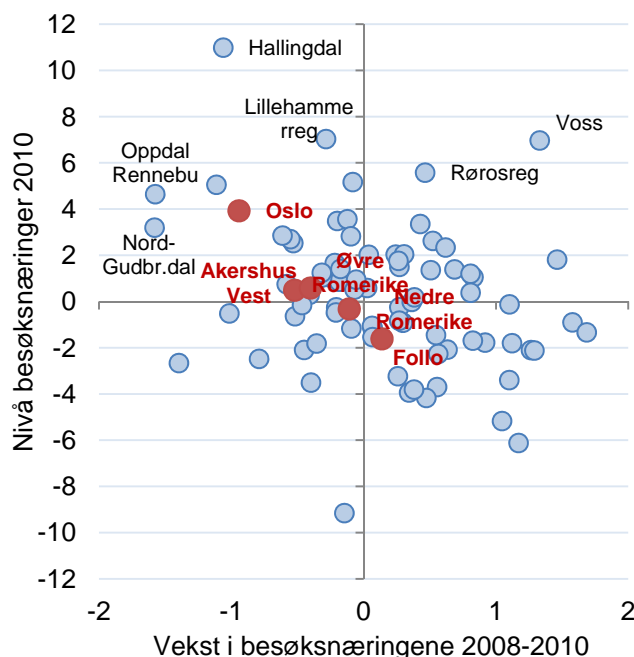
Hallingdal har det høyeste nivået, og 11 prosent av sysselsettingen i regionen er beregnet å komme av besøk utenfra. Besøksnæringene i Hallingdal har krympet de siste tre årene tilsvarende én prosent av sysselsettingen i regionen, mens Voss har hatt sterkest vekst av de store besøksregionene.

Ingen av regionene i Akershus er besøksregioner. Akershus Vest og Øvre Romerike har litt mer besøksnæringer enn folketallet tilsier, mens Nedre Romerike og Follo har lavere nivå på besøksnæringene.

Follo har hatt en viss økning, mens de andre har hatt nedgang i besøksnæringene. Oslo har et høyt nivå på besøksnæringer, men også en ganske stor nedgang.

Figur 80: Utvikling i antall arbeidsplasser i perioden 2000-2010 i Norge i forskjellige kategorier av besøksnæringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 81: Andel samlet sysselsetting og vekst i antall arbeidsplasser i besøksnæringer i prosentpoeng av samlet sysselsetting siste tre år for de 83 regionene i landet.

Besøksnæringene i regionene

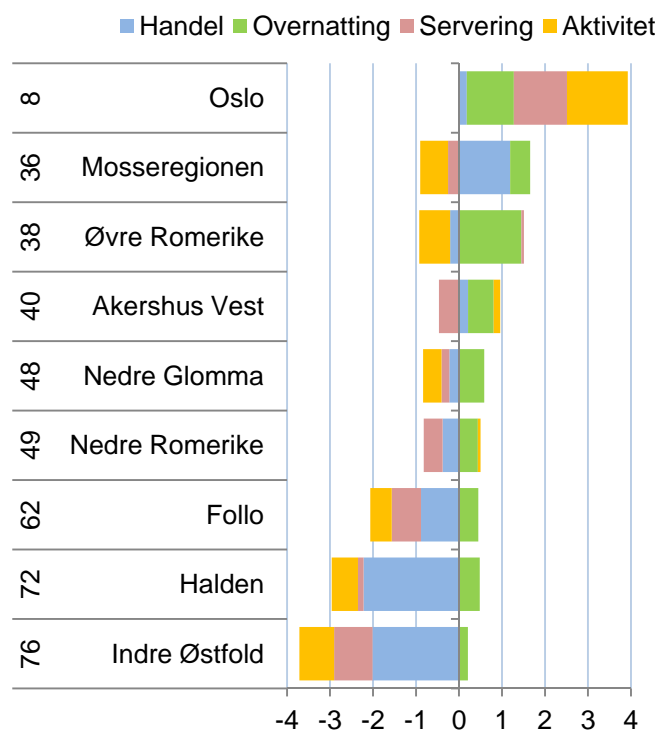
Oslo er en utpreget besøksregion, og trekker antakelig til seg ganske mange besøkende fra andre deler av det sentrale Østlandet. Oslo har overskudd på alle typer besøksnæring.

Øvre Romerike har litt over middels nivå på besøksnæring, mest på grunn av forholdsvis mange arbeidsplasser i hotellnæringen.

Akershus Vest og Nedre Romerike er rundt middels for nivå på besøksnæringene.

Follo har lite av alle typer besøksnæring.

Ellers kan en merke seg at Oslo ikke har særlig stort overskudd i handel. Ellers er mønsteret at sentra har store handelsoverskudd. Vi teller arbeidsplasser i handel, og ikke omsetning. Kanskje er handelsnæringen i Oslo effektiv med hensyn til omsetning pr ansatt, slik at størrelsen på handelsnæringen i Oslo blir undervurdert.

Figur 82: Antall arbeidsplasser i prosent av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av besøksnæring. Rangering blant de 83 regionene i landet er vist til venstre.

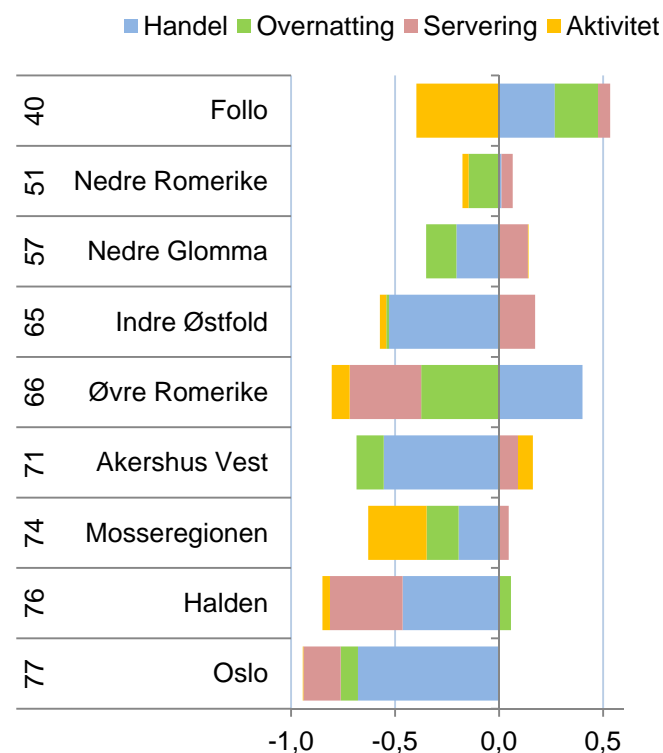
Vekst i besøksnæringene

Regionene på det sentrale Østlandet har en påfallende svak utvikling i besøksnæringene. Follo har til sammen 0,1 prosentpoeng vekst, mens alle de andre regionene har nedgang.

Follo er eneste region som har økt antall arbeidsplasser i besøksnæringene i forhold til befolkningen.

Øvre Romerike har hatt vekst i handel, som har ført til reduksjon av handelslekkasje, mens Akershus Vest har tapt ganske mye når det gjelder handel. Øvre Romerike har tapt en del når det gjelder overnatting de siste tre årene.

For Nedre Romerike har det vært små endringer.

Figur 83: Vekst i antall arbeidsplasser i prosentpoeng av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av besøksnæring i perioden 2008-2010. Rangering blant de 83 regionene i landet til venstre.

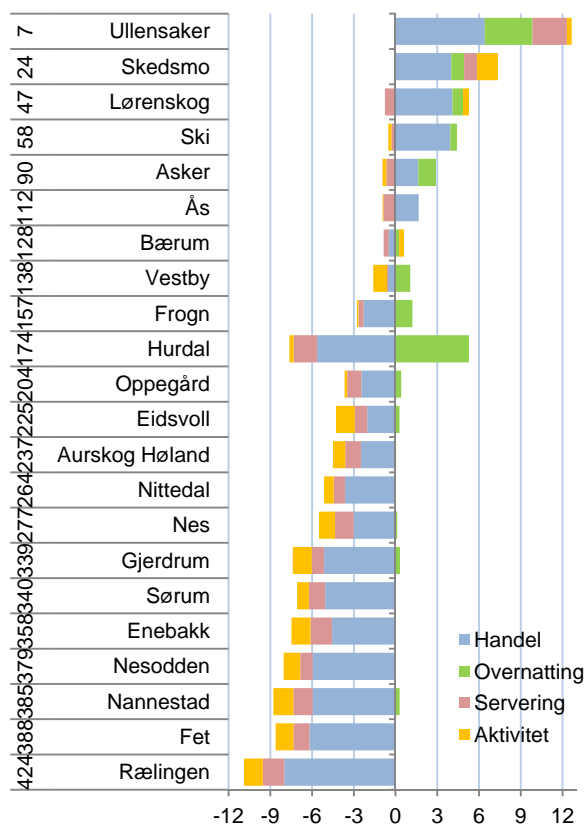
Besøksnæringer i kommunene

Ullensaker er en utpreget besøkskommune, og er nummer sju av de 430 kommunene i landet når det gjelder konsentrasjon av besøksnæringer. Ullensaker har overskudd av alle de ulike besøksnæringene.

Skedsmo er også en besøkskommune med overskudd på alle besøksnæringer, og er nummer 24 i landet. Lørenskog, Ski, Asker og Ås er også besøkskommuner, fordi de har et handelsoverskudd.

Hurdal er relativt størst på overnatting.

Mange kommuner har stor handelslekkasje. Aller mest i Rælingen.

Figur 84: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i prosent av samlet sysselsetting i 2010.

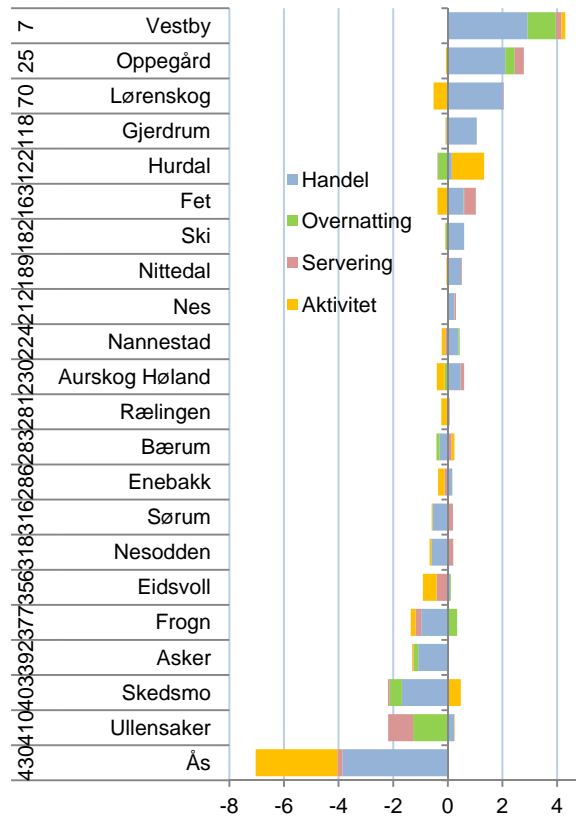
Vekst i besøksnæringer i kommunene

I figur 85 ser vi på veksten i besøksnæringene de siste tre årene.

Vestby, Oppegård, Lørenskog og Gjerdrum er kommuner med høy vekst i besøksnæringene. Det er først og fremst økt handel som har vært drivkraften.

Skedsmo og Ullensaker, som er på topp når det gjelder nivå på besøksnæringer, har hatt en nedgang.

Ås har hatt spesielt sterk nedgang i besøksnæringene, faktisk den største nedgangen av alle kommunene i landet.

Figur 85: Vekst i antall arbeidsplasser i besøksnæringene i prosentpoeng av samlet sysselsetting i perioden 2008-2010.

6.4 Bostedsattraktivitet

Attraktivitetsbarometeret er en metode for å måle hvilke geografiske områder som er attraktive som bosteder. Telemarksforskning har publisert Attraktivitetsbarometeret for norske kommuner og regioner siden 2006.

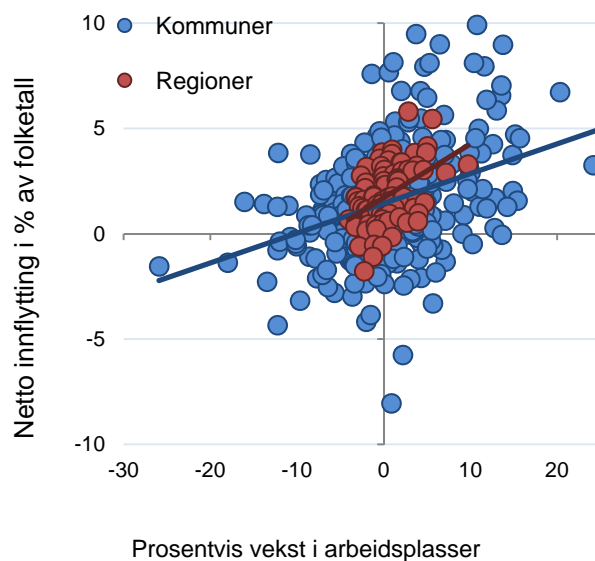
Det er en positiv sammenheng mellom arbeidsplassvekst og innflytting. Steder som har vekst i arbeidsplasser får som regel innflytting, mens steder med nedgang i antall arbeidsplasser vil ofte få utflytting.

Attraktivitetsbarometeret er basert på at nettoflyttingen til mange kommuner og regioner avviker fra det som er forventet ut fra arbeidsplassveksten. Noen steder får sterk innflytting uten at det kan forklares med arbeidsplassveksten. Dette må da skyldes at det er andre forhold enn arbeidsplassvekst som tiltrekker seg innflyttere. Attraktivitetsindeksen er avstanden mellom den faktiske nettoflyttingen til en kommune eller en region, og den forventede nettoflyttingen gitt arbeidsplassveksten. I figur 86 vil dette tilsvare den vertikale avstanden mellom kommunens eller regionens faktiske plassering og linjen som viser den statistiske forventede nettoflyttingen. Denne differansen kan indikere hvor høy vekst regionen har hatt i folketallet i perioden på grunn av regionens attraktivitet.

Attraktivitetsbarometeret for regioner

I figur 87 ser vi hvordan nettoflyttingen og arbeidsplassveksten henger sammen for de 83 regionene i landet i den siste treårsperioden. Den høye innvandringen fra utlandet gjør at de aller fleste regionene har netto innflytting.

Regionene i Akershus har hatt både høyere vekst i arbeidsplasser enn middels av regionene, og samtidig høyere innflytting. Innflyttingen er høyere enn arbeidsplassveksten tilsier, og dermed framtrer alle regionene som attraktive som bosted. Øvre Romerike har den høyeste innflyttingen av alle regionene i landet.

Figur 86: Norske kommuner og norske regioner fordelt etter prosentvis vekst i antall arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i prosentpoeng av folketallet i perioden 2008-2010.

Figur 87: De 83 politiske regionene etter prosentvis vekst i arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i perioden 2008-2010. Regionene i Akershus er markert med rødt.

Endring av Attraktivitetsbarometeret

Attraktivitetsbarometeret for 2011 er litt endret fra tidligere år. Fram til i fjor tok vi utgangspunkt i den innenlandske flyttingen mellom regioner og kommuner. Det er imidlertid skjedd en utvikling i type og nivå av innvandring, som har stor betydning for regional utvikling i Norge. Som vi kan se i figur 88, har innvandringen til Norge de siste fire årene økt til et nivå som er langt høyere enn noen sinne tidligere. Metoden bak Attraktivitetsbarometeret er derfor endret for å reflektere den nye virkeligheten for norske kommuner og regioner.

Tidligere var innvandringen til Norge i hovedsak knyttet til flukt eller familiegjenforening. Da var det ikke naturlig å knytte denne innvandringen til attraktivitet, ettersom innvandrerne i liten grad valgte bosted selv. Etter hvert har innvandringen økt sterkt, og da i form av arbeidsinnvandring fra tidligere Øst-Europa og dels livsstilsinnvandring fra Nederland og Tyskland. Dette er innvandring som er knyttet til stedenes kvaliteter. Derfor vil vi nå basere Attraktivitetsbarometeret på all flytting, både innenlands og innvandring fra utlandet.

I det nye Attraktivitetsbarometeret ser vi på tre ulike typer flyttestrømmer; innvandring fra utlandet, innenlands flytting av innvandrerbefolkningen og innenlands flytting av andre, det vil si de uten innvandringsbakgrunn. Innvandrerbefolkningen er innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som bor i Norge.

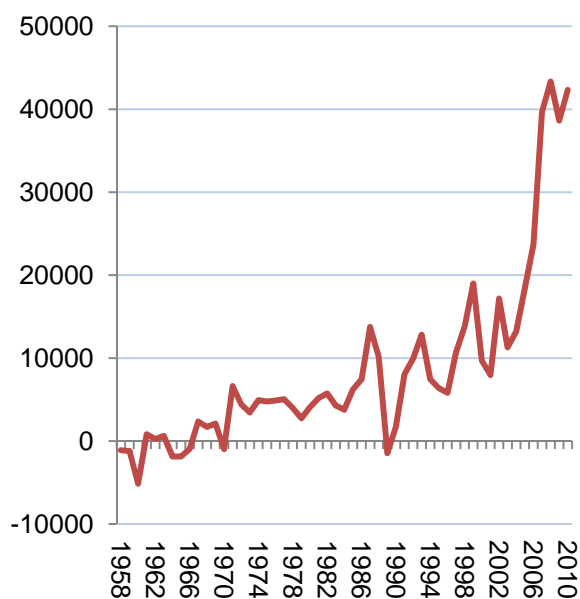
Regionene på Indre Østlandet

I figur 89 ser vi attraktivitetsindeksen, som viser avstanden mellom forventet og faktisk flytting, splittet opp i de tre typene flytting.

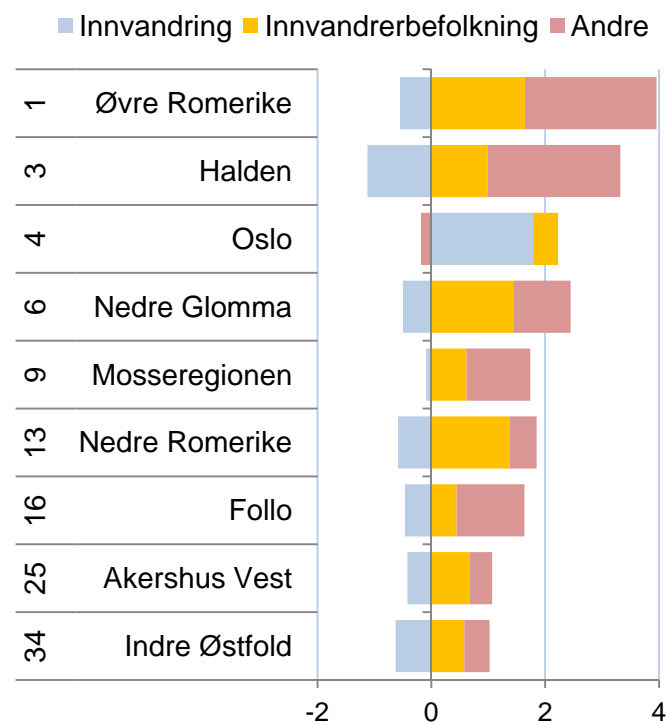
Øvre Romerike er den mest attraktive regionen i landet. Det skyldes høy innflytting fra andre deler av landet, både fra innvandrerbefolkningen og de som ikke har innvandrerbakgrunn. Øvre Romerike har mindre direkte innvandring enn forventet.

Nedre Romerike er spesielt attraktiv for innvandrerbefolkning fra andre regioner i Norge, mens Follo er mest attraktiv for personer uten innvandrerbakgrunn.

Akershus Vest er også attraktiv som bosted, men i mindre grad enn de andre regionene i Akershus.

Figur 88: Netto innvandring til Norge, antall personer. Data fra SSB.

Figur 89: Attraktivitetsindeksen 2008-2010 splittet opp i tre typer flytting. Rangering blant de 83 regionene for samlet attraktivitet til venstre.

Attraktivitetsbarometeret for kommuner

I figur 90 ser vi hvordan nettoflyttingen og arbeidsplassveksten henger sammen for kommunene i Norge og Akershus. Når vi tar med innvandringen i Attraktivitetsbarometeret, kommer Akershus ikke fullt så godt ut som da vi bare tok med innenlands flytting. Likevel er alle kommunene unntatt én attraktive som bosted.

Ullensaker, Gjerdrum, Ås og Sørums har hatt spesielt høy innflytting. Ingen av disse har hatt spesielt høy vekst i antall arbeidsplasser som ellers kunne ha forklart denne sterke innflyttingen. Dermed konkluderer vi med at disse må være spesielt attraktive som bosted.

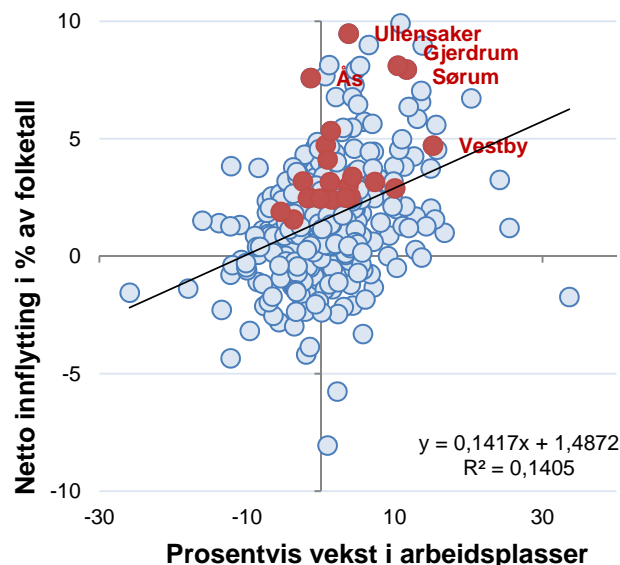
Kommunene i Akershus

I figur 91 kan vi se hvilke grupper kommunene i Akershus tiltrekker eller frastøter.

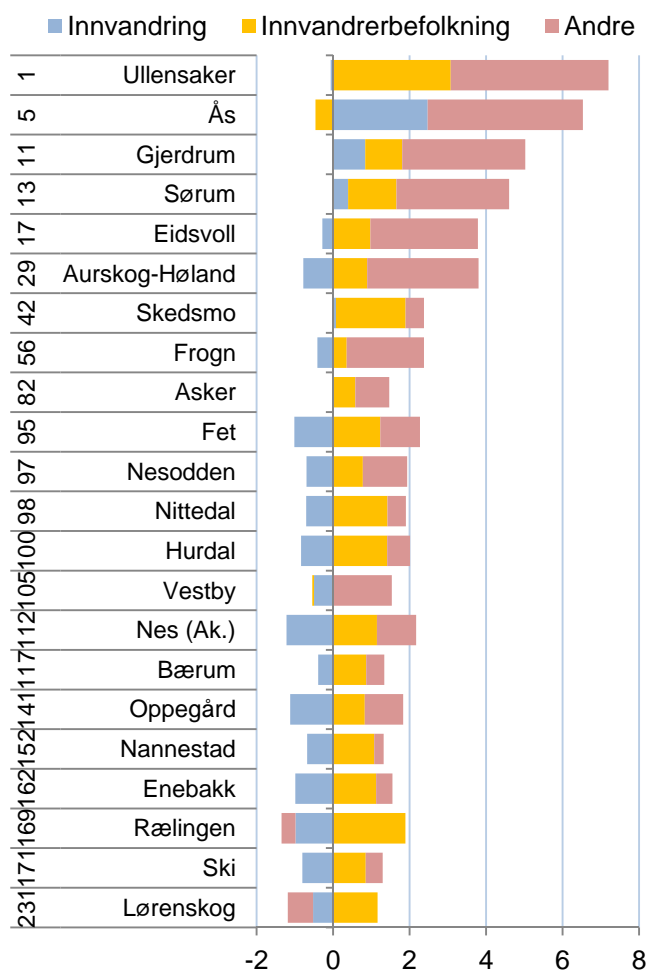
Ullensaker er mest attraktiv som bosted av alle kommunene i landet. Ullensaker trekker til seg både innvandrerbefolkning og personer uten innvandringsbakgrunn fra andre kommuner, men har litt mindre innvandring enn arbeidsplassveksten skulle tilsi.

Ås er nummer fem i landet for samlet bostedsattraktivitet. Ås er én av tre kommuner i Akershus med høyere innvandring enn forventet, og trekker ellers til seg mange innflyttere uten innvandringsbakgrunn. Ås er eneste kommune som ikke er attraktiv for innvandrerbefolkning fra andre kommuner. Det kommer nok av at mange av de som innvandrer direkte til Ås flytter videre til andre steder i Norge.

Lørenskog er eneste kommune som har vært under middels attraktiv som bosted de siste tre årene.

Figur 90: De 430 kommunene etter prosentvis vekst i arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i perioden 2008-2010. Kommunene i Akershus er markert med rødt.

Figur 91: Attraktivitetsindeksen 2008-2010 splittet opp i tre typer flytting. Rangering for samlet attraktivitet til venstre.

Bostedsattraktivitet på lang sikt

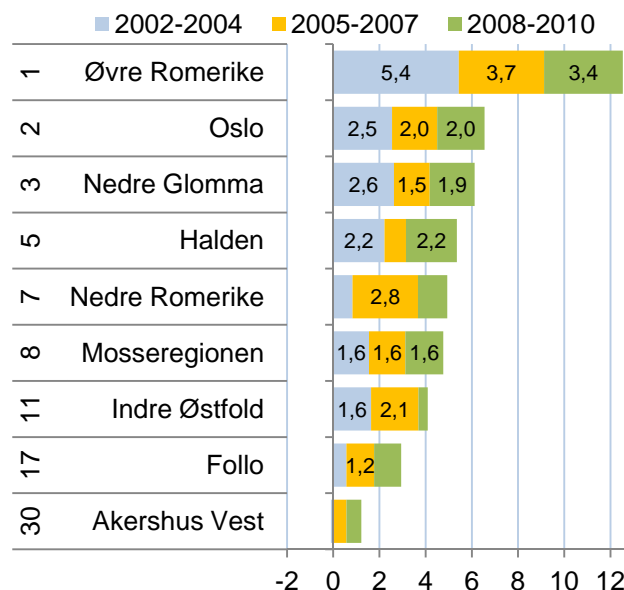
Selv om Attraktivitetsbarometeret er basert på tall over en treårsperiode, er det for enkelte regioner ganske store variasjoner fra periode til periode. Derfor kan det være hensiktsmessig å se flere perioder i sammenheng, slik som vist i figur 92.

For regionene på det sentrale Østlandet har det vært stor stabilitet, ettersom alle regionene har vært attraktive i alle de tre siste treårsperiodene.

Øvre Romerike, Oslo og Nedre Glomma har vært de tre mest attraktive regionene de ni siste årene sett under ett. Øvre Romerike har vært mest attraktive region i alle periodene.

Nedre Romerike er nummer sju i landet, mens Follo er nummer 17.

Akershus Vest er nummer 30, og har bare så vidt vært over middels attraktiv.

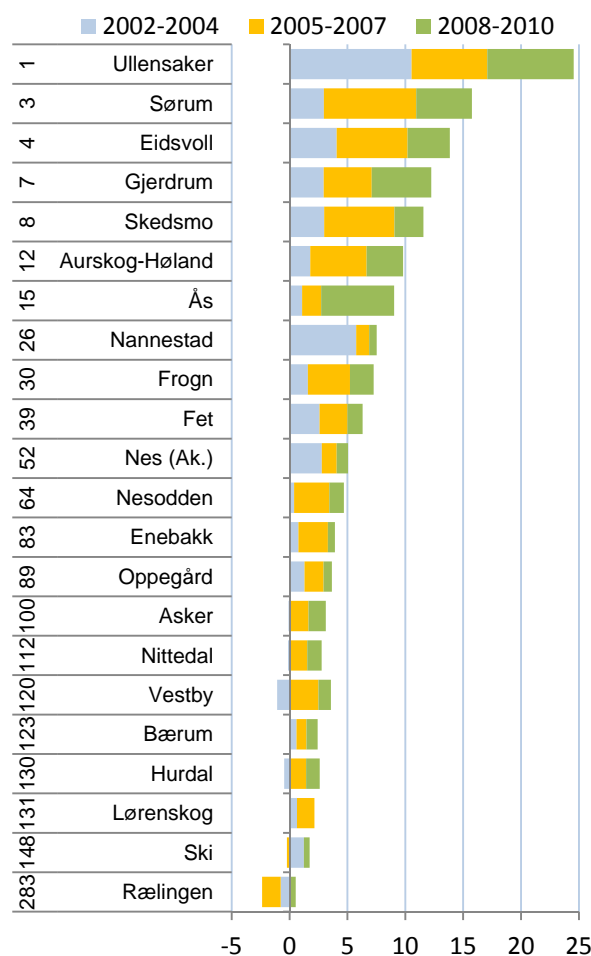
Figur 92: Attraktivitet i de tre siste treårsperiodene for regionene på det sentrale Østlandet. Til venstre vises rangering blant de 83 regionene i landet for periodene samlet

Kommunenivået

På kommunenivået finner vi enda større variasjoner i attraktivitet fra periode til periode.

De fleste kommunene i Akershus har likevel vært attraktive i sum alle de tre siste periodene. Ullensaker er best av de 430 kommunene i landet for bostedsattraktivitet de siste ni årene, mens Sørum er nummer tre og Eidsvoll nummer fire.

Rælingen, Vestby, Ski, Hurdal, Asker og Nittedal har vært under middels attraktive i enkelte perioder. Av disse er det bare Rælingen som ikke har vært attraktiv i sum i de siste tre treårsperiodene.

Figur 93: Attraktivitet i de tre siste treårsperiodene for kommunene i Akershus. Til venstre vises rangering blant de 430 kommunene i landet for periodene samlet.

Hva skaper bostedsattraktivitet?

Attraktivitetsbarometeret er en modell der steds nettoflytting ses i sammenheng med arbeidsplassveksten. Bostedsattraktivitet blir målt gjennom å bruke faktisk nettoflytting som målestokk. Steder med høyt positivt avvik fra forventet nettoflytting blir tillagt høy bostedsattraktivitet, som forklaring på den høye innflyttingen.

Det er naturligvis enda mer nyttig og interessant å finne ut hva som gjør at et sted er attraktivt som bosted. For å finne ut mer av årsaker til bostedsattraktivitet, kan vi gjøre analyser der vi måler sammenhengen mellom steds nettoflytting og en rekke andre forhold knyttet til stedet.

I dette kapitlet vil vi vise resultatet av slike analyser av nettoflyttingen der vi ser på følgende mulige forklaringsfaktorer i tillegg til arbeidsplassveksten:

Arbeidsmarkedsintegrasjon er summen av innpendling i prosent av arbeidsplasser og utpendling i prosent av sysselsetting. Det gir et mål for pendlingsmuligheter.

Størrelse er målt som antall innbyggere. Arbeidsmarkedsintegrasjonen og størrelsen vil til sammen erstatte sentralitetsmål, som ofte blir brukt i slike analyser. I analysene brukes logaritmen av folketallet.

Nabovekst er veksten i antall arbeidsplasser i tilstøtende områder. For kommuner er det veksten i tilhørende region utenfor kommunen, og for regioner er det veksten i fylket utenfor regionen.

Kulturindeks. Som indikator for kultur har vi brukt norsk kulturindeks^v, som er utarbeidet av Telemarksforskning. Kulturindeksen skal gi et godt bilde av om en kommune har mye kultur.

Kafétetthet er antall arbeidsplasser i kafeer, restauranter og puber i prosent av innbyggertallet.

Utdanningsnivå er andelen av den sysselsatte befolkningen med minst tre år høgskoleutdanning.

Universitet eller høgskole er målt som antall ansatte i høgskole eller universitet i prosent av befolkningen. Dette målet er null der det ikke er høgskole.

Boligbygging er målt som antall ferdigstilte boliger siste tre år i forhold til folketallet.

Det er naturligvis mulig å ta med mange andre mulige forklaringsfaktorer også, men det er uheldig å

ta med for mange faktorer i denne typen analyser. Vi har tidligere analysert en del andre faktorer som vi ikke har tatt med her, da det ikke ble påvist noen klare sammenhenger^{vi}.

I analysene har vi brukt en lineær regresjonsanalyse, der vi antar at nettoflyttingen til et sted blir påvirket av disse faktorene.

Resultatene av analysene viser retning og styrke på sammenheng mellom nettoflyttingen og de faktorene vi legger inn i modellen, når alle faktorene analyseres samtidig.

For at vi skal kunne tolke resultatene av denne typen analyser, er det viktig at vi kjenner retningen til årsaksforholdene. Det gjør vi nødvendigvis ikke, og derfor må en være forsiktig med å trekke basstante konklusjoner. Regional utvikling er i virkeligheten en svært kompleks prosess, og de enkle statistiske metodene vi har muligheten til å bruke er på ingen måte representative for hva som skjer i virkeligheten. Likevel vil slike analyser kunne gi økt innsikt, og er i alle tilfeller bedre enn synsing, gjetting eller anekdotiske historier om enkeltpersoners flytتهistorier.

Hva kjennetegner kommuner og regioner som er attraktive?

I tabell 3 ser vi resultater av en analyse, der vi har analysert sammenhengen mellom kommuners nettoflytting og åtte andre faktorer. Analysene er gjort i treårsperioder, dvs. 2003 er perioden 2001-2003 osv.

Det er tre faktorer som har sterk positiv korrelasjon med nettoflyttingen i hele perioden. Det er arbeidsplassvekst i kommunen, arbeidsmarkedsinntegrasjon og boligbygging.

Kafetettheten, dvs. antall ansatte i restauranter, puber og kafeer i forhold til befolkning har hatt en positiv sammenheng med nettoflyttingen i alle periodene, men med ulik styrke.

Fram til 2007 var kommunens befolkningsstørrelse signifikant positivt korrelert med nettoflyttingen, men denne sammenhengen har blitt gradvis svake, og i siste periode er det nesten ingen sammenheng.

Vekst i antall arbeidsplasser i naboregioner har hatt en positiv påvirkning på nettoflyttingen i alle periodene, men sammenhengen har ikke vært signifikant i enkeltperiodene.

Til slutt har vi tatt med to indikatorer som mange setter i sammenheng med bostedsattraktivitet: Kultur og utdanningsnivå. De statistiske sammenhengene er faktisk negative i noen perioder, men alt for svake til å være signifikante. Dermed ser det ut til at kommuners kulturtilbud ikke har noen innflytelse på bostedsattraktivitet.

Utdanningsnivået i kommunene har heller ingen signifikant sammenheng med bostedsattraktiviteten.

I tabell 4 ser vi hvordan samme analyse slår ut på regionnivå. Arbeidsplassvekst, arbeidsmarkedsinntegrasjon, befolkningsstørrelse, kafeer og boligbygging er faktorer som er positive for attraktivitet i regionene. Boligbyggingen er imidlertid langt mindre viktig for regioner, og er ikke signifikant de siste periodene. Det betyr at boligbyggingen betyr mindre for hvilken region folk flytter til, men svært mye for hvilken kommune i regionen som får innflyttingen. Også for regioner har størrelse mindre å si i siste periode.

Tabell 3: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med nettoflytting i kommunene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	,259	,244	,188	,148	,274	,272	,288	0,23
Integrasjon	,218	,201	,274	,314	,327	,253	,268	0,18
Bef.størrelse	,295	,235	,189	,178	,145	,068	,051	0,04
Nabovekst	,083	,048	,003	,053	,037	,062	,033	0,05
Kulturindeks	0,02	0,04	0,01	0,01	0,04	0,03	0,06	0,03
Kafe	0,04	0,04	0,07	0,12	0,14	0,14	0,09	0,10
Utdanningsnivå	0,09	0,06	0,02	0,02	0,04	0,04	0,08	0,01
Boligbygging	0,22	0,34	0,31	0,29	0,24	0,33	0,33	0,36

Tabell 4: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med nettoflytting i regionene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,24	0,05	0,11	0,20	0,30	0,37	0,33	0,34
Integrasjon	0,35	0,30	0,36	0,32	0,30	0,26	0,33	0,33
Bef.størrelse	0,30	0,24	0,29	0,22	0,28	0,23	0,29	0,24
Nabovekst	0,04	0,07	0,06	0,03	0,07	0,18	0,04	0,07
Kulturindeks	0,11	0,07	0,12	0,07	0,13	0,12	0,15	0,17
Kafe	0,19	0,25	0,24	0,31	0,23	0,21	0,19	0,27
Univ/høgskole	0,11	0,14	0,01	0,10	0,02	0,02	0,01	0,04
Boligbygging	0,17	0,43	0,26	0,31	0,14	0,06	0,03	0,01

Kultur viser ingen positiv sammenheng med bostedsattraktivitet for regioner. I regionanalysen har vi målt om det er høgskole eller universitet lokalisert. Et overraskende resultat er at det å ha en høgskole eller universitet i regionen ikke later til å gi økt attraktivitet, snarere motsatt.

Analyse av flytting for ulike grupper, kommuner

Til høyre viser vi resultater fra samme type analyser, men der vi har splittet opp flyttingen i de tre typene flyttestrømmer netto innvandring, netto innenlands flytting av innvandrerbefolkningen og netto innenlands flytting av øvrige.

Øverst ser vi resultater av analyse av netto innvandring. Det mest slående er at innvandringen i de siste periodene følger helt andre mønstre enn de første periodene. Tidligere var det nesten ingen sammenheng mellom høy innvandring og høy arbeidsplassvekst. I de siste periodene er arbeidsplassveksten den faktoren som i størst grad henger sammen med innvandring. Også arbeidsplassvekst i nabokommuner har sterk positiv sammenheng med innvandring. Innvandringen har også en tendens til å være høyest i kommuner med liten befolkning og liten arbeidsmarkedsintegrasjon. Tidligere var det høy innvandring til kommuner med mye kultur. Da var det mest flyktningeinnvandring, og dermed kan det se ut til at kommuner med mye kultur er kommuner som også bosatte flyktninger.

Etter at innvandrerne har bosatt seg i Norge, flytter de ofte til andre kommuner. Dermed står innvandrerbefolkningen for en ganske stor andel av flyttinger mellom kommunene, og påvirker mønstrene for attraktivitet. Innvandrerbefolkningen flytter i svært stor grad til kommuner med mange innbyggere, og som har høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Det er typisk for kommuner i sentrale strøk. Det er en påfallende sterk negativ sammenheng mellom utdanningsnivå og innvandrerbefolkningens flytting. Det kommer kanskje av at høyt utdanningsnivå også har sammenheng med høye boligpriser.

Den delen av befolkningen som ikke har innvandringsbakgrunn foretrekker også kommuner med mange innbyggere, og som har høy arbeidsmarkedsintegrasjon. For denne delen av befolkningen er boligbygging den faktoren som har høyest korrelasjon med flyttingen. Innvandrere og innvandrerbefolkningen flytter ikke i særlig grad til steder med høy boligbygging. Både innvandrerbefolkningen og de uten innvandrerbakgrunn har en tendens til å flytte til steder med mange kafeer, men ikke til steder med høyt utdanningsnivå og mye kultur. De uten innvandrerbakgrunn flytter ikke spesielt til steder med arbeidsplassvekst lenger, det er det innvandrerne som gjør.

Tabell 5: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med netto innvandring i kommunene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,03	0,06	0,03	0,09	0,29	0,32	0,28	0,21
Integrasjon	0,08	0,12	0,11	0,03	0,05	0,12	0,16	0,21
Bef.størrelse	0,11	0,19	0,18	0,12	0,01	0,10	0,14	0,23
Nabovekst	0,01	0,08	0,09	0,11	0,09	0,08	0,14	0,19
Kulturindeks	0,11	0,15	0,15	0,17	0,04	0,05	0,08	0,06
Kafe	0,01	0,02	0,01	0,03	0,03	0,05	0,01	0,10
Utdanningsnivå	0,15	0,18	0,19	0,12	0,02	0,09	0,09	0,14
Boligbygging	0,04	0,03	0,01	0,04	0,05	0,04	0,03	0,05

Tabell 6: Analyse av innenlands nettoflytting av innvandrerbefolkningen på kommunenivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,10	0,12	0,09	0,10	0,01	0,02	0,01	0,05
Integrasjon	0,18	0,21	0,21	0,20	0,22	0,20	0,25	0,25
Bef.størrelse	0,24	0,26	0,26	0,21	0,15	0,15	0,16	0,19
Nabovekst	0,04	0,02	0,05	0,02	0,03	0,02	0,02	0,03
Kulturindeks	0,08	0,07	0,09	0,11	0,17	0,14	0,09	0,05
Kafe	0,00	0,04	0,03	0,01	0,08	0,12	0,06	0,02
Utdanningsnivå	0,16	0,18	0,16	0,12	0,11	0,14	0,17	0,18
Boligbygging	0,05	0,03	0,05	0,07	0,12	0,13	0,09	0,07

Tabell 7: Analyse av innenlands nettoflytting av den øvrige befolkningen på kommunenivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,24	0,18	0,12	0,08	0,13	0,13	0,14	0,06
Integrasjon	0,18	0,17	0,25	0,29	0,32	0,31	0,34	0,26
Bef.størrelse	0,29	0,25	0,19	0,17	0,12	0,08	0,09	0,13
Nabovekst	0,08	0,03	0,03	0,00	0,01	0,02	0,09	0,13
Kulturindeks	0,04	0,01	0,04	0,04	0,05	0,00	0,06	0,02
Kafe	0,04	0,03	0,07	0,12	0,13	0,16	0,07	0,02
Utdanningsnivå	0,09	0,06	0,01	0,02	0,05	0,04	0,08	0,00
Boligbygging	0,26	0,37	0,34	0,33	0,35	0,34	0,36	0,36

Analyse med flytting for ulike grupper, regioner

Vi kan analysere flyttestrømmene til regionene på samme måte som vi gjorde for kommunene på forgående side.

Mønstrene for netto innvandring i regioner er i stor grad de samme som vi fikk for kommuner. Vekst i antall arbeidsplasser i regionen betyr mest. Vi kan se at betydningen av vekst i arbeidsplasser er økende. Samtidig øker betydningen av vekst i antall arbeidsplasser i naboregioner.

Det er også en negativ sammenheng mellom innvandring til regioner, og regionenes størrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon. Det betyr at små, isolerte regioner har systematisk høyere innvandring. Sammenhengene er imidlertid ikke sterke.

Innvandrerbefolkningens sekundære flyttinger viser motsatte mønstre enn for den direkte innvandringen. Innvandrerbefolkningen flytter systematisk til folkerike regioner med høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Dette er regioner på det sentrale Østlandet.

Det er også noen pussige sammenhenger mellom skår på kulturindeksen og innvandring. Det er systematisk høyere innvandring til regioner som skårer høyt på kulturindeksen, mens innvandrerbefolkningen som flytter innenlands har en systematisk lavere innflytting til regioner med høy skår på kulturindeksen.

For den delen av befolkningen som ikke har innvandrerbakgrunn, er det i siste periode ingen positiv sammenheng mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst. Det ser faktisk ut til å være en negativ sammenheng i siste periode, mens det tidligere var klare positive sammenhenger.

Det er arbeidsmarkedsintegrasjon (pendlingsmuligheter), kafeer og boligbygging som ser ut til å være avgjørende.

Det at regionene har mye kultur, eller har høgskole eller universitet, har ingen positiv betydning. Faktisk er sammenhengene negative i alle perioder. Dette er ganske overraskende, fordi det er forhold som de fleste vil tro har positiv betydning for bostedsattraktiviteten.

Tabell 8: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med netto innvandring i regionene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaværdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,04	0,17	0,29	0,15	0,17	0,34	0,40	0,56
Integrasjon	0,10	0,09	0,01	0,05	0,00	0,07	0,13	0,22
Bef.størrelse	0,24	0,31	0,28	0,04	0,12	0,03	0,09	0,10
Nabovekst	0,09	0,07	0,01	0,14	0,29	0,32	0,26	0,33
Kulturindeks	0,25	0,22	0,33	0,44	0,41	0,24	0,16	0,05
Kafe	0,31	0,38	0,38	0,22	0,05	0,04	0,02	0,09
Univ/høgskole	0,19	0,19	0,18	0,21	0,12	0,01	0,00	0,09
Boligbygging	0,08	0,18	0,36	0,11	0,05	0,14	0,08	0,23

Tabell 9: Analyse av innenlands nettoflytting av innvandrerbefolkningen på regionnivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,10	0,05	0,17	0,02	0,10	0,11	0,06	0,01
Integrasjon	0,29	0,29	0,30	0,29	0,29	0,27	0,35	0,38
Bef.størrelse	0,43	0,47	0,49	0,44	0,42	0,39	0,45	0,41
Nabovekst	0,08	0,04	0,01	0,06	0,05	0,09	0,00	0,04
Kulturindeks	0,17	0,17	0,22	0,25	0,35	0,35	0,33	0,22
Kafe	0,14	0,13	0,10	0,01	0,05	0,08	0,02	0,08
Univ/høgskole	0,08	0,06	0,04	0,02	0,06	0,05	0,05	0,06
Boligbygging	0,08	0,15	0,28	0,18	0,01	0,01	0,08	0,04

Tabell 10: Analyse av innenlands nettoflytting av den øvrige befolkningen på regionnivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,25	0,02	0,13	0,22	0,30	0,27	0,12	0,06
Integrasjon	0,32	0,25	0,31	0,29	0,32	0,31	0,44	0,48
Bef.størrelse	0,23	0,16	0,20	0,09	0,16	0,13	0,26	0,18
Nabovekst	0,05	0,09	0,08	0,03	0,07	0,03	0,18	0,21
Kulturindeks	0,06	0,02	0,07	0,04	0,09	0,06	0,09	0,04
Kafe	0,16	0,20	0,18	0,32	0,24	0,27	0,24	0,31
Univ/høgskole	0,12	0,14	0,00	0,11	0,05	0,03	0,03	0,04
Boligbygging	0,20	0,52	0,32	0,38	0,22	0,20	0,17	0,24

7. Oppsummerende analyser

Avslutningsvis skal vi oppsummere den generelle utviklingen i Akershus med hensyn til attraktivitet og næringsutvikling. Dette gjøres gjennom å se på utviklingen i Attraktivitetspyramiden, samt sammenlikne utviklingen på Attraktivitetsbarometeret og i NæringsNM.

7.1 Utvikling Attraktivitetspyramiden

Figur 94 viser den relative størrelsen til besøksnæringer, bedrifter i basisnæringer og pendling i Akershus i 2000 og 2010. Dette skal vise hvordan bosettingen i Akershus har vært basert på de tre dimensjonene.

Akershus har en spesiell profil. Fylket er i stor grad basert på bosetting av folk som pendler til Oslo, og er klart det mest utpregede bostedsfylket. Akershus har nest minst andel av sysselsettingen i basisnæringene, etter Oslo. Andelen besøksnæringer var tredje lavest i 2000, og fjerde lavest i 2010.

Figur 95 viser den relative utviklingen i ulike næringer i Akershus i perioden 2000-2010. Basisnæringer og besøksnæringer er de samme næringene som brukes i Attraktivitetspyramiden, mens bostedsnæringer er tjenester rettet mot lokal bosetting.

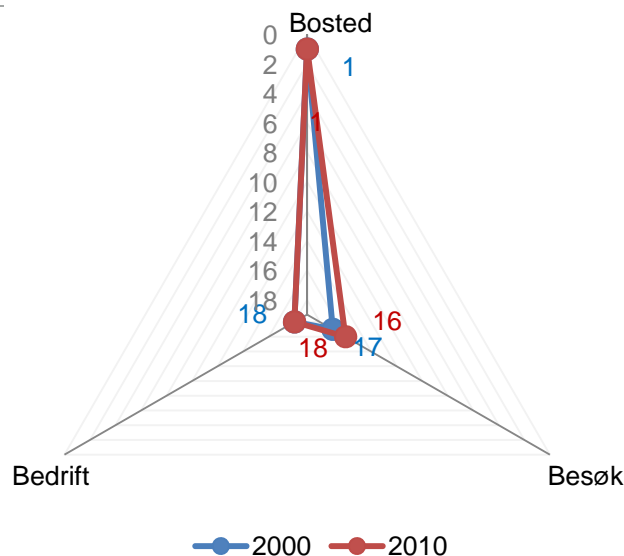
Akershus har hatt en langt høyere vekst i basisnæringene enn ellers i landet. Antall arbeidsplasser i basisnæringene har hatt en vekst som er omtrent 25 prosent høyere enn landet som helhet. Mye av denne veksten er innenfor teknologiske tjenester i Akershus Vest. Akershus sin rangering fir nivå, i figur 94, ble likevel uendret.

Akershus har også hatt langt bedre utvikling i besøksnæringene enn ellers i landet.

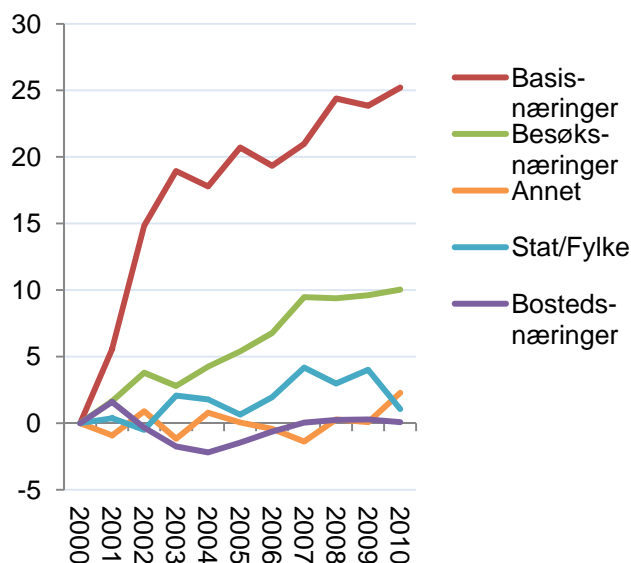
De andre kategoriene har hatt omtrent samme utvikling i Akershus som på landsbasis.

Akershus har dermed styrket seg langs de to dimensjonene hvor fylket tradisjonelt har vært dårligst, nemlig langs bedrifts- og besøksaksen.

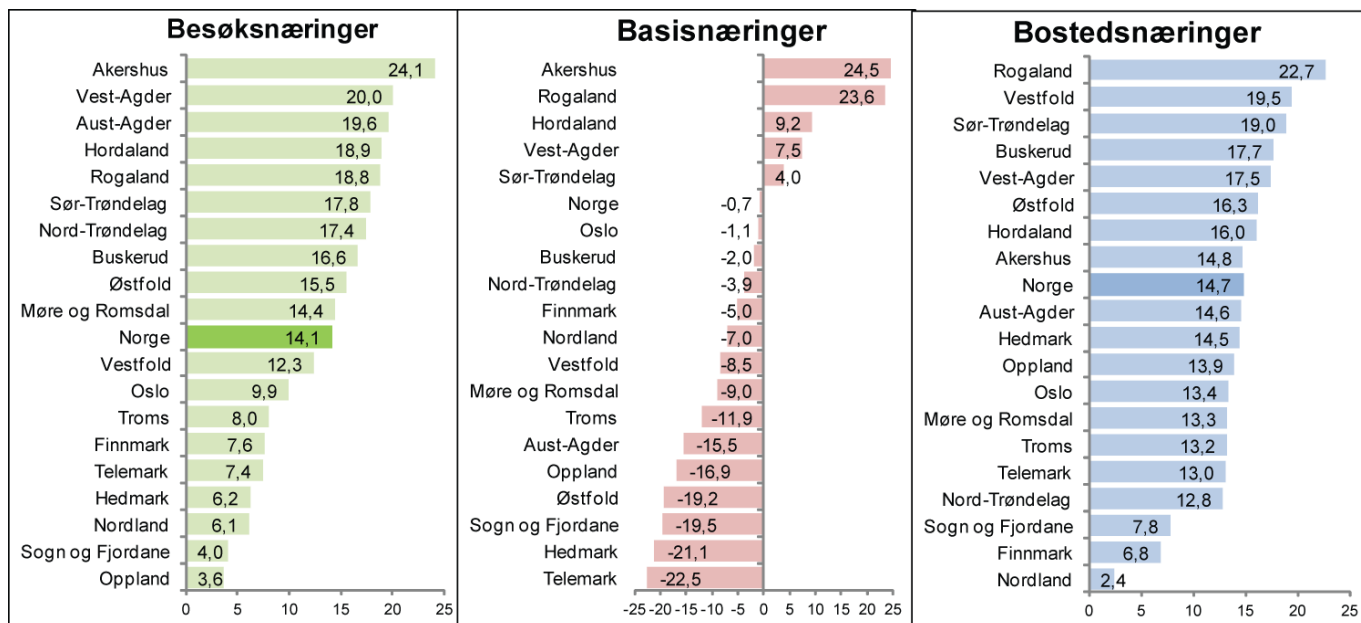
Andelen av sysselsettingen i Akershus som pendler ut av regionen har gått kraftig ned, men de kommer ikke fram av figur 94, fordi Akershus også i 2010 hadde høyest netto utpendling av alle fylkene.

Figur 94: Akershus rangering for nivå blant fylkene, med hensyn til andelen av sysselsettingen i basisnæringer, besøksnæringer og pendling i 2000 og 2010.

Figur 95: Utviklingen i Akershus relativt til utviklingen i Norge i perioden 2000-2010 for ulike kategorier arbeidsplasser, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 96: Endring i antall arbeidsplasser i de tre hovedkategoriene av arbeidsplasser fra 2000 til 2010, målt i prosent.

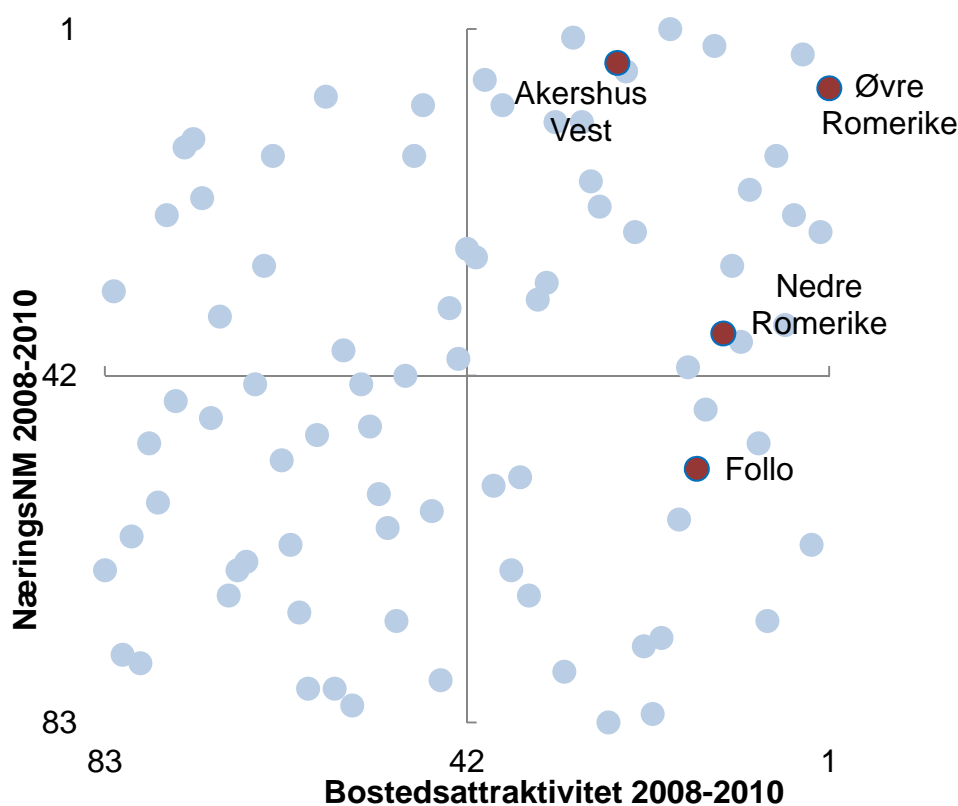
Akershus fikk en vekst i besøksnæringene på 24,1 prosent, mot 14,1 prosent på landsbasis. Det er klart best av alle fylkene. Her har vi målt samlet antall arbeidsplasser i besøksnæringene, og ikke besøksoverskuddet som er brukt tidligere. Da vil veksten i besøksnæringene som egen befolkningsvekst får følgelig et løft.

Akershus har hatt en vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringer på 24,5 prosent fra 2000 til 2010. På landsbasis var det en nedgang på 0,7 prosent. Akershus har dermed også høyest prosentvis vekst i basisnæringene av alle fylkene. Forskjellen til Te-

lemark, som har hatt en nedgang på 22,5 prosent, er svært stor.

Når det gjelder utviklingen i antall arbeidsplasser i bostedsnæringene, har Akershus bare åttende høyest vekst. Antall arbeidsplasser i bostedsnæringene økte med 14,8 prosent i Akershus fra 2000 til 2010, mens veksten på landsbasis var 14,7 prosent. Veksten i bostedsnæringene er overraskende lav i forhold til befolkningsveksten i fylket.

7.2 NæringsNM og bostedsattraktivitet

Figur 97: Regionene fordelt etter rangering i NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret for perioden 2008-2010.

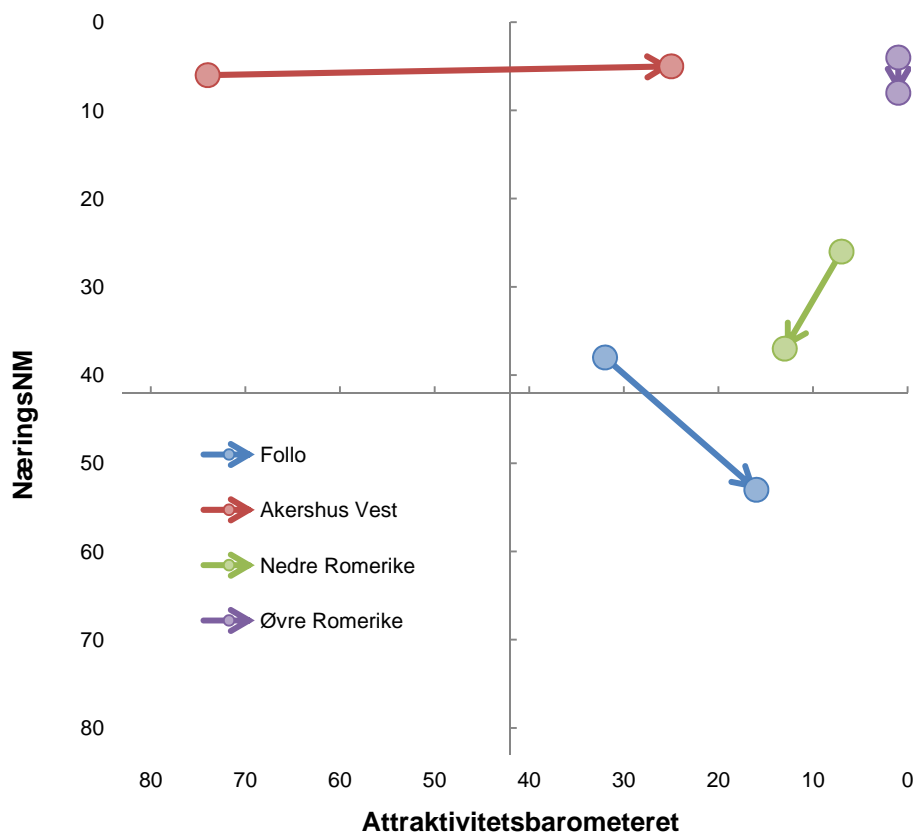
I figuren over er regionene i Norge fordelt etter deres rangering i NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret. Merk at det er resultatene i NæringsNM i snitt for de tre siste årene som er brukt i denne figuren.

Øvre Romerike er nesten helt i øvre høyre hjørne, etter å ha blitt mest attraktive region og nummer åtte i NæringsNM.

Akershus Vest og Nedre Romerike er også regioner som er i den beste kvadranten sammen med regio-

ner som er over middels både for næringsutvikling og bostedsattraktivitet. Akershus Vest er best på Næringsutvikling, mens Nedre Romerike har sin styrke når det gjelder bostedsattraktivitet. Follo har høy attraktivitet som bosted, men er under middels når det gjelder næringsutvikling.

Regionenes utvikling

Figur 98: Regionenes utvikling fra perioden 2001-2003 til perioden 2008-2010.

I figuren over ser vi hvordan regionene har utviklet seg fra perioden 2001-2003 til den siste treårsperioden 2008-2010.

Akershus Vest har hatt en sterk forbedring av rangeringen på Attraktivitetsbarometeret. I enkelte perioder har Akershus Vest blitt lavt rangert på Attraktivitetsbarometeret på grunn av lav netto innflytting, selv om regionen har hatt sterk arbeidsplassvekst. Det er naturlig å sette dette i sammenheng med at det ikke har vært nok boligbygging til å få en tilflytting som sto i forhold til potensiell etterspørsel.

Follo har fått økt bostedsattraktivitet, men har falt til under middels i NæringsNM.

Nedre Romerike har hatt litt synkende bostedsattraktivitet sammen med nedgang i NæringsNM, men er fremdeles blant regioner som er over middels langs begge aksene.

Øvre Romerike har hatt små bevegelser. Øvre Romerike har hatt høyest bostedsattraktivitet i landet i alle årene, og stort sett vært blant de beste i NæringsNM også.

ⁱ Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.

ⁱⁱ Etableringsindeksen er dessverre bare delvis reprodusert tilbake til 2000. Vi har regionenes rangeringsnumre for etableringsfrekvens og vekst i antall foretak, men bare bransjejustert etableringsfrekvens fra 2007.

ⁱⁱⁱ I utregningen av innovasjonsklima er alle typer bedrifter vektet likt, mens i utregningen av innovasjonsfrekvens teller enbedriftsforetak mer enn flerbedriftsforetak. Innovasjonsfrekvens tar også hensyn til andel sysselsatte i innovative foretak.

^{iv} De metodiske forbedringene er at det er brukt en mer finmasket bansjeinndeling – 5-siffernivå NACE, i stedet for 3-siffer. Det har gjort at vi f. eks. har kunnet skille produksjon av vannkraft ut som en naturbasert næring (knyttet til fossekraft), mens den på 3-siffernivå var lagt sammen med distribusjon av kraft, som ikke er knyttet til natur.

^v Norsk kulturindeks er utarbeidet av Telemarkforskning, og setter sammen data fra mange kilder for å få fram kulturtilbud og kulturaktiviteter i norske kommuner. Link til undersøkelsen:
http://www.tmforsk.no/publikasjoner/detalj.asp?merket=5&r_ID=1942

^{vi} For mer bakgrunn og analyser av attraktivitet, se Telemarksforskings notat "Attraktivitetsbarometer":
http://www.tmforsk.no/publikasjoner/detalj.asp?r_ID=1943&merket=5